

Bruksela, dnia 16.10.2013 r.
COM(2013) 700 final

KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO I RADY

Strategia rozszerzenia i najważniejsze wyzwania w latach 2013–2014

{SWD(2013) 411 final}
{SWD(2013) 412 final}
{SWD(2013) 413 final}
{SWD(2013) 414 final}
{SWD(2013) 415 final}
{SWD(2013) 416 final}
{SWD(2013) 417 final}
{SWD(2013) 418 final}

KOPENHAGA DWADZIEŚCIA LAT PÓŹNIEJ

KWESTIE ZASADNICZE: PRAWORZĄDNOŚĆ, DEMOKRACJA I GOSPODARKA

I. STRATEGIA ROZSZERZENIA

Dwadzieścia lat temu Bałkany Zachodnie były pogrążone w konflikcie. W tym samym czasie Unia Europejska ustaliła warunki, znane jako kryteria kopenhaskie, które przyszłe państwa członkowskie muszą spełnić przed przystąpieniem do UE. Kryteria kopenhaskie odzwierciedlają wartości, na których zbudowano UE: demokrację, praworządność, poszanowanie praw podstawowych oraz znaczenie przykładane do sprawnej gospodarki rynkowej. Umożliwiły one historyczną transformację i przystąpienie krajów Europy Środkowej i Wschodniej do Unii Europejskiej.

Dziesięć lat później, podczas szczytu w Salonikach w 2003 r., UE przedstawiła wszystkim krajom Bałkanów Zachodnich jasną perspektywę członkostwa w UE, pod warunkiem spełnienia niezbędnych warunków, w szczególności kryteriów kopenhaskich oraz warunków procesu stabilizacji i stowarzyszenia (SAP).

Warunki te spełniła Chorwacja i w dniu 1 lipca 2013 r., po ratyfikacji traktatu o przystąpieniu przez wszystkie państwa członkowskie, dołączyła do grona członków Unii Europejskiej jako 28. państwo członkowskie. Chorwacja jest pierwszym krajem, który ukończył proces stabilizacji i stowarzyszenia. Przystąpienie Chorwacji do UE pokazuje transformacyjny potencjał i stabilizujący wpływ procesu rozszerzenia i jest dowodem na tzw. miękką siłę UE.

Historyczne porozumienie osiągnięte przez **Serbię** i **Kosowo*** w kwietniu br. jest kolejnym dowodem na siłę oddziaływania perspektywy członkostwa w UE i na rolę, jaką Unia odgrywa w leczeniu ran zadanych przez historię. Pokazuje też odwagę przywódców politycznych obu państw. W czerwcu Rada Europejska postanowiła rozpocząć negocjacje akcesyjne z Serbią, a Rada wyraziła zgodę na otwarcie negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu między UE a Kosowem.

Ten rok był bardzo ważny również dla innych krajów objętych procesem rozszerzenia:

W czerwcu 2013 r. **Czarnogóra** przyjęła kompleksowe plany działania w sprawie rozdziałów dotyczących sądownictwa i praw podstawowych oraz sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa zgodnie z nowym podejściem zakładającym zajęcie się tymi rozdziałami na wczesnym etapie procesu akcesyjnego. W **Albanii** uzyskanie ponadpartyjnego poparcia dla najważniejszych reform, sprawne przeprowadzenie wyborów parlamentarnych i dalsze działania w walce z korupcją i przestępczością sprawiają, że otrzymanie statusu państwa kandydującego stało się realne. **Była jugosłowiańska republika Macedonii** na początku tego roku wyszła z kryzysu politycznego, nadal utrzymują się jednak pewne obawy, zwłaszcza dotyczące wolności wypowiedzi i mediów. Podjęto kroki mające na celu poprawę stosunków dobrosąsiedzkich. W szerszym ujęciu zasadnicze znaczenie ma obecnie osiągnięcie przełomu we wspieranych przez ONZ rozmowach w sprawie nazwy kraju. W **Bośni i Hercegowinie** brak woli politycznej do przeprowadzenia reform i niewdrożenie wyroku w sprawie Sejdić-Finci utrudniają poczynienie postępów na drodze do UE i hamują wzrost gospodarczy.

W **Turcji** odnotowano postępy w sądownictwie i w zakresie innych reform. We wrześniu przedstawiono oczekiwany z niecierpliwością pakiet na rzecz demokratyzacji. Aby położyć

* Użycie tej nazwy nie ma wpływu na stanowiska w sprawie statusu Kosowa i jest zgodne z rezolucją Rady Bezpieczeństwa ONZ 1244/99 oraz opinią Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości na temat ogłoszenia przez Kosowo niepodległości.

kres terroryzmowi i przemocy na południowym wschodzie kraju, kontynuowano rozmowy pokojowe z PKK, tworząc podstawy do rozwiązania kwestii kurdyjskiej. Jednak reakcja rządu na demonstracje przeciwko planom przebudowy parku Gezi w Stambule wzbudziła poważne zastrzeżenia i pokazała, że UE musi pozostać punktem odniesienia dla reform.

W przypadku **Islandii** nowy rząd wstrzymał negocjacje akcesyjne z UE i ogłosił, że nie zostaną one wznowione bez referendum.

Proces akcesyjny jest dzisiaj bardziej rygorystyczny i kompleksowy niż w przeszłości, co odzwierciedla zmianę polityki UE oraz wnioski wyciągnięte z poprzednich rund rozszerzenia. Proces ten opiera się na rygorystycznych, ale sprawiedliwych warunkach, a postępy na drodze do członkostwa zależą od kroków podjętych przez każde państwo w celu spełnienia ustanowionych kryteriów. Doświadczenie pokazuje, jak istotne jest zajęcie się **zasadniczymi kwestiami** na samym początku.

Praworządność jest obecnie centralnym elementem procesu rozszerzenia. Nowe podejście, zatwierdzone przez Radę w grudniu 2011 r., oznacza, że kraje kandydujące muszą rozwiązać problemy związane z reformą sądownictwa oraz walką z przestępczością zorganizowaną i korupcją na wczesnym etapie negocjacji akcesyjnych. Dzięki temu kraje te mają więcej czasu na uzyskanie solidnego, potwierdzonego doświadczenia we wdrażaniu reform, co gwarantuje, że reformy będą głęboko zakorzenione i nieodwracalne. To nowe podejście stanowi kluczowy element ram negocjacji dla Czarnogóry i będzie kształtować współpracę Komisji z innymi krajami objętymi procesem rozszerzenia.

Światowy kryzys gospodarczy w ostatnich pięciu latach pokazał, że wszystkie państwa muszą dokonać zasadniczego przeglądu **zarządzania gospodarczego** i je wzmocnić. Dotyczy to szczególnie krajów Bałkanów Zachodnich, z których żaden nie posiada sprawnej gospodarki rynkowej. We wszystkich tych państwach występuje wysokie bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych. Kraje te muszą zintensyfikować reformy, aby przywrócić trwały wzrost gospodarczy, sprostać wyzwaniom niezbędnym do spełnienia kryteriów gospodarczych i zwiększyć konkurencyjność. W niniejszym komunikacie przedstawiono propozycje, które powinny pomóc w realizacji tych celów, np. wprowadzenie krajowych strategii reform gospodarczych i planów działań dotyczących zarządzania finansami publicznymi.

Wydarzenia w wielu krajach objętych procesem rozszerzenia podkreśliły wagę **wzmocnienia instytucji demokratycznych** oraz zapewnienia całościowych procesów demokratycznych, które stanowią podstawę tych instytucji i które umacniają zasadnicze zasady demokracji i wspólne unijne wartości. Wzmocnienie roli społeczeństwa obywatelskiego i ponadpartyjne platformy mają kluczowe znaczenie dla integracji z UE i dalszych postępów reform ordynacji wyborczej, parlamentu i administracji publicznej.

Unia Europejska opiera się na wspólnych wartościach i zasadach, obejmujących poszanowanie **praw podstawowych**. Wszystkie kraje Bałkanów Zachodnich i Turcja powinny kontynuować reformy mające na celu zagwarantowanie, że zasady wolności wypowiedzi i ochrony praw osób należących do mniejszości, w tym do mniejszości rromskiej, są przestrzegane w praktyce, a nie tylko zapisane w prawodawstwie. Potrzebne są solidniejsze środki mające na celu ochronę innych grup szczególnie wrażliwych przed dyskryminacją, w szczególności ze względu na orientację seksualną.

Istotnymi elementami procesu stabilizacji i stowarzyszenia są **stosunki dobrosąsiedzkie** i współpraca regionalna. W szczególności rozwój sytuacji w Serbii i Kosowie pokazał, że kraje mogą poczynić postępy w kierunku przezwyciężenia skutków niedawnego konfliktu – zgodnie z tą samą zasadą, na której oparto powstanie Unii Europejskiej. **Współpraca regionalna** powinna zostać dodatkowo wzmocniona, aby sprzyjała włączeniu społecznemu i uzyskała charakter prawdziwie regionalny. Komisja w pełni popiera prace procesu

współpracy w Europie Południowo-Wschodniej (SEECP) i Rady Współpracy Regionalnej, w tym regionalną strategią do 2020 r. Konieczne jest wznowienie wysiłków, aby rozwiązać **dwustronne spory** pomiędzy krajami objętymi procesem rozszerzenia i państwami członkowskimi. Kwestie dwustronne powinny zostać niezwłocznie rozwiązane przez zainteresowane strony i nie powinny hamować procesu akcesyjnego.

W 2014 r. uruchomiony zostanie drugi **Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA)**. W ramach IPA II UE nadal będzie udzielać znaczącego wsparcia na rzecz krajów objętych procesem rozszerzenia podczas przygotowań do przystąpienia. Fundusze na lata 2014–2020 (11,7 mld EUR w cenach bieżących) utrzymają się na poziomie porównywalnym z bieżącymi ramami finansowymi. W ramach IPA II wspierana będzie także współpraca regionalna i transgraniczna. IPA II będzie koncentrować się na dziedzinach leżących we wspólnym interesie, w szczególności w celu wspierania reform i ich trwałej realizacji w dziedzinie praworządności oraz w celu wzmocnienia instytucji demokratycznych i dobrych rządów oraz rozwoju społeczno-gospodarczego.

Uruchomienie IPA II jest również okazją, aby zapewnić jeszcze ściślejsze powiązanie strategii rozszerzenia z priorytetami w zakresie pomocy. W ramach IPA II wprowadzono istotne innowacje: przede wszystkim skoncentrowano się na określeniu długoterminowych polityk i strategii w ograniczonej liczbie priorytetowych sektorów, które zostaną dostosowane do potrzeb i potencjału każdego kraju. Określone zostaną jasne cele i realistyczne wskaźniki, które zostaną powiązane z wieloletnią pomocą sektorową. Jeżeli kraje spełnią niezbędne kryteria w zakresie zarządzania finansami publicznymi, będą mogły skorzystać ze wsparcia budżetowego – będzie to dodatkową zachętą do przeprowadzenia reform. Zachęty będą dostępne dla krajów, w których reformy będą posuwały się do przodu. W przypadku osiągnięcia niezadowalających wyników środki zostaną realokowane. Zoptymalizowane zostanie także zarządzanie programami IPA, głównie poprzez prowadzenie mniejszej liczby większych projektów.

Europejska perspektywa wszystkich krajów objętych procesem rozszerzenia została jasno określona. Postępy na drodze do członkostwa są uzależnione od działań podjętych przez każdy z tych krajów w celu spełnienia ustalonych kryteriów, w oparciu o zasadę własnych osiągnięć. Ma to decydujące znaczenie dla wiarygodności polityki rozszerzenia i dla tworzenia zachęt dla państw do prowadzenia daleko idących reform. Jednocześnie państwa członkowskie wraz z instytucjami UE powinny prowadzić rzeczową debatę na temat politycznych, gospodarczych i społecznych skutków polityki rozszerzenia. Państwa członkowskie i instytucje UE odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu obywatelom informacji na temat polityki rozszerzenia i tym samym odpowiadają za informowanie ich o korzyściach płynących z rozszerzenia – w tym o jego istotnym wkładzie w zapewnienie pokoju, bezpieczeństwa i dobrobytu – a także za reagowanie na wszelkie potencjalne wątpliwości.

II. GŁÓWNE WYZWANIA

W niniejszym komunikacie Komisja podkreśla szereg kluczowych wyzwań, przed jakimi stoją kraje Bałkanów Zachodnich i Turcja. Są to: zarządzanie gospodarcze i konkurencyjność; praworządność; funkcjonowanie instytucji gwarantujących demokrację; prawa podstawowe; oraz, w przypadku Bałkanów Zachodnich, przewyciężenie spuścizny przeszłości. Wyzwania te mają zasadnicze znaczenie dla spełnienia kryteriów kopenhaskich oraz warunków związanych z procesem stabilizacji i stowarzyszenia. Ponadto środki, których celem jest sprostanie tym wyzwaniom, wzajemnie się wzmacniają. Na przykład promowanie praworządności i ochrona praw podstawowych zwiększają pewność prawa, a wraz z głębszą integracją regionalną w znacznym stopniu przyczyniają się do wspierania rozwoju gospodarczego i konkurencyjności.

a) Zarządzanie gospodarcze i konkurencyjność

W ciągu ostatnich trzech lat UE znacznie wzmocniła swoje zarządzanie gospodarcze. W ramach europejskiego semestru państwa członkowskie koordynują swoją politykę budżetową i strukturalną przed przyjęciem budżetów krajowych przez parlamenty narodowe. Narzędzia dialogu gospodarczego z krajami objętymi procesem rozszerzenia są stopniowo dostosowywane do nowych wyzwań i mechanizmów koordynacji w UE. Kraje te wezwano już do położenia większego nacisku na równowagę ich bilansu płatniczego oraz na główne przeszkody strukturalne dla wzrostu gospodarczego. Dialog gospodarczy powinien obecnie w większym zakresie odzwierciedlać główne instrumenty UE z uwagi na stopień, w jakim kraje objęte procesem rozszerzenia zintegrowane są z UE pod względem gospodarczym i finansowym.

Około 60 % wywozu z Bałkanów Zachodnich trafia do UE. UE jest również zdecydowanie największym źródłem bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ). Z wyjątkiem Turcji, banki z UE dominują w sektorze finansowym. Dostęp do jednolitego rynku UE dla towarów i usług jest ważnym czynnikiem wzrostu. Pozytywny wpływ, w szczególności na region Bałkanów Zachodnich, będzie miało również przywrócenie wzrostu gospodarczego w UE. Według ostatnich prognoz Komisji wzrost gospodarczy w krajach Bałkanów Zachodnich w 2013 r. powinien wynieść 2 %. W przypadku Turcji prognozy mówią o 3,2 %, co oznaczałoby powrót do wyższych stóp wzrostu po względnym spowolnieniu w 2012 r.

Skromne ożywienie gospodarcze na Bałkanach Zachodnich nie jest gwarancją trwałego wzrostu gospodarczego i konwergencji. We wszystkich krajach objętych procesem rozszerzenia utrzymują się poważne wyzwania w zakresie reform gospodarczych, konkurencyjności i tworzenia miejsc pracy:

- Turcja posiada sprawną gospodarkę rynkową, nie można jednak tego powiedzieć o żadnym z krajów Bałkanów Zachodnich objętych procesem rozszerzenia.
- Należy znacznie wzmocnić systemy zarządzania finansami publicznymi, aby ograniczyć ryzyko nadużyć finansowych i korupcji.
- Znacznej poprawie ulec powinna praworządność, aby zapewnić przedsiębiorcom większą pewność prawa i zwiększyć zaufanie inwestorów.
- Należy priorytetowo potraktować reformy strukturalne i zwiększyć konkurencyjność, aby wspomóc konsolidację budżetową oraz rozwiązać problem znacznej nierównowagi zewnętrznej i wysokiego bezrobocia, które występuje w wszystkich krajach – średnia stopa bezrobocia na Bałkanach Zachodnich przekracza 20 %. Istnieją znaczne różnice regionalne w obrębie poszczególnych krajów – na obszarach wiejskich poziom ubóstwa jest wyższy.

Zaproponowano nowe podejście, aby pomóc krajom objętym procesem rozszerzenia w niezwłocznym rozwiązaniu zasadniczych kwestii gospodarczych i spełnieniu kryteriów ekonomicznych. Państwa zostaną wezwane do wzmocnienia polityki gospodarczej i zarządzania nią poprzez skoordynowane przygotowanie krajowych strategii reform gospodarczych składających się z dwóch elementów: programu makroekonomicznego i budżetowego oraz programu dotyczącego reform strukturalnych i konkurencyjności. Odbędzie się to w ramach dialogu dwustronnego i wielostronnego z tymi krajami:

- Program makroekonomiczny i budżetowy w dalszym ciągu będzie objęty istniejącymi instrumentami, a mianowicie przedakcesyjnymi programami gospodarczymi w przypadku krajów kandydujących i programami gospodarczymi i budżetowymi w przypadku potencjalnych krajów kandydujących. W celu wzmocnienia nadzoru wspólna Rada Ecofin i krajów kandydujących zostanie wezwana do przedstawienia

bardziej ukierunkowanych wytycznych w formie zaleceń dla poszczególnych krajów oraz przeprowadzenia rocznego przeglądu i podsumowania wdrażania polityki.

- Jako nowy element kraje zostaną wezwane do opracowania programów reform strukturalnych i konkurencyjności. Programy te zostaną przygotowane równolegle z programami budżetowymi, zostaną potem jednak objęte przeglądem w kontekście układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, w szczególności w dziedzinie przemysłu, konkurencji, rynku wewnętrznego, badań, edukacji, transportu, energii i środowiska. Ponadto w jesiennych sprawozdaniach z postępów Komisja przedstawi jasne wytyczne w sprawie reform niezbędnych do osiągnięcia dalszych postępów w zakresie spełnienia kryteriów gospodarczych.

Komisja podejmie również dialog na temat zarządzania finansami publicznymi w krajach objętych procesem rozszerzenia, który ma m.in. wesprzeć postępy w dążeniu do spełnienia kryteriów gospodarczych. Kraje będą musiały przygotować plany działania w tej dziedzinie, które będą monitorowane przez Komisję. Postępy w zakresie skutecznego zarządzania finansami publicznymi otworzą również możliwość sektorowego wsparcia budżetowego, jak przewidziano w ramach IPA II.

Komisja będzie realizować to podejście w ścisłej współpracy z odpowiednimi międzynarodowymi instytucjami finansowymi i udzieli kompleksowego regionalnego wsparcia technicznego w tym zakresie. W zaleceniach Komisji w sprawie kryteriów gospodarczych znajdują się wskazówki dotyczące zakresu zastosowania tego wsparcia technicznego.

Inne środki w celu pobudzenia konkurencyjności, inwestycji, wzrostu gospodarczego i zatrudnienia

Wsparcie Komisji dla zrównoważonego rozwoju gospodarczego na Bałkanach Zachodnich wykracza poza stabilizację sytuacji makroekonomicznej i doprowadzenie do powstania sprawnej gospodarki rynkowej. Od początku kryzysu Komisja podkreśla, że pozostaje jeszcze wiele do zrobienia, aby rozwiązać problem trudnej sytuacji społeczno-gospodarczej, w szczególności wysokiego bezrobocia. Komisja podkreśliła także potrzebę wspierania inwestycji w infrastrukturę na Bałkanach Zachodnich. Słabo rozwinięte są transport transgraniczny, sieć energetyczna i sieci łączności. Z uwagi na rozmiar gospodarek krajów Bałkanów Zachodnich kluczowe znaczenie ma większa integracja. Uznano, że regionalna współpraca gospodarcza stwarza szansę wzrostu gospodarczego i stanowi podstawę współpracy politycznej i stosunków dobrosąsiedzkich. Do realizacji tego celu przyczyniłaby się planowana liberalizacja usług w ramach Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu (CEFTA). Rozwój kapitału ludzkiego i rzeczowego na obszarach wiejskich i dalsze przyjmowanie norm UE w sektorze rolno-spożywczym przyczyni się do zwiększenia konkurencyjności regionalnego sektora rolniczego.

Komisja rozpoczęła już nowy dialog w sprawie programów zatrudnienia i reform społecznych z Turcją i Serbią. Planowane jest rozpoczęcie dialogu z byłą jugosłowiańską republiką Macedonii i Czarnogórą. Sytuacja społeczno-gospodarcza w potencjalnych krajach kandydujących jest trudniejsza niż w krajach kandydujących – konieczne będzie dodatkowe wsparcie, aby rozwinąć potencjał administracyjny w celu ułatwienia uczestnictwa w nowym procesie. Potencjalne kraje kandydujące będą stopniowo zapraszane do nowego dialogu. Kompleksowa pomoc techniczna zostanie zaplanowana w 2014 r., ze szczególnym uwzględnieniem potencjalnych krajów kandydujących. W celu ograniczenia niedoboru wykwalifikowanej kadry i ulepszenia systemów edukacji Komisja będzie nadal rozwijać na Bałkanach Zachodnich platformę w dziedzinie kształcenia i szkolenia.

Pod auspicjami Rady Współpracy Regionalnej regionalne grupy ustanowione zgodnie z agendą z Salonik rozpoczęły realizację priorytetów strategii „Europa 2020”. Trwają prace na regionalną strategią do 2020 r. Należy zwiększyć starania, aby podnieść świadomość i zwiększyć możliwości obecnie rozproszonych grup regionalnych, tak aby mogły przeprowadzać regularne wzajemne oceny i przedstawiać zalecenia. Rada Współpracy Regionalnej powinna opracować mechanizmu monitorowania publicznego. W ramach dialogu gospodarczego i procesu programowania IPA Komisja uwzględni ustalenia z grup i mechanizmu monitorowania.

Reformy prowadzące do spełnienia kryteriów gospodarczych będą również wspierane za pomocą ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich. Ramy te będą odgrywały coraz większą rolę w przygotowaniu i wspieraniu inwestycji najbardziej potrzebnych do pobudzenia wzrostu i zatrudnienia. Za pomocą ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich Komisja, darczyńcy w ramach stosunków dwustronnych i międzynarodowe instytucje finansowe wspierają inwestycje o wartości 4 mld EUR rocznie w dziedzinie transportu, energii, środowiska, zmian klimatu, sektora społecznego i sektora prywatnego/rozwoju MŚP, w przypadku którego Komisja współfinansuje platformę MŚP Bałkanów Zachodnich mającą na celu zwiększenie dostępu tego typu przedsiębiorstw do finansowania poprzez gwarancje i kapitał wysokiego ryzyka.

Poprawa infrastruktury transportowej i energetycznej pomiędzy państwami członkowskimi i krajami objętymi procesem rozszerzenia będzie stanowić priorytet i będzie miała centralne znaczenie dla promowania trwałego wzrostu gospodarczego, zatrudnienia, handlu i wymiany kulturalnej. Komisja podkreśla znaczenie dalszego rozwoju transeuropejskiej infrastruktury energetycznej i współpracy ze Wspólnotą Energetyczną. Już wkrótce traktat o wspólnocie transportowej będzie wspierał integrację rynków i infrastruktury transportu lądowego, równocześnie pomagając krajom Bałkanów Zachodnich we wdrożeniu unijnych standardów transportu lądowego. Komisja dokonała przeglądu transeuropejskiej sieci UE w dziedzinie transportu (TEN-T) i energii (TEN-E), aby poprawić połączenia z krajami objętymi polityką rozszerzenia i sąsiedztwa. W tym kontekście Komisja przyjęła wykaz projektów będących przedmiotem wspólnego zainteresowania dotyczących rozwoju transeuropejskiej infrastruktury energetycznej. Wykaz projektów będących przedmiotem zainteresowania Wspólnoty Energetycznej powinien zostać przyjęty na następnym posiedzeniu Rady Ministerialnej Wspólnoty Energetycznej.

Wzmocniona zostanie współpraca z Turcją, zwłaszcza ze względu na jej strategiczne położenie oraz potencjał jako węzła energetycznego. W 2013 r. Turcja ratyfikowała porozumienie w sprawie gazociągu transanatolijskiego, który ma zostać połączony z gazociągiem transadriatyckim, aby umożliwić transport gazu ziemnego z regionu Morza Kaspijskiego do UE przez Turcję. W tym kontekście wzmocnienie współpracy energetycznej między UE a Turcją oraz odpowiednie postępy w negocjacjach akcesyjnych mogłyby znacznie ułatwić dalszy postęp w kierunku wzajemnego połączenia i integracji rynków energetycznych UE i Turcji. Komisja czeka na przeprowadzoną przez Bank Światowy ocenę unii celnej między UE a Turcją. W ramach tej oceny, zleconej przez Komisję Europejską, przedstawione zostaną zalecenia dotyczące poprawy funkcjonowania unii celnej i potencjalnego rozszerzenia jej zakresu.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- wezwie kraje objęte procesem rozszerzenia do przygotowania krajowych strategii reform gospodarczych składających się z dwóch elementów: istniejącego już programu makroekonomicznego i budżetowego oraz nowego programu dotyczącego reform strukturalnych i konkurencyjności. Wynikiem tego procesu będą zalecenia dla poszczególnych krajów oraz jasne wytyczne dotyczące działań niezbędnych do osiągnięcia dalszych postępów na drodze do przekształcenia ich gospodarek w sprawne gospodarki rynkowe oraz do zwiększenia konkurencyjności;
- rozpocznie dialog z państwami na temat wymogów niezbędnych do osiągnięcia norm zarządzania finansami publicznymi, tworząc podstawy pod możliwe wsparcie budżetowe w ramach IPA;
- zapewni kompleksowe wsparcie techniczne w ścisłej współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi.

W latach 2007–2013 do 190 mln EUR pomocy przedakcesyjnej przeznaczono na wzmocnienie potencjału instytucjonalnego administracji publicznej w takich obszarach jak zarządzanie funduszami publicznymi, polityka gospodarcza i budżetowa i statystyka, oraz na wzmocnienie potencjału instytucjonalnego banków narodowych.

W ramach IPA II Komisja będzie kontynuować wspieranie reform prowadzących do spełnienia kryteriów gospodarczych i rozwoju społeczno-gospodarczego, w tym za pomocą ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich, ze szczególnym uwzględnieniem poprawy połączeń transportowych i energetycznych pomiędzy UE a krajami objętymi procesem rozszerzenia; Komisja będzie też nadal udzielać pomocy technicznej w celu wsparcia zarządzania gospodarczego, dialogu na temat zatrudnienia i kwestii społecznych, celów Rady Współpracy Gospodarczej w zakresie regionalnej strategii do 2020 r. oraz rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich.

b) Praworządność

Praworządność to jedna z podstawowych wartości, na których zbudowano UE. Ochrona wartości – takich jak praworządność – była najważniejszym celem Unii Europejskiej od momentu jej powstania aż po ostatnie rozdziały procesu rozszerzenia. Praworządność pozostaje priorytetem UE. Stanowi **centralny element procesu akcesyjnego** i kluczowy element kopenhaskich kryteriów politycznych. Państwa aspirujące do członkostwa w UE muszą odpowiednio wcześniej zapewnić i propagować właściwe funkcjonowanie najważniejszych instytucji niezbędnych do zapewnienia praworządności. Praworządność pozytywnie wpływa na otoczenie biznesu, zapewniając przedsiębiorcom pewność prawa oraz pobudzając inwestycje, zatrudnienie i wzrost gospodarczy. Zwalczenie przestępczości zorganizowanej i korupcji ma zasadnicze znaczenie dla przeciwdziałania infiltracji systemu politycznego, prawnego i gospodarczego przez przestępców. W większości krajów objętych procesem rozszerzenia istnieje potrzeba przeprowadzenia całościowej, przejrzystej i ambitnej reformy sądownictwa w celu zapewnienia niezawisłego, bezstronnego, wydajnego i rozliczalnego systemu sądownictwa. Szczególną uwagę należy zwrócić na kwestie mianowania sędziów, ich oceny i dotyczących ich procedur dyscyplinarnych. Konieczne jest również wprowadzenie silnych ram zwalczania korupcji i przestępczości zorganizowanej, które wciąż są poważnym problemem w wielu krajach objętych procesem rozszerzenia. Należy podjąć odpowiednie starania, aby zapewnić trwałe i konkretne wyniki w tej dziedzinie dzięki skutecznym, wydajnym i bezstronnym dochodzeniom, postępowaniom karnym i orzeczeniom sądowym w sprawach na wszystkich szczeblach, także w przypadku korupcji na wysokim szczeblu.

Proces **liberalizacji reżimu wizowego** zachęcił kraje Bałkanów Zachodnich do podjęcia znaczących kroków w kierunku reformy aspektów najściślej powiązanych z tym procesem. Reformy przyczyniły się do wzmocnienia zarządzania wewnętrznego. Kraje te powinny zwiększyć starania zmierzające do konsolidacji tych reform i wdrożyć środki zapobiegające nadużyciom zliberalizowanego reżimu wizowego, określone i zalecone przez Komisję w sprawozdaniach z monitorowania związanego z liberalizacją reżimu wizowego. Do końca 2013 r. Komisja przedstawi czwarte takie sprawozdanie. Kwestie migracji i zarządzania granicami nadal będą poruszane na odpowiednich forach, np. w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, w tym w ramach rozdziału 24 dotyczącego sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa.

Wdrażane jest **nowe podejście do negocjacji akcesyjnych** w dziedzinie sądownictwa i praw podstawowych oraz sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Opierając się na doświadczeniach, nowe podejście wprowadza konieczność poczynienia rzetelnych postępów w zakresie realizacji reform wdrażanych w ramach procesu. Podjęcie tych kwestii na początku negocjacji daje krajom objętym procesem rozszerzenia więcej czasu na zagwarantowanie, że reformy są głęboko zakorzenione i nieodwracalne. Nowe podejście jest obecnie stosowane w negocjacjach z *Czarnogórą*, która przygotowała kompleksowe plany działania jako podstawę do otwarcia negocjacji w sprawie tych rozdziałów. W następstwie wezwania wystosowanego na posiedzeniu Rady Europejskiej w czerwcu 2013 r. nowe podejście w pełni włączono w ramy negocjacji dla *Serbii*, a przegląd zgodności prawa krajowego z dorobkiem prawnym UE w kontekście rozdziałów 23 i 24 jest w toku.

Praworządność jest również kluczowym zagadnieniem w **stosunkach UE z innymi krajami objętymi procesem rozszerzenia**. W dialogu na wysokim szczeblu w sprawie przystąpienia prowadzonym przez Komisję z *byłą jugosłowiańską republiką Macedonii* nieustannie poruszane są kwestie związane z praworządnością. Szereg priorytetów wskazanych przez Komisję w opinii z 2010 r. określającej warunki rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych z *Albanią* dotyczy praworządności. Komisja wspiera reformę sądownictwa w ramach usystematyzowanego dialogu na temat sprawiedliwości z *Bośnią i Hercegowiną*; prowadzi też usystematyzowany dialog na temat praworządności z *Kosowem*, skupiając się na walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją oraz reformie sądownictwa. Praworządność jest również jednym z priorytetów pozytywnego programu z Turcją.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- wdroży w odniesieniu do Serbii i Czarnogóry nowe podejście do rozdziałów dotyczących sądownictwa i praw podstawowych oraz sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa i w dalszym ciągu będzie priorytetowo traktować kwestię praworządności poprzez ukierunkowany dialog z innymi krajami objętymi procesem rozszerzenia;
- zapewni koordynację z odpowiednimi agencjami europejskimi (w szczególności Europol, Eurojustem i Frontexem) i będzie zachęcać do ściślejszej współpracy między tymi jednostkami a krajami objętymi procesem rozszerzenia, w tym także do zawierania z Europolem porozumień operacyjnych;
- wzmocni wsparcie na rzecz reform dotyczących praworządności w ramach IPA II, zarówno na szczeblu krajowym, jak i regionalnym, aby umocnić reformy w tych kluczowych obszarach oraz zapewnić skuteczną wymianę najlepszych praktyk w zakresie osiągnięcia wyników w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją.

W latach 2007–2013 ponad 800 milionów EUR pomocy przedakcesyjnej przeznaczono na usprawnienie wymiaru sprawiedliwości, zwiększenie niezawisłości sądownictwa, walkę z korupcją i przestępczością zorganizowaną, a także zarządzanie granicami i bezpieczeństwo.

W ramach IPA II opracowane zostaną strategie sektorowe; szczególny nacisk zostanie położony na rozwój niezależnych, wydajnych i profesjonalnych wymiarów sprawiedliwości, wspieranie rozwoju silnych ram na szczeblu krajowym i regionalnym oraz osiągnięcie pozytywnych wyników w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją. Obejmuje to środki zapobiegawcze i wyposażenie organów ścigania w skuteczne instrumenty prawne i dochodzeniowe, a w szczególności możliwość prowadzenia dochodzeń finansowych.

c) Funkcjonowanie instytucji gwarantujących demokracje

Polityczne kryteria kopenhaskie wymagają od krajów kandydujących zapewnienia stabilnych instytucji gwarantujących demokrację. Zasadnicze znaczenie ma prawidłowe funkcjonowanie najważniejszych instytucji – np. parlamentu narodowego, rządu lub administracji publicznej. Przejrzystość, rozliczalność i skuteczność instytucji i administracji publicznej, w tym także większe skupienie się na potrzebach obywateli i przedsiębiorstw, powinny zostać potraktowane priorytetowo w większości krajów objętych procesem rozszerzenia. Należy zwiększyć starania w celu wzmocnienia demokracji uczestniczącej oraz ustanowienia krajowych platform dla reform związanych z UE, które umożliwią osiągnięcie konsensusu pomiędzy stronami oraz ogółem społeczeństwa w celu wspierania najważniejszych wymaganych reform. Kraje muszą też osiągnąć odpowiednią równowagę pomiędzy **instytucjami samorządowymi i rządowymi na szczeblu centralnym, regionalnym i lokalnym**, która usprawni wdrażanie reform i świadczenie usług dla obywateli. Kluczowym elementem jest również rola samorządów terytorialnych i władz regionalnych w procesie dostosowywania się do wymogów UE i ewentualnego stosowania unijnych przepisów.

W szeregu krajów objętych procesem rozszerzenia instytucje demokratyczne są nadal niestabilne. Brakuje kultury budowania konsensusu, a rola **parlamentów narodowych** jest słabo rozwinięta. Demokracja to nie tylko przeprowadzanie wolnych i sprawiedliwych wyborów. W demokracji konieczne są też silne, rozliczalne instytucje i procesy oparte na uczestnictwie, skupione wokół parlamentów narodowych. Kontrolę parlamentarną niejednokrotnie osłabiają czynniki takie jak nadużywanie przyspieszonych procedur ustawodawczych, słabe systemy i procedury komisji parlamentarnych oraz niewystarczające konsultacje z zainteresowanymi stronami, przy minimalnym wkładzie ekspertów.

Wybory zbyt często postrzega się jako szansę na uzyskanie kontroli politycznej nad instytucjami państwowymi znacznie przekraczającej normalne, legalne przekazywanie uprawnień politycznych związane ze zmianą administracji. W wielu przypadkach upolityczniane są nawet stanowiska znajdujące się na stosunkowo niskim szczeblu w hierarchii w administracji publicznej. Ma to niekorzystny wpływ zarówno na potencjał administracyjny, jak i na rozliczalność administracji. Niezbędne są **reformy administracji publicznej**, w tym profesjonalizacja i odpolitycznienie służby cywilnej. Fundamentalne znaczenie mają wprowadzenie merytokratycznych zasad, walka z korupcją oraz zapewnienie odpowiednich procedur administracyjnych, w tym w odniesieniu do zasobów ludzkich.

Spoleczeństwo obywatelskie i obywatele, a zwłaszcza ludzie młodzi, często znajdują się na marginesie codziennej polityki. Należy dalej rozwijać dialog między decydentami i zainteresowanymi stronami. Upodmiotowione społeczeństwo obywatelskie jest nieodzownym elementem każdego systemu demokratycznego. Zwiększa ono rozliczalność polityczną i spójność społeczną, pogłębiając zrozumienie i integrację reform związanych z przystąpieniem do UE oraz wspierając pojednanie w społeczeństwach podzielonych konfliktem. W niektórych przypadkach należy doprowadzić do powstania bardziej sprzyjającego i stymulującego klimatu, który poprawi warunki dialogu politycznego i zapewni bezstronny wkład w proces podejmowania decyzji w oparciu o dobrej jakości statystyki opracowane przez niezależne krajowe organy statystyczne. Należy zapewnić niezależność i skuteczność

najważniejszych organów – np. **rzecznika praw obywatelskich i państwowych organów kontroli** – oraz odpowiednio stosować się do ich zaleceń.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- zwiększy współpracę z organizacjami międzynarodowymi takimi jak Rada Europy, OBWE/ODIHR i OECD (SIGMA), aby wspierać reformy ordynacji wyborczej i parlamentu; będzie kontynuować propagowanie współpracy między parlamentami narodowymi z krajów regionu i państw członkowskich UE i Parlamentem Europejskim;
- nada reformie administracji publicznej wyższy priorytet w ramach procesu akcesyjnego, ze szczególnym naciskiem na przejrzystość, odpolitycznienie i merytokratyczne procesy rekrutacji;
- położy większy nacisk na kwestię społeczeństwa obywatelskiego, w tym na budowanie zdolności i zachęcanie do tworzenia sprzyjającego klimatu dla jego rozwoju i większe zaangażowanie zainteresowanych stron w reformy, m.in. poprzez zwiększenie przejrzystości działań rządu i wydatków;
- będzie wspierać szerokie uczestnictwo w procesie akcesyjnym, opierając się na pozytywnym przykładzie Czarnogóry, i będzie zachęcać do wprowadzenia jak największej przejrzystości w postępowaniu z odpowiednimi dokumentami.

W latach 2007–2013 ponad 30 mln EUR pomocy przedakcesyjnej przeznaczono na zwiększenie potencjału krajowych zgromadzeń parlamentarnych, rzeczników praw obywatelskich, krajowych instytucji kontrolnych itp. W tym samym okresie organizacje społeczeństwa obywatelskiego otrzymały wsparcie w wysokości blisko 190 mln EUR z IPA, a także ponad 35 mln EUR w ramach Europejskiego Instrumentu na rzecz Wspierania Demokracji i Praw Człowieka. **W ramach IPA II** Komisja będzie wspierać wzmocnienie instytucji demokratycznych, dobre rządy, w tym rzeczników praw obywatelskich, i reformy administracji publicznej, w tym projekty partnerskie w wyżej wymienionych dziedzinach. Komisja zbada również możliwości wzmocnienia i dalszego wspierania nowej generacji osób odpowiedzialnych za wyznaczanie kierunków polityki, urzędników i liderów, w tym poprzez bardziej ukierunkowane programy i ewentualny program stypendialny UE. Komisja będzie też nadal wspierać budowanie potencjału społeczeństwa obywatelskiego, w tym poprzez Instrument na rzecz Społeczeństwa Obywatelskiego, a także wzmocnieni rolę społeczeństwa obywatelskiego w strategicznym planowaniu IPA II.

d) Prawa podstawowe

W większości krajów objętych procesem rozszerzenia poważnym problemem są prawa obywatelskie, polityczne, społeczne i gospodarcze, jak również prawa osób należących do mniejszości. W krajach objętych procesem rozszerzenia prawa podstawowe są w szerokim ujęciu gwarantowane przez prawo, jednak w wielu przypadkach nie wdrożono ich w praktyce. Trzeba zwiększyć wysiłki na rzecz poprawy pozycji kobiet i zapewnienia równości płci, wdrożenia praw dziecka i wspierania osób niepełnosprawnych.

W kilku krajach objętych procesem rozszerzenia poważnym problemem pozostaje kwestia wolności wypowiedzi. Z licznymi trudnościami zmagają się mniejszości etniczne, zwłaszcza Romowie, pomimo istnienia ram prawnych potwierdzających ich prawa. Należy utworzyć spójne ramy prawne w zakresie zwalczania pewnych form i przejawów rasizmu i ksenofobii w obszarach takich jak media audiowizualne, sport, polityka, edukacja i internet. Szeroko rozpowszechniona jest również dyskryminacja ze względu na orientację seksualną. Te szczególnie wrażliwe grupy społeczne borykają się też z powszechnie wrogą postawą, która może prowadzić do nawoływania do nienawiści, przemocy i zastraszania.

W tegorocznym komunikacie Komisja kładzie szczególny nacisk na wolność wypowiedzi, sytuację Romów i położenie lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych. W kwestiach związanych z prawami podstawowymi Komisja ściśle współpracuje z odpowiednimi organizacjami regionalnymi i międzynarodowymi, w szczególności z Radą Europy i OBWE. Komisja proponuje, aby kraje kandydujące brały udział w charakterze obserwatorów w pracach Agencji Praw Podstawowych UE w celu wspierania ich wysiłków na rzecz zapewnienia pełnego poszanowania praw podstawowych.

- **Wolność wypowiedzi**

Wolność wypowiedzi i mediów jest priorytetem Komisji w kontekście procesu akcesyjnego i udzielania wsparcia finansowego i technicznego. W czerwcu 2013 r. Komisja wraz z Parlamentem Europejskim zorganizowała **konferencję Speak-Up!2**, która zgromadziła setki zainteresowanych stron z mediów, społeczeństwa obywatelskiego i organów krajowych.

W większości przypadków w krajach objętych procesem rozszerzenia krajobraz medialny ma charakter pluralistyczny. Jednak konferencja Speak-Up!2 potwierdziła, że należy pilnie zająć się szeregiem istotnych wyzwań. Uporczywym problemem są przypadki **przemocy i zastraszania dziennikarzy**, prowadzące do autocenzury. Odpowiednie organy powinny zwiększyć swoje wysiłki w zakresie badania nowych i wcześniejszych przypadków tego typu oraz zapewnić stosowanie odstrasżających sankcji wobec sprawców. Poprzez depenalizację **zniesławienia** w Europie Południowo-Wschodniej wykonano ważny krok w kierunku ochrony wolnego i krytycznego dziennikarstwa. Nadal jednak trwają postępowania karne przeciwko dziennikarzom. Istnieje konieczność opracowania norm i szkolenia pracowników wymiaru sprawiedliwości w celu uniknięcia nadużyć władzy państwowej.

Poważnym problemem pozostają polityczne ingerencje w wolność mediów. Konieczne jest zwiększenie wysiłków na rzecz zapewnienia niezależności politycznej i finansowej **nadawców publicznych** na Bałkanach Zachodnich. Najszybciej można to osiągnąć poprzez trwałe finansowanie, przejrzyste zasady powoływania członków zarządu i silne krajowe zobowiązanie do realizacji niezbędnych reform. W większości krajów objętych procesem rozszerzenia funkcjonowanie **agencji regulacyjnych** nie jest zadowalające. Również **samoregulacja mediów** nie funkcjonuje poprawnie. Media powinny zwiększyć wysiłki na rzecz usprawniania zarządzania wewnętrznego. Istnieje również konieczność zajęcia się **nieformalną presją gospodarczą wywieraną na media**. Można to zrobić poprzez **zapewnienie przejrzystości w zakresie własności mediów**, zapobieganie ich nadmiernej koncentracji i wprowadzenie przejrzystych zasad dotyczących zamówień reklam rządowych. Należy również odpowiednio wdrożyć prawo pracy w środkach masowego przekazu.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- będzie wspierać wolność wypowiedzi i mediów i podkreślać jej znaczenie dla członkostwa w UE poprzez regularny dialog polityczny z krajami objętymi procesem rozszerzenia;- zagwarantuje, że kwestia wolności wypowiedzi i mediów będzie konsekwentnie poruszana jako priorytetowa w ramach rozdziału 23 dotyczącego sądownictwa i praw podstawowych i rozdziału 10 dotyczącego społeczeństwa informacyjnego i mediów;- od 2014 r. rozpocznie przyznawanie nagrody w dziedzinie dziennikarstwa śledczego.

W latach 2007–2013 ponad 27 mln EUR pomocy przedakcesyjnej przeznaczono na wsparcie krajów w zakresie wyzwań związanych z wolnością wypowiedzi. **W ramach IPA II** Komisja wypracuje długoterminową wizję pomocy finansowej UE na rzecz wolności wypowiedzi, m.in. we współpracy z najważniejszymi partnerami (np. Radą Europy, OBWE, OECD).

- **Romowie**

W Europie mieszka ok. 10–12 mln Romów, w tym ok. 4 mln w Turcji i 1 mln na Bałkanach Zachodnich. W całej Europie **sytuacja większości społeczności romskich budzi poważne zaniepokojenie**. Romowie bardzo często padają ofiarą rasizmu, dyskryminacji i wykluczenia społecznego; żyją w skrajnym ubóstwie, nie mają wystarczającego dostępu do opieki zdrowotnej, edukacji i szkoleń, odpowiednich warunków mieszkaniowych i zatrudnienia. W związku z trudnościami, z którymi mają do czynienia, wielu Romów opuszcza region i ubiega się o azyl w państwach UE. Starania o azyl są przeważnie nieskuteczne. Taka sytuacja nie może się utrzymywać.

Od 2011 r. na szczeblu UE istnieją ramy dotyczące krajowych strategii integracji Romów. Kładąc nacisk na ograniczanie ubóstwa, wykluczenia społecznego i dyskryminacji Romów, cele i zasady tych ram są równie istotne w krajach objętych procesem rozszerzenia, w przypadku których należy zrobić znacznie więcej, aby ułatwić społeczne i gospodarcze włączenie Romów oraz opracować i zagwarantować skuteczne wdrożenie, działania następcze i monitorowanie **krajowych strategii integracji Romów**. Integracja Romów musi stać się priorytetem na szczeblu krajowym – nie tylko strategią na papierze, ale faktycznym zobowiązaniem do podjęcia praktycznych działań, obejmujących zwiększenie dostępu do **edukacji**, rozwijanie możliwości **zatrudnienia**, poszerzenie dostępu do **opieki zdrowotnej** i poprawę **warunków mieszkaniowych**, w szczególności poprzez zapewnienie dostępu do mediów komunalnych, np. bieżącej wody i elektryczności. Należy zająć się też kwestią **dokumentów** i rejestracji Romów w systemach ewidencji ludności.

Integracja Romów pozostaje jednym z najważniejszych celów, i jeżeli nie zostaną podjęte skuteczniejsze działania, to będzie się stawała coraz większym wyzwaniem politycznym. Wymaga ona skoordynowanego podejścia opartego na silnej **woli politycznej** na wszystkich szczeblach, szczególnie ze strony **władz miejskich i gminnych** oraz rządów krajowych w państwach, których dotyczy problem, a także zmiany sposobu myślenia wśród grup społecznych stanowiących większość ludności kraju. Swoją rolę muszą odegrać również **przywódcy społeczności romskiej**, zachęcając do rejestracji w systemach ewidencji ludności, zapewniając realizację obowiązku szkolnego i ograniczając przepływ osób ubiegających się o azyl. Również samorządy terytorialne muszą być skłonne do egzekwowania obowiązku szkolnego oraz przełamania oporu ze strony większości populacji przed wspólnym kształceniem, w tym poprzez powiązanie świadczeń socjalnych z obecnością dzieci w szkole.

Komisja ściśle współpracuje z każdym z krajów objętych procesem rozszerzenia, aby dokonać przeglądu postępów w realizacji kluczowych zobowiązań podjętych w celu promowania większej integracji społeczności romskiej. Należy zwiększyć spójność wsparcia dla Romów w krajach objętych procesem rozszerzenia i prac prowadzonych na szczeblu UE.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- będzie wspierać organizację krajowych spotkań podsumowujących seminaria z 2011 r. i zachęcać do organizacji takich spotkań, a także rygorystycznie monitorować wdrażanie wniosków operacyjnych za pośrednictwem krajowych komitetów monitorujących;- zwiększy i lepiej ukierunkuje finansowanie z IPA w ramach instrumentu dotyczącego Romów mającego na celu sfinansowanie środków uzgodnionych podczas seminariów krajowych oraz zwiększy współpracę z innymi organizacjami międzynarodowymi;

- zorganizuje w Brukseli w 2014 r. konferencję na temat dalszych działań poświęconych Romom, np. nagród przyznawanych organizacjom pozarządowym za innowacyjne i udane projekty na rzecz integracji tej społeczności.

W latach 2007–2013 ponad 100 mln EUR pomocy przedakcesyjnej przeznaczono na wspieranie włączenia społecznego i integracji Romów w krajach objętych procesem rozszerzenia, w tym na poprawę warunków mieszkaniowych. **W ramach IPA II** Komisja zadba o lepsze ukierunkowanie funduszy i wzmocni strategiczną współpracę z podmiotami zewnętrznymi, określając i wykorzystując najlepsze praktyki. Priorytetem będą projekty bezpośrednio wpływające na życie poszczególnych Romów, ze szczególnym naciskiem na edukację i włączenie społeczne.

- **Lesbijki, geje, osoby biseksualne, transpłciowe i interseksualne (LGBTI)**

Homofobia, dyskryminacja i przestępstwa z nienawiści motywowanej orientacją seksualną i tożsamością płciową nadal są szeroko rozpowszechnionym zjawiskiem na Bałkanach Zachodnich i w Turcji. Częściowo wynika to z niekompletnych ram prawnych, częściowo – z niespójnego wdrażania obowiązujących norm prawnych. Naruszenia praw obejmują dyskryminację w dziedzinach takich jak zatrudnienie i edukacja, nieegzekwowanie przez niektóre organy wolności wypowiedzi i zgromadzeń, nawoływanie do nienawiści, zastraszanie i przemoc fizyczną, a nawet morderstwa.

W czerwcu 2013 r. UE przyjęła wytyczne w sprawie propagowania i ochrony wszystkich praw człowieka przysługujących lesbijkom, gejom, osobom biseksualnym, transpłciowym i interseksualnym w celu wyznaczenia kierunku działań zewnętrznych UE w tej dziedzinie. Skuteczna strategia w tej dziedzinie w krajach objętych procesem rozszerzenia wymaga zdecydowanego zobowiązania politycznego ze strony rządów, samorządów terytorialnych i organów ścigania, a także ze strony UE. Organy państw objętych procesem rozszerzenia mogą odegrać kluczową rolę w doprowadzeniu do zmiany sposobu myślenia społeczeństwa o osobach LGBTI. Obecnie stosunek do nich jest w najlepszym przypadku ambiwalentny, a w najgorszym – wrogi.

W Turcji i byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii istnieje pilna potrzeba poszerzenia zakresu **przepisów zapobiegających dyskryminacji**, aby objąć nimi również orientację seksualną i tożsamość płciową. W większości krajów należy wprowadzić też **przepisy dotyczące nawoływania do nienawiści**. Konieczne są szkolenia dla organów ścigania, rzeczników praw obywatelskich, sędziów i przedstawicieli mediów w celu zwiększenia świadomości na temat nowych przepisów, **zapewnienia ich właściwego wdrożenia** i przyczynienia się do zwiększenia wzajemnego zrozumienia. Kraje muszą stosować podejście „**zero tolerancji**” dla **nawoływania do nienawiści, przemocy i zastraszania** oraz niezwłocznie podjąć kroki w celu zajęcia się przypadkami takich zachowań, które już miały miejsce, oraz w celu przygotowania się do zdecydowanej reakcji na nowe zdarzenia tego typu. Kraje powinny podjąć działania mające na celu **zwalczanie stereotypów i błędnych informacji**, w tym w systemie edukacji. Nie można przywoływać wartości religijnych lub kulturowych, aby uzasadnić jakąkolwiek formę dyskryminacji. Należy chronić wolność zgromadzeń i wypowiedzi, w tym poprzez odpowiednie postępowanie w przypadku parad równości – również w Serbii, gdzie niestety w tym roku organizacja parady została trzeci rok z rzędu zakazana ze względów bezpieczeństwa.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- zwiększy widoczność problemu i poparcie polityczne dla zmian, m.in. gwarantując, że kwestie te będą systematycznie podnoszone z krajami objętymi procesem rozszerzenia na odpowiednich forach oraz w negocjacjach akcesyjnych, określając wyraźne priorytety polityczne i usprawniając monitorowanie i działania następcze;
- zorganizuje w 2014 r. konferencję wysokiego szczebla na temat osób LGBTI w celu podsumowania aktualnej sytuacji i poczynionych postępów, wymiany najlepszych praktyk oraz przyjęcia wniosków operacyjnych;
- usprawni strategiczną współpracę z podmiotami zewnętrznymi (organizacjami międzynarodowymi i społeczeństwem obywatelskim).

W latach 2007–2013 ponad 2,5 mln EUR przeznaczono na rozwiązanie problemów związanych z lesbijkami, gejami, osobami biseksualnymi, transpłciowymi i interseksualnymi, zarówno w ramach IPA, jak i Europejskiego Instrumentu na rzecz Wspierania Demokracji i Praw Człowieka. **W ramach IPA II** Komisja zadba o lepsze ukierunkowanie finansowania, zapewniając środki na potrzeby szkoleń dla pracowników właściwych instytucji publicznych, m.in. sędziów i policjantów, oraz ukierunkowanych kampanii i innych inicjatyw (takich jak warsztaty, wydarzenia) mających na celu podniesienie świadomości oraz zwiększenie tolerancji. Komisja będzie koordynować swoją pomoc w odniesieniu do tych kwestii z innymi podmiotami, w szczególności z Radą Europy i OBWE.

e) Rozwiązanie kwestii dwustronnych i przewyżczenie spuścizny przeszłości

Historyczne porozumie zawarte w kwietniu pomiędzy Belgradem i Prisztiną położyło fundamenty pod budowę wspólnej europejskiej przyszłości dla obu stron. Rzuca ono nowe światło na inne dwustronne spory, pokazując, co można osiągnąć dzięki woli politycznej, odwadze i wsparciu UE. W dniu 19 kwietnia br., po licznych spotkaniach wysokiego szczebla przeprowadzonych z pomocą UE, Serbia i Kosowo uzgodniły „pierwsze porozumienie w sprawie zasad regulujących normalizację stosunków”, uzupełnione w maju kompleksowym planem wdrażania z jasnym harmonogramem obejmującym okres do końca 2013 r. Utorowało to drogę do decyzji Rady Europejskiej w sprawie rozpoczęcia negocjacji akcesyjnych z Serbią i do zatwierdzenia przez Radę wytycznych negocjacyjnych w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z Kosowem.

Odnotowano również postępy w zakresie **kwestii dwustronnych** w innych częściach regionu. Wzmocniono stosunki dobrosąsiedzkie – zasadniczy element procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Serbia oraz Bośnia i Hercegowina nasiliły kontakty, a prezydent Serbii publicznie przeprosił za zbrodnie popełnione w Bośni i Hercegowinie. Stosunki pomiędzy Serbią i Chorwacją stały się bardziej konstruktywne. Kontynuowano również kontakty dwustronne i wielostronne pomiędzy krajami regionu w drażliwych kwestiach, takich jak zbrodnie wojenne, powrót uchodźców, przestępczość zorganizowana i współpraca policyjna. Podpisano kilka porozumień pomiędzy prokuraturami ścigającymi zbrodnie wojenne, w tym pomiędzy Bośnią i Hercegowiną a Chorwacją oraz Serbią. Trwa usuwanie przeszkód uniemożliwiających ekstradycję. We wrześniu po raz pierwszy spotkali się przedstawiciele prezydentów Bośni i Hercegowiny, Chorwacji, Czarnogóry, Serbii i Kosowa w celu omówienia statutu inicjatywy RECOM (regionalnej komisji prawdy i pojednania). Uzgodnili oni cele i kluczową rolę tej inicjatywy. Chorwacja, Serbia, Bośnia i Hercegowina oraz Czarnogóra wdrażają regionalny projekt mieszkaniowy w ramach procesu z Sarajewem.

Należy skonsolidować postępy. Wciąż nie rozwiązano szeregu kwestii dwustronnych, w tym problemów dotyczących mniejszości i kwestii wynikających z rozpadu byłej Jugosławii, np.

wytyczenia granic. Trudności w relacjach pomiędzy krajami zasadniczo wynikają z rozbieżnych opinii na temat historii najnowszej oraz licznych problemów międzyetnicznych. Przywódcy polityczni oraz inni liderzy powinni wykazać się większą odpowiedzialnością i zająć bardziej zdecydowane stanowisko, potępiając przypadki nawoływania do nienawiści oraz inne przejawy nietolerancji. Należy dołożyć dalszych starań, by pociągnąć sprawców do odpowiedzialności za zbrodnie wojenne, rozwiązać nierozstrzygnięte kwestie dotyczące uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych i znormalizować stosunki w zakresie sytuacji mniejszości. Dotychczasowe postępy w zakresie kwestii osób zaginionych są niewystarczające.

Spory pomiędzy różnymi grupami etnicznymi i spory dotyczące ich statusu w dalszym ciągu utrudniają funkcjonowanie instytucji wewnętrznych – szczególnie w Bośni i Hercegowinie – i zakłócają proces reform. Jak pokazuje porozumienie pomiędzy Serbią i Kosowem oraz obecnie wdrażana w byłej jugosłowiańskiej republice Macedonii umowa ramowa z Ochrydy, trudne kwestie związane z pochodzeniem etnicznym można rozwiązać poprzez dialog i kompromis.

Nierozstrzygnięte kwestie dwustronne nadal negatywnie wpływają na proces akcesyjny. Otwarte kwestie dwustronne powinny zostać niezwłocznie rozwiązane przez zainteresowane strony w duchu stosunków dobrosąsiedzkich. Należy dołożyć wszelkich starań, aby uniknąć przeniesienia istotnych sporów dwustronnych na arenę UE. Komisja wzywa zainteresowane strony do podjęcia wszelkich wysiłków na rzecz rozwiązania otwartych sporów zgodnie z ustanowionymi zasadami i środkami, które w stosownych przypadkach obejmują przekazanie sporów do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości lub innych istniejących lub doraźnych organów rozwiązywania sporów. Słowenia i Chorwacja pokazały, że takie podejście może przynieść pozytywne wyniki. Kwestie dwustronne nie powinny hamować procesu akcesyjnego.

UE jest obecnie w trakcie włączania wymogów dotyczących normalizacji stosunków między Belgradem i Prisztiną w ramy negocjacji akcesyjnych z Serbią. W odniesieniu do byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii zasadnicze znaczenie ma utrzymanie stosunków dobrosąsiedzkich, w tym niezwłoczne przyjęcie wynegocjowanego pod auspicjami ONZ i zaakceptowanego przez obie strony rozwiązania kwestii nazwy. Komisja jest gotowa ułatwić wypracowanie niezbędnego bodźca politycznego przy poszukiwaniu rozwiązań oraz wesprzeć odnośne inicjatywy.

Pojednanie jest niezbędne do wspierania stabilności w regionie, do niedawna jeszcze targanym przez konflikty. Kraje regionu, państwa członkowskie i UE muszą podjąć dodatkowe wysiłki, aby wspierać tworzenie w Europie Południowo-Wschodniej otoczenia sprzyjającego przewycięzeniu spuścizny przeszłości, a tym samym zmniejszeniu ryzyka politycznego wykorzystania otwartych kwestii dwustronnych. Komisja podkreśla znaczenie deklaracji Chorwacji na temat propagowania wartości europejskich w Europie Południowo-Wschodniej. Godną pochwały jest gotowość Chorwacji do wykorzystania swojej wyjątkowej pozycji pierwszego w historii UE państwa członkowskiego poważnie dotkniętego skutkami konfliktów lat 90. do zapewniania politycznego i technicznego wsparcia swoim sąsiadom na ich drodze do integracji z UE. Komisja jest gotowa ułatwić udzielanie takiego wsparcia, w szczególności poprzez instrument TAIEX.

Kontynuowano **współpracę regionalną** w ramach regionalnych forów, np. Wspólnoty Energetycznej, wspólnego europejskiego obszaru lotniczego, Środkowoeuropejskiej umowy o wolnym handlu (CEFTA) oraz Regionalnej Szkoły Administracji Publicznej. Rada Współpracy Regionalnej nadal działa jako platforma służąca propagowaniu kwestii ważnych dla całego regionu oraz dla jego perspektywy europejskiej, co skutkuje uwzględnianiem współpracy regionalnej w programach politycznych poszczególnych krajów. Konstruktywną

inicjatywę stanowi propozycja Czarnogóry zakładająca utworzenie „bałkańskiej szóstki” (Albania, Bośnia i Hercegowina, była jugosłowiańska republika Macedonii, Czarnogóra, Kosowo i Serbia), opierającej się na pozytywnych doświadczeniach Grupy Wyszehradzkiej. Inicjatywy tego typu powinny uzupełniać istniejące systemy oraz zapewniać wartość dodaną; powinny także mieć charakter prawdziwie regionalny. Aktywne uczestnictwo w strategii dla regionu Dunaju oraz przyszłej strategii dla makroregionu adriatycko-jońskiego również może wspierać rozwój gospodarczy i społeczny oraz promować integrację z UE.

Aby wspierać prace dotyczące powyższych wyzwań, Komisja podejmie następujące działania:

- będzie zachęcać do tworzenia sieci umów dwustronnych między państwami będącymi stronami układów o stabilizacji i stowarzyszeniu, aby stworzyć ramy umożliwiające pogłębiony dialog polityczny na temat kluczowych kwestii;
- będzie nadal zapewniać wsparcie polityczne i ułatwienia dla wszystkich zainteresowanych krajów, aby niezwłocznie rozwiązać kwestie dwustronne, oraz będzie stale aktywnie wspierać wysiłki w ramach innych forów na rzecz znalezienia rozwiązania tych kwestii.

W latach 2007–2013 Komisja przeznaczyła znaczące fundusze przedakcesyjne na projekty i inicjatywy na rzecz pojednania i – bardziej ogólnie – współpracy regionalnej i transgranicznej. **W ramach IPA II** pojednanie będzie tematem kluczowym; Komisja będzie nadal wspierała inicjatywy mające na celu pomoc w rozwiązywaniu problemów związanych ze spuścizną wojny (proces z Sarajewa, sieć ścigania zbrodni wojennych, regionalną komisję prawdy i pojednania (RECOM)). Współpraca będzie również wspierana w dziedzinach takich jak edukacja, nauka, kultura, media, młodzież i sport. Komisja będzie nadal wspierać inicjatywy regionalne, takie jak Rada Współpracy Regionalnej i Regionalna Szkoła Administracji Publicznej. Należy zapewnić spójność i dostosowanie funduszy między programami krajowymi i regionalnymi oraz odpowiednimi strategiami makroregionalnymi.

III. WNIOSKI I ZALECENIA

Na podstawie powyższej analizy i oceny poszczególnych krajów przedstawionej we wnioskach dotyczących poszczególnych krajów w załączniku Komisja przedstawia następujące **wnioski i zalecenia**:

I

1. **Dwadzieścia lat temu** Bałkany Zachodnie były pogrążone w konflikcie. W tym samym czasie Unia Europejska ustaliła **kryteria kopenhaskie**, które przyszłe państwa członkowskie muszą spełnić przed przystąpieniem do UE. Dziesięć lat później, podczas **szczytu w Salonikach w 2003 r.**, UE przedstawiła wszystkim krajom Bałkanów Zachodnich **jasną perspektywę członkostwa w UE**, pod warunkiem spełnienia niezbędnych warunków, w tym warunków procesu stabilizacji i stowarzyszenia.

Chorwacja spełniła te warunki i w lipcu 2013 r. **dołączyła do grona członków Unii Europejskiej jako 28. państwo członkowskie**. Przystąpienie Chorwacji do UE pokazuje transformacyjny potencjał i stabilizujący wpływ procesu rozszerzenia. Historyczne porozumienie osiągnięte przez **Serbię** i **Kosowo** w kwietniu jest kolejnym dowodem na siłę oddziaływania perspektywy członkostwa w UE i rolę, jaką Unia odgrywa w leczeniu ran zadanych przez historię.

Kryteria kopenhaskie wciąż nie straciły na aktualności. Odzwierciedlają one **podstawowe wartości**, na których zbudowano UE: demokrację, praworządność,

poszanowanie praw podstawowych. **Wyzwania gospodarcze, przed którymi stoi UE**, podkreślają wagę kryteriów gospodarczych oraz konieczność dalszego wzmocnienia stabilności gospodarczej i finansowej oraz wspierania wzrostu gospodarczego i konkurencyjności w krajach objętych procesem rozszerzenia.

2. **Proces akcesyjny** jest dzisiaj bardziej rygorystyczny i kompleksowy niż w przeszłości, co odzwierciedla zmianę polityki UE oraz wnioski wyciągnięte z poprzednich rund rozszerzenia. Proces ten opiera się na **rygorystycznych, ale sprawiedliwych warunkach**, a postępy na drodze do członkostwa zależą od kroków podjętych przez każde państwo w celu spełnienia **ustanowionych kryteriów**. Ma to decydujące znaczenie dla **wiarygodności** polityki rozszerzenia i dla tworzenia zachęt dla krajów objętych procesem rozszerzenia do prowadzenia daleko idących reform. Doświadczenie pokazuje, jak istotne jest zajęcie się **zasadniczymi kwestiami** na samym początku.
3. **Praworządność** jest obecnie centralnym elementem procesu rozszerzenia. Nowe podejście, zatwierdzone przez Radę w grudniu 2011 r., oznacza, że kraje kandydujące muszą rozwiązać problemy związane z reformą sądownictwa oraz walką z przestępczością zorganizowaną i korupcją na wczesnym etapie negocjacji akcesyjnych. Dzięki temu kraje te mają więcej czasu na uzyskanie solidnego, potwierzonego doświadczenia we wdrażaniu reform, co gwarantuje, że reformy będą głęboko zakorzenione i nieodwracalne. To nowe podejście stanowi kluczowy element ram negocjacji dla Czarnogóry i będzie kształtować naszą współpracę z innymi krajami objętymi procesem rozszerzenia. Proces liberalizacji reżimu wizowego przyniósł znaczne korzyści obywatelom Bałkanów Zachodnich oraz zachęcił kraje do wdrożenia reform w dziedzinie praworządności, kontroli granicznych i migracji. Kraje te powinny zwiększyć wysiłki na rzecz konsolidacji reform i wdrożyć środki mające na celu zapobieganie nadużyciom liberalizacji reżimu wizowego.
4. Światowy kryzys gospodarczy wyraźnie pokazał, że wszystkie państwa muszą wzmocnić swoje **zarządzanie gospodarcze**. Żaden z krajów Bałkanów Zachodnich nie posiada jeszcze sprawnej gospodarki rynkowej. We wszystkich tych państwach występuje wysokie bezrobocie, szczególnie wśród ludzi młodych. Kraje te muszą zintensyfikować reformy, aby osiągnąć trwały wzrost gospodarczy, sprostać wyzwaniom niezbędnym do spełnienia kryteriów gospodarczych i zwiększyć **konkurencyjność**. Komisja przedstawiła szereg propozycji, które powinny pomóc w realizacji tych celów, np. wprowadzenie krajowych strategii reform gospodarczych i planów działań dotyczących zarządzania finansami publicznymi. Komisja będzie współpracować z głównymi międzynarodowymi instytucjami finansowymi, aby wspierać reformy prowadzące do spełnienia kryteriów gospodarczych. Za pomocą ram inwestycyjnych dla Bałkanów Zachodnich nadal wspierane będą inwestycje stymulujące zatrudnienie i wzrost gospodarczy. Kluczowe znaczenie ma klimat bardziej sprzyjający przyciąganiu bezpośrednich inwestycji zagranicznych.
5. Wydarzenia w wielu krajach objętych procesem rozszerzenia podkreśliły wagę **wzmocnienia instytucji demokratycznych** i zagwarantowania, że procesy demokratyczne sprzyjają włączeniu społecznemu. Komisja zachęca do wzmocnienia roli społeczeństwa obywatelskiego i ponadpartyjnych platform na rzecz integracji z UE i będzie wspierać ten proces pomocą finansową. Komisja będzie również wspierać reformy ordynacji wyborczej, parlamentów i administracji publicznej w ścisłej współpracy z innymi organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się tymi dziedzinami.

6. Unia Europejska opiera się na wspólnych wartościach i zasadach, obejmujących poszanowanie **praw podstawowych**. Wszystkie kraje Bałkanów Zachodnich i Turcja powinny kontynuować reformy mające na celu zagwarantowanie, że zasady wolności wypowiedzi i ochrony praw osób należących do mniejszości, w tym do mniejszości **romskiej**, są przestrzegane w praktyce. Potrzebne są solidniejsze środki mające na celu ochronę innych **grup szczególnie wrażliwych** przed dyskryminacją, w szczególności ze względu na orientację seksualną. Komisja nada tym zagadnieniom wyższy priorytet w ramach procesu akcesyjnego. Obejmie to lepsze ukierunkowanie funduszy IPA i zwiększenie pomocy na rzecz integracji Romów w ramach odnośnego instrumentu.
7. **Współpraca regionalna** oraz **stosunki dobrosąsiedzkie** są istotnymi elementami procesu stabilizacji i stowarzyszenia. Głównymi wyzwaniami dla stabilności na Bałkanach Zachodnich pozostają kwestie związane z przeszłymi konfliktami, w tym zbrodniami wojennymi, powrotem uchodźców, traktowaniem mniejszości i zagwarantowaniem równych praw dla wszystkich obywateli. Powinny one zostać w pełni rozwiązane. W tym celu Komisja będzie nadal wspierała inicjatywy mające na celu pokonanie spuścizny przeszłości. Współpraca regionalna powinna zostać dodatkowo wzmocniona, aby sprzyjała włączeniu społecznemu i uzyskała charakter prawdziwie regionalny. Komisja w pełni popiera prace procesu współpracy w Europie Południowo-Wschodniej (SEEC) i Rady Współpracy Regionalnej, w tym regionalną strategię do 2020 r.
8. Konieczne jest wznowienie wysiłków w celu przezwyciężenia **dwustronnych sporów** między krajami objętymi procesem rozszerzenia i obecnymi państwami członkowskimi. Kwestie dwustronne powinny zostać niezwłocznie rozwiązane przez zainteresowane strony i nie powinny hamować procesu akcesyjnego. Komisja wzywa zainteresowane strony do podjęcia wszelkich starań na rzecz znalezienia rozwiązania toczących się sporów zgodnie z ustanowionymi zasadami i środkami. Ramy negocjacji akcesyjnych mogą stanowić polityczny impuls do rozwiązania sporów. Komisja będzie nadal zapewniać wsparcie polityczne i ułatwienia dla wszystkich zainteresowanych krajów, aby niezwłocznie rozwiązać kwestie dwustronne, oraz będzie stale aktywnie wspierać wysiłki w ramach innych forów na rzecz znalezienia rozwiązania tych kwestii. Komisja będzie zachęcać do tworzenia sieci umów dwustronnych między państwami będącymi stronami układów o stabilizacji i stowarzyszeniu, aby stworzyć ramy umożliwiające pogłębiony dialog polityczny na temat kluczowych kwestii.
9. W 2014 r. uruchomiony zostanie drugi **Instrument Pomocy Przedakcesyjnej (IPA)** na okres do 2020 r. W ramach IPA II UE będzie nadal udzielać znaczącego wsparcia na rzecz krajów objętych procesem rozszerzenia w przygotowaniach do przystąpienia oraz wspierać współpracę regionalną i transgraniczną. Nacisk zostanie położony na dziedziny leżące we wspólnym interesie; liczba priorytetów zostanie ograniczona, a projekty będą większe. Najważniejsze wyzwania, przed jakimi stoją przedmiotowe kraje, będą rozwiązywane w bardziej strategiczny i spójny sposób; innowacje obejmą podejście sektorowe, zachęty do osiągania lepszych wyników, zwiększone wsparcie budżetowe i większy nacisk na osiąganie wymiernych wyników. Aby pomóc w zaspokojeniu znacznych potrzeb inwestycyjnych i pobudzić wzrost gospodarczy i zatrudnienie, Komisja wzmocni współpracę z międzynarodowymi instytucjami finansowymi, dzięki czemu fundusze IPA będą przyciągać również kapitał prywatny poprzez innowacyjne instrumenty finansowe.

10. Polityka rozszerzenia jest uzależniona od poparcia obywateli UE. Państwa członkowskie wraz z instytucjami UE powinny prowadzić rzeczową debatę na temat politycznych, gospodarczych i społecznych skutków polityki rozszerzenia. Państwa członkowskie i instytucje UE odgrywają kluczową rolę w zapewnieniu obywatelom informacji na temat polityki rozszerzenia i tym samym odpowiadają za informowanie ich o korzyściach płynących z rozszerzenia – w tym o jego istotnym wkładzie w zapewnienie pokoju, bezpieczeństwa i dobrobytu – a także za zareagowanie na wszelkie potencjalne wątpliwości.

II

11. **Czarnogóra:** Podjęcie negocjacji akcesyjnych w ubiegłym roku rozpoczęło nowy etap dla Czarnogóry na jej drodze do Unii Europejskiej. Dogłębne i trwałe reformy polityczne, konieczne do wdrożenia nowego podejścia do rozdziału 23 związanego z sądownictwem i prawami podstawowymi oraz rozdziału 24 dotyczącego sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa wymagają silnej woli politycznej i zwiększenia zdolności administracyjnych. Proces akcesyjny musi sprzyjać włączeniu społecznemu i zakładać duże zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego przez cały czas jego trwania. Czarnogóra przyjęła szczegółowe plany działania przedstawiające kompleksowe programy reform w celu wzmocnienia praworządności. Wdrożenie tych planów i postępy w zakresie spełniania kryteriów pośrednich dotyczących tych rozdziałów określą ogólne tempo negocjacji akcesyjnych. W tym kontekście zasadnicze znaczenie mają wdrożenie lipcowych poprawek do konstytucji wzmacniających niezawisłość sądownictwa i dalsze postępy w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej i korupcji, również na wysokim szczeblu.

Priorytetem jest reforma administracji publicznej, która ma zagwarantować, że Czarnogóra będzie w stanie stosować dorobek prawny UE, poradzić sobie z problemem upolitycznienia, a także zwiększyć przejrzystość i poprawić profesjonalizm służby cywilnej. Zdarzenia, do jakich doszło w ciągu ostatnich miesięcy, przede wszystkim zarzut wykorzystania środków publicznych na cele partii politycznych, uzmysłowiły, jakie znaczenie ma zwiększenie zaufania obywateli do instytucji publicznych. W takiej sytuacji należy zapewnić szybkie i dokładne przeprowadzenie dochodzeń oraz podjęcie wszelkich stosownych działań. Konieczne są odpowiednie działania następcze w związku z pracami grupy parlamentarnej nad procesem wyborczym. Należy wzmocnić wolność wypowiedzi, m.in. poprzez właściwe badanie wszystkich przypadków stosowania przemocy i gróźb wobec dziennikarzy oraz doprowadzanie sprawców przed wymiar sprawiedliwości. Dla gospodarki kluczowe znaczenie mają poprawa otoczenia biznesu oraz rozwiązanie problemu wysokiego bezrobocia. Kwestią pilną jest obecnie restrukturyzacja producenta aluminium KAP.

12. **Serbia:** Rok 2013 okazał się historycznym rokiem dla Serbii na jej drodze do Unii Europejskiej. Podjęta na czerwcowym posiedzeniu Rady Europejskiej decyzja o rozpoczęciu negocjacji akcesyjnych stanowi początek ważnego nowego etapu w stosunkach Serbii z Unią Europejską. Stanowi uznanie dla postępów w zakresie najważniejszych reform i znaczących starań poczynionych przez Serbię w kierunku normalizacji stosunków z Kosowem. We wrześniu br. w życie wszedł układ o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Serbia podejmuje aktywne i konstruktywne działania na rzecz widocznej i trwałej poprawy stosunków z Kosowem. W kwietniu Serbia zaangażowała się w dialog, w którym pośredniczyła UE, poświęcony „pierwszemu porozumieniu w sprawie zasad regulujących normalizację stosunków” z Kosowem (pierwsze porozumienie), które

zostało uzupełnione w maju o plan wykonania. Wdrażanie porozumienia jest w toku i już przyniosło szereg trwałych zmian w kraju. Strony osiągnęły też porozumienie w sprawie energii i telekomunikacji. Serbia musi nadal w pełni angażować się w dalszą normalizację stosunków z Kosowem i wdrażanie wszystkich porozumień zawartych w ramach dialogu.

Komisja rozpoczęła przegląd zgodności prawa krajowego z dorobkiem prawnym UE we wrześniu i oczekuje na pierwszą konferencję międzyrządową w sprawie przystąpienia Serbii, która ma się odbyć najpóźniej w styczniu 2014 r., po przyjęciu przez Radę ram negocjacji. Na tym wymagającym etapie Serbia musi zwrócić szczególną uwagę na kluczowe obszary praworządności, zwłaszcza reformę systemu sądownictwa, walkę z korupcją i przestępczością zorganizowaną, reformę administracji publicznej, niezależność najważniejszych instytucji, wolność mediów, zakaz dyskryminacji i ochronę mniejszości. Należy proaktywnie realizować strategię wobec Romów. Serbia musi kontynuować poprawę otoczenia biznesu i rozwijać konkurencyjny sektor prywatny. Niezbędne jest również rozwiązanie problemu wysokiego bezrobocia. Serbia powinna wykorzystać swój pozytywny wkład we współpracę regionalną w ciągu ostatniego roku, w tym wzmocnione kontakty na wysokim szczeblu z krajami sąsiadującymi.

13. **Była jugosłowiańska republika Macedonii:** Kryzys polityczny, który nastąpił po wydarzeniach w parlamencie pod koniec ubiegłego roku, obnażył głębokie podziały pomiędzy partiami politycznymi, mające wpływ na funkcjonowanie parlamentu, i wykazał potrzebę prowadzenia konstruktywnej polityki w interesie narodowym. Zasadnicze znaczenie ma dalsze wdrażanie porozumienia politycznego z dnia 1 marca br. Agenda UE pozostaje strategicznym priorytetem kraju. Dialog na wysokim szczeblu w sprawie przystąpienia przyczynił się do poczynienia postępów w większości priorytetowych obszarów, w tym w zakresie nadrobienia zaległości sądów i zwalczania korupcji. Była jugosłowiańska republika Macedonii osiągnęła już wysoki poziom dostosowania jak na etap, na którym znajduje się jej proces akcesyjny, oraz poczyniła dalsze postępy w zakresie poprawy swojej zdolności do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa w UE.

Jeżeli chodzi o reformy, priorytetem na nadchodzący rok powinno być skuteczne wdrożenie i egzekwowanie istniejących ram prawnych i politycznych. Szczególną uwagę należy zwrócić na praworządność, w tym niezawisłość sądownictwa, oraz dalsze postępy w walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną. Niepokojącymi problemami nadal pozostają wolność wypowiedzi i ogólna sytuacja mediów. Należy też zakończyć przegląd umowy ramowej z Ochrydy, szczególnie istotny dla stosunków między grupami etnicznymi, oraz wdrożyć zalecenia z przeglądu. Należy proaktywnie realizować strategię wobec Romów. Konieczne jest także zajęcie się kwestią braku jasnego rozróżnienia pomiędzy państwem a partią, co w kontekście wyborów podkreśliło OBWE/ODIHR. Należy rozwiązać problem wysokiego bezrobocia oraz wzmocnić zarządzanie finansami publicznymi.

Komisja uważa, że kryteria polityczne zostały spełnione w wystarczającym stopniu, i zaleca otwarcie negocjacji akcesyjnych. Przejście do kolejnych, bardziej ambitnych etapów procesu rozszerzenia jest konieczne do konsolidacji i pobudzenia dalszych reform, jak również do wzmocnienia stosunków między grupami etnicznymi. Dialog na wysokim szczeblu w sprawie przystąpienia jest użytecznym narzędziem, w ramach którego nacisk nadal będzie położony się na kluczowe kwestie, w tym na stosunki dobrosąsiedzkie. Nie może on jednak zastąpić negocjacji akcesyjnych.

Komisja jest przekonana, że decyzja o rozpoczęciu negocjacji akcesyjnych przyczyniłaby się do stworzenia warunków sprzyjających umocnieniu ogólnych stosunków dobrosąsiedzkich, a w szczególności do osiągnięcia wspólnie akceptowanego rozwiązania w kwestii nazwy, które Komisja uważa za niezbędne. Po niemal dwudziestu latach niezbędne jest intensywne zaangażowanie polityczne wszystkich stron w proces ONZ, aby ostatecznie znaleźć rozwiązanie sporu przy aktywnym zaangażowaniu społeczności międzynarodowej.

Komisja po raz piąty zaleca otwarcie negocjacji akcesyjnych z tym krajem. Jak dotąd Rada nie podjęła decyzji w tej sprawie. Zaniechanie działań zgodnych z tym zaleceniem stanowi potencjalnie poważne wyzwanie dla byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii i dla UE. Poddaje to w wątpliwość wiarygodność procesu rozszerzenia, który opiera się na jasnych warunkach oraz zasadzie własnych osiągnięć. Brak wiarygodnej perspektywy członkostwa w UE stanowi zagrożenie dla trwałości wysiłków kraju w zakresie reform.

Na wniosek Rady Europejskiej Komisja ponawia swój zamiar niezwłocznego przedstawienia wniosku dotyczącego ram negocjacji, uwzględniających potrzebę rozwiązania kwestii nazwy na wczesnym etapie negocjacji akcesyjnych, oraz przeprowadzi proces analizy dorobku prawnego UE począwszy od rozdziałów dotyczących sądownictwa i praw podstawowych oraz sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Komisja uważa, że przegląd zgodności prawa krajowego z dorobkiem prawnym UE oraz dyskusje Rady w sprawie ram negocjacji zapewniłyby niezbędny impuls, który pomógłby w wynegocjowaniu obopólnie akceptowanego rozwiązania kwestii nazwy – nawet przed rozpoczęciem rozdziałów negocjacyjnych. Zastosowanie nowego podejścia do rozdziałów 23 i 24 również w odniesieniu do byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii dałoby niezbędne narzędzia do rozwiązania kluczowych kwestii dotyczących także państw członkowskich i przyczyniłoby się do trwałości reform.

Przed dziesiątą rocznicą wejścia w życie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu z kwietnia 2004 r. Komisja wzywa również Radę po raz piąty do przyjęcia wniosku z 2009 r. w sprawie przejścia do drugiego etapu stowarzyszenia zgodnie z odpowiednimi postanowieniami tego układu, które przewidują, że stowarzyszenie zostanie w pełni zrealizowane w trakcie okresu przejściowego trwającego maksymalnie dziesięć lat.

14. **Albania:** W październiku ubiegłego roku Komisja zaleciła Radzie przyznanie Albanii statusu kraju kandydującego pod warunkiem ukończenia kluczowych działań w obszarach reformy sądownictwa i administracji publicznej oraz przeglądu regulaminu parlamentu. W grudniu 2012 r., z myślą o podjęciu decyzji w sprawie przyznania statusu kraju kandydującego, Rada zwróciła się do Komisji o złożenie sprawozdania, jak tylko osiągnięte zostaną niezbędne postępy, biorąc również pod uwagę podjęcie dalszych działań przez Albanię w walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną, w tym poprzez proaktywne ściganie takich przypadków i prowadzenie odnośnych dochodzeń. Albania przyjęła – przy zgodnym stanowisku stron – pozostałe kluczowe środki reformy sądownictwa, administracji publicznej i parlamentu. Międzynarodowa misja obserwacji wyborów pod przewodnictwem OBWE/ODIHR oceniła, że czerwcowe wybory parlamentarne odbyły się w warunkach konkurencji i charakteryzowały się aktywnym udziałem obywateli w trakcie całej kampanii i autentycznym poszanowaniem podstawowych wolności. W walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną Albania podjęła wstępne działania na rzecz poprawy wydajności dochodzeń i ścigania oraz wzmocnienia współpracy między organami

ścigania. Wzrosła liczba wyroków skazujących w sprawach dotyczących korupcji i prania pieniędzy, podobnie jak liczba dochodzeń w sprawie handlu ludźmi i narkotykami. Wszystkie wydane ostatnio przez Radę Europy zalecenia w sprawie finansowania partii politycznych i przepisów prawnych dotyczących zwalczania korupcji zostały wykonane w sposób zadowalający. Nowy albański rząd poważnie zobowiązał się do zwalczania korupcji i potraktował tę kwestię priorytetowo w swoim programie.

Jako że Albania osiągnęła niezbędne postępy, Komisja zaleca Radzie przyznanie Albanii statusu kraju kandydującego, przy założeniu, że Albania w dalszym ciągu będzie podejmować działania w zakresie walki z przestępczością zorganizowaną i korupcją.

Zgodnie z opinią Komisji z 2010 r. Albania musi osiągnąć następujące kluczowe cele, by można było rozpocząć negocjacje akcesyjne:

1. kontynuować reformę administracji publicznej w celu zwiększenia profesjonalizmu administracji publicznej i jej odpolitycznienia;
2. podejmować dalsze działania w celu wzmocnienia niezależności, skuteczności i rozliczalności instytucji sądowych;
3. podejmować dalsze zdecydowane wysiłki w walce z korupcją, m.in. wysiłki na rzecz uzyskania rzetelnych wyników w zakresie proaktywnego dochodzenia i ścigania spraw oraz w zakresie wyroków skazujących;
4. podejmować dalsze zdecydowane wysiłki w walce z przestępczością zorganizowaną, m.in. wysiłki na rzecz uzyskania rzetelnych wyników w zakresie proaktywnego dochodzenia i ścigania spraw oraz w zakresie wyroków skazujących;
5. podejmować skuteczne środki w celu wzmocnienia ochrony praw człowieka, w tym Romów, oraz polityk zwalczających dyskryminację, a także wprowadzić prawa własności.

Komisja jest gotowa wspierać wysiłki Albanii w zakresie realizacji tych priorytetów poprzez zaangażowanie się w dialog wysokiego szczebla z władzami tego kraju.

Konstruktywny i trwały dialog między rządem a opozycją w kwestii reform związanych z UE będzie miał zasadnicze znaczenie dla zapewnienia Albanii przyszłego członkostwa w UE. Bardzo ważne pozostaje konstruktywne zaangażowanie Albanii we współpracę regionalną.

15. **Bośnia i Hercegowina** znalazła się w martwym punkcie procesu integracji europejskiej. Aby dokonać postępów na drodze do UE, Bośnia i Hercegowina powinna bezzwłocznie wdrożyć wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Sejdić-Finci. Zajęcie się wyrokiem ma nie tylko decydujące znaczenie dla postępów tego kraju na drodze do UE, ale także dla legitymacji i wiarygodności Prezydium i Izby Narodów Bośni i Hercegowiny, do których wybory mają się odbyć w 2014 r. Bośnia i Hercegowina musi również niezwłocznie ustanowić mechanizm koordynacji ds. UE, aby przemawiać jednym głosem w sprawie agendy UE.

Bez osiągnięcia konsensusu, niezbędnego do poczynienia postępów na drodze do UE, istnieje poważne ryzyko, że pomoc przedakcesyjna nie przyniesie oczekiwanych rezultatów. Jako że do tej pory nie znaleziono rozwiązania dotyczącego wykonania wyroku w sprawie Sejdić-Finci i nie ustanowiono jeszcze mechanizmu koordynacji ds.

UE, utrzymanie tego samego poziomu unijnych funduszy przedakcesyjnych nie jest możliwe.

Komisja postanowiła przełożyć dalsze dyskusje na temat IPA II do czasu, aż Bośnia i Hercegowina wróci na właściwe tory procesu integracji z UE. Wobec braku konkretnych postępów Bośnia i Hercegowina ryzykuje utratę znacznych funduszy z IPA.

UE jest zdecydowana wspierać Bośnię i Hercegowinę oraz jej obywateli w spełnianiu nadziei i ambicji dotyczących postępów na drodze do UE. Dalsze postępy są uzależnione od zdolności przywódców politycznych do współpracy i dojścia do kompromisu, który odblokowałby drogę do UE. Dojście do takiego kompromisu przyczyni się do odnowienia zaufania obywateli w zdolność przywódców do poczynienia postępów w zakresie integracji z UE. Umożliwiłoby to wejście w życie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, a następnie wiarygodny wniosek o członkostwo.

Choć postępy ogólnej reformy systemu sądownictwa są ograniczone, realizowanych jest szereg zaleceń wydanych przez Komisję w ramach usystematyzowanego dialogu na temat wymiaru sprawiedliwości. Dialog ten pokazuje potencjał programu rozszerzenia i korzyści płynące ze skutecznego zaangażowania. Pewne postępy poczyniono również w zakresie zmniejszenia liczby zaległych spraw dotyczących zbrodni wojennych. Dokładne przygotowania na wszystkich szczeblach, wspierane przez UE i inne organizacje międzynarodowe, umożliwiły przeprowadzenie dawno oczekiwanego spisu powszechnego. Kraj ten boryka się jednak z poważnymi problemami. Większą uwagę należy zwrócić na praworządność, w tym reformę sądownictwa oraz walkę z korupcją i przestępczością zorganizowaną, reformę administracji publicznej, wolność wypowiedzi, w tym rozwiązanie problemu zastraszania dziennikarzy, i zwalczanie dyskryminacji, w tym dyskryminacji Romów. Dalsze reformy gospodarcze są konieczne, by poprawić słabe otoczenie biznesu oraz stworzyć w kraju jednolitą przestrzeń gospodarczą.

Po przystąpieniu Chorwacji do UE Komisja uważa za niemożliwy do zaakceptowania fakt, że Bośnia i Hercegowina do tej pory odmawia dostosowania umowy przejściowej/układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, tak by uwzględniły one jej tradycyjną wymianę handlową z Chorwacją. Komisja wzywa Bośnię i Hercegowinę do przemyślenia swojego stanowiska w trybie pilnym, tak aby móc możliwie szybko zakończyć proces dostosowania w oparciu o tradycyjne przepływy handlowe.

16. **Kosowo:** Rok 2013 okazał się historycznym rokiem dla Kosowa na jego drodze do Unii Europejskiej. Decyzje podjęte przez Radę w czerwcu upoważniające do rozpoczęcia negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu stanowią początek ważnego nowego etapu w stosunkach między UE i Kosowem. Stanowi to uznanie dla postępów w zakresie najważniejszych reform i znaczących starań poczynionych przez Kosowo w kierunku normalizacji stosunków z Serbią. Negocjacje w sprawie układu zostaną formalnie rozpoczęte w tym miesiącu. Komisja zamierza zakończyć negocjacje wiosną 2014 r., parafować projekt układu latem, a następnie przedstawić Radzie wnioski w sprawie podpisania i zawarcia układu.

Kosowo podejmuje aktywne i konstruktywne działania na rzecz widocznej i trwałej poprawy stosunków z Serbią. W kwietniu Kosowo zaangażowało się w dialog, w którym pośredniczyła UE, poświęcony „pierwszemu porozumieniu w sprawie zasad regulujących normalizację stosunków” z Serbią (pierwsze porozumienie), które zostało uzupełnione w maju o plan wykonania. Wdrażanie porozumienia jest w toku i już przyniosło szereg trwałych zmian w kraju. Strony osiągnęły też porozumienie w

sprawie energii i telekomunikacji. Kosowo musi nadal w pełni angażować się w dalszą normalizację stosunków z Serbią i wdrażanie wszystkich porozumień zawartych w ramach dialogu. Komisja zapewni dodatkowe fundusze IPA, aby pomóc w realizacji kwietniowego porozumienia w zainteresowanych społecznościach.

Praworządność w dalszym ciągu jest dla Kosowa priorytetem. Jest ona również kluczowym elementem procesu stabilizacji i stowarzyszenia, w którym Kosowo uczestniczy. Kosowo będzie nadal otrzymywać wsparcie i wskazówki w tym zakresie w ramach usystematyzowanego dialogu na temat praworządności, również w ramach dyskusji na temat przyszłości EULEX – misji Unii Europejskiej w zakresie praworządności w Kosowie. Kosowo w dalszym ciągu podejmuje działania mające na celu zajęcie się priorytetami określonymi w planie działania dotyczącym wiz. Komisja przedstawi sprawozdanie w pierwszej połowie 2014 r.

Kosowo musi obecnie skupić się na wdrożeniu reform, aby wypełnić swoje zobowiązania w ramach przyszłego układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Szczególną uwagę należy zwrócić na zwalczanie przestępczości zorganizowanej i korupcji, realizację reform sądownictwa oraz administracji publicznej, zapewnienie praw osób należących do mniejszości, w tym Romów, i rozwiązanie problemów związanych z handlem. Kosowo musi pilnie rozwiązać problem bezrobocia i słabości strukturalnych, które mają wpływ na jego rynek pracy.

Komisja wzywa również wszystkie osoby uprawnione do głosowania do udziału w nadchodzących wyborach samorządowych w listopadzie. Jest to doskonała okazja, aby społeczność lokalna w północnym Kosowie mogła umocnić swoje demokratyczne prawa i w pełni odegrać swoją rolę w przyszłym rozwoju Kosowa. Komisja oczekuje, że władze zagwarantują, aby wybory te sprzyjały włączeniu społecznemu i odbyły się z pełnym poszanowaniem zasad demokracji.

17. **Turcja** jest krajem kandydującym i strategicznym partnerem Unii Europejskiej. Turcja, ze swoją dużą i dynamiczną gospodarką, jest ważnym partnerem handlowym UE i cennym elementem konkurencyjności UE w ramach unii celnej. Położenie Turcji ma charakter strategiczny, w tym dla bezpieczeństwa energetycznego. Kraj ten odgrywa istotną rolę w regionie. Komisja podkreśla znaczenie trwającej współpracy i dialogu dotyczącego polityki zagranicznej. Pozytywny program, zainicjowany w 2012 r., w dalszym ciągu wspiera i uzupełnia negocjacje akcesyjne z Turcją, jednak nie jest substytutem negocjacji. Pełny potencjał stosunków UE z Turcją można osiągnąć poprzez aktywnie prowadzony i wiarygodny proces akcesyjny, w którym UE jest punktem odniesienia dla reform gospodarczych i politycznych w Turcji. Współpracę umocniłoby zwiększenie kontaktów na wysokim szczeblu pomiędzy Turcją, UE i jej państwami członkowskimi.

W ciągu ostatnich dwunastu miesięcy osiągnięto istotny postęp w przeprowadzaniu reform. Czwarty pakiet reform sądownictwa wzmocnia ochronę praw podstawowych, w tym wolności wypowiedzi, i walkę z bezkarnością w przypadku tortur i brutalnego traktowania. Rząd rozpoczął prace nad historycznym procesem pokojowym mającym na celu położenie kresu terroryzmowi i przemocy w południowo-wschodniej części kraju i utworzenie drogi dla rozwiązania kwestii kurdyjskiej. Środki zapowiedziane w przedstawionym we wrześniu 2013 r. pakiecie na rzecz demokratyzacji przewidują dalsze reformy dotyczące szeregu istotnych kwestii, w tym stosowania języków innych niż turecki, praw osób należących do mniejszości, obowiązujących wysokich progów wyborczych umożliwiających wejście do parlamentu i wsparcia budżetowego dla partii politycznych. Kluczowe znaczenie ma ich wdrożenie we współpracy z zainteresowanymi stronami i zgodnie z europejskimi normami. Ponadpartyjny komitet

pojednawczy parlamentu, który powstał, aby opracować projekt nowej konstytucji, doszedł do porozumienia w sprawie szeregu artykułów. Przyjęcie obszernej ustawy o cudzoziemcach i ochronie międzynarodowej było ważnym krokiem na drodze do zapewnienia odpowiedniej ochrony osobom ubiegającym się o azyl. Ustanowiono instytucję rzecznika praw obywatelskich, który rozpoczął już wypełnianie swoich zadań. Coraz częściej przedmiotem debaty publicznej są tematy uznawane poprzednio za drażliwe. Turcja udzieliła też niezbędnej pomocy humanitarnej wielu syryjskim uchodźcom. Ponadto Turcja ratyfikowała porozumienie w sprawie gazociągu transanatolijskiego, który ma zostać połączony z gazociągiem transadriatyckim, aby umożliwić transport gazu ziemnego z regionu Morza Kaspijskiego do UE przez Turcję.

Poważne obawy wzbudziło nadmierne użycie siły przez policję i ogólny brak dialogu podczas protestów na przełomie maja i czerwca. Uwydatniło to pilną potrzebę dalszych reform i promowania dialogu wszystkich sił politycznych i w szerszym zakresie społeczeństwa, a także konieczność zapewnienia poszanowania praw podstawowych w praktyce. Wszczęto szereg postępowań administracyjnych i sądowych dotyczących działań policji podczas protestów. Powinny one zostać przeprowadzone zgodnie z europejskimi normami i doprowadzić do postawienia osób odpowiedzialnych przed wymiarem sprawiedliwości. Tureckie ministerstwo spraw wewnętrznych wydało dwa biuletyny mające na celu poprawę procedur regulujących interwencje policji podczas demonstracji. Należy kontynuować plany ustanowienia mechanizmu monitorowania egzekwowania prawa, aby zapewnić niezależny nadzór nad działaniami policji. Konieczne są dalsze zmiany w tureckim systemie prawnym, w szczególności w celu wzmocnienia wolności wypowiedzi i mediów oraz wolności zrzeszania się i zgromadzeń; praktyka sądowa zasadniczo powinna odpowiadać normom europejskim. Należy w pełni wdrożyć czwarty pakiet reform sądownictwa. Fala protestów w czerwcu jest także skutkiem szeroko zakrojonych reform demokratycznych, które miały miejsce w ciągu ostatnich dziesięciu lat, i wykształcenia się prężnego i zróżnicowanego społeczeństwa obywatelskiego, które trzeba brać pod uwagę i z którym należy konsultować się w sposób bardziej systematyczny na każdym poziomie podejmowania decyzji, niezależnie od tego, kto posiada większość w parlamencie.

Wszystkie te wydarzenia uwidaczniają znaczenie zaangażowania UE, która pozostaje punktem odniesienia dla reform w Turcji. Z tego względu negocjacje akcesyjne powinny ponownie nabrać tempa, z poszanowaniem zobowiązań UE i ustalonych warunków członkostwa. W tym kontekście ważnym krokiem jest otwarcie rozdziału 22 dotyczącego polityki regionalnej; Komisja oczekuje na najbliższą konferencję przedstawicieli rządów państw członkowskich. Turcja poczyniła postępy w zakresie szeregu innych rozdziałów. Kraj ten może przyspieszyć tempo negocjacji, spełniając kryteria referencyjne i wymogi ram negocjacji i przestrzegając swoich zobowiązań umownych wobec UE.

Postępy w negocjacjach akcesyjnych i postępy w zakresie reform politycznych w Turcji są ze sobą ściśle powiązane. Osiągnięcie porozumienia w sprawie celów referencyjnych dotyczących rozdziału 23 związanego z sądownictwem i prawami podstawowymi i rozdziału 24 dotyczącego sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa oraz niezwłoczne przedstawienie ich Turcji leży zarówno w interesie Turcji, jak i UE, gdyż umożliwi otwarcie negocjacji w sprawie tych dwóch rozdziałów, ożywiając dialog UE i Turcji na tematy będące przedmiotem wspólnego zainteresowania oraz wspierając bieżące wysiłki na rzecz reform. Podpisanie umowy o readmisji pomiędzy UE i Turcją i jednoczesne rozpoczęcie dialogu w sprawie wiz

zmierzającego do liberalizacji reżimu wizowego dodałoby stosunkom na linii UE–Turcja nowej dynamiki i przyniosło obu stronom namacalne korzyści. Postęp tych dwóch procesów ma duże znaczenie, podobnie jak niezwłoczne zakończenie procedury podpisania i ratyfikacji umowy o readmisji w Turcji. Dalsze wzmacnianie współpracy energetycznej między UE a Turcją oraz odpowiednie postępy w negocjacjach akcesyjnych mogłyby ułatwić wzajemne połączenie i integrację rynków energetycznych UE i Turcji.

UE podkreśla suwerenne prawa państw członkowskich UE, które obejmują m.in. zawieranie umów dwustronnych oraz poszukiwanie i wydobywanie własnych zasobów naturalnych, zgodnie z dorobkiem prawnym UE oraz prawem międzynarodowym, w tym Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza. Zgodnie z potwierdzonymi stanowiskami Rady i Komisji z minionych lat sprawą pilną jest wypełnienie przez Turcję jej zobowiązań polegających na pełnym wykonaniu protokołu dodatkowego i poczynienie postępów w kierunku normalizacji stosunków dwustronnych z Republiką Cypryjską. Mogłoby to dodać procesowi akcesyjnemu nowej dynamiki, umożliwiając w szczególności postępy w zakresie ośmiu rozdziałów objętych konkluzjami Rady z grudnia 2006 r. Komisja wzywa również do unikania wszelkiego rodzaju gróźb, źródeł napięć lub działań, które mogłyby zaszkodzić stosunkom dobrosąsiedzkim oraz idei pokojowego rozwiązywania sporów. Kluczowe znaczenie mają zobowiązanie Turcji do kompleksowego rozwiązania kwestii cypryjskiej oraz jej realny wkład w realizację tego celu.

18. Jeżeli chodzi o **kwestię cypryjską**, Komisja oczekuje, że społeczności Greków cypryjskich i Turków cypryjskich wznowią pełnowymiarowe negocjacje w sprawie kompleksowego rozwiązania dla Cypru pod auspicjami ONZ. Komisja oczekuje, że obie strony szybko przejdą do konkretów, aby jak najszybciej pomyślnie zakończyć negocjacje. Wszystkie strony zachęca się do stworzenia przyjaznego klimatu pomiędzy społecznościami, poprzez działania ułatwiające codzienne życie Cypryjczyków, a także do przygotowania mieszkańców na niezbędne kompromisy. Komisja jest zdania, że korzyści płynące ze zjednoczenia będą większe niż wszelkie ustępstwa, które mogą być konieczne do osiągnięcia tego celu. W szczególności wszyscy Cypryjczycy mogliby w pełni korzystać z eksploatacji złóż węglowodorów. Komisja gotowa jest zwiększyć swoje poparcie dla procesu, jeśli strony zwrócą się z takim wnioskiem i ONZ wyrazi na to zgodę.
19. **Islandia**: Islandia osiągnęła zaawansowany etap negocjacji akcesyjnych, gdy nowy rząd podjął decyzję o ich zawieszeniu. Proces akcesyjny został zahamowany. Rząd stwierdził, że przeprowadzi ocenę dotychczasowych negocjacji i rozwoju sytuacji w Unii Europejskiej, która zostanie przedłożona islandzkiemu parlamentowi do dyskusji w nadchodzących miesiącach. Komisja zawiesiła prace przygotowawcze nad IPA II. Niezależnie od okoliczności Islandia pozostaje jednak ważnym partnerem UE.

ZAŁĄCZNIK

Wnioski dotyczące Czarnogóry, Serbii, byłej jugosłowiańskiej republiki Macedonii, Albanii, Bośni i Hercegowiny, Kosowa, Turcji i Islandii

Czarnogóra

Rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych z Czarnogórą w czerwcu 2012 r. oznaczało początek nowego intensywnego etapu dla tego kraju na jego drodze do Unii Europejskiej. Dogłębne i trwałe reformy polityczne, konieczne do wdrożenia nowego podejścia do działu 23 związanego z sądownictwem i prawami podstawowymi oraz działu 24 dotyczącego sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa, wymagają silnej woli politycznej i zwiększenia potencjału administracyjnego. Proces akcesyjny musi sprzyjać włączeniu społecznemu i zakładać duże zaangażowanie społeczeństwa obywatelskiego przez cały czas jego trwania.

W okresie sprawozdawczym Czarnogóra skoncentrowała się na opracowaniu wszechstronnych planów działania, które będą wyznaczać kierunek reformy w tym kraju w dziedzinie praworządności. W czerwcu rząd przyjął wspomniane plany działania, które stanowią cele referencyjne dla otwarcia rozdziałów 23 i 24. Po przyjęciu planów działania Komisja zaleciła w sierpniu rozpoczęcie negocjacji w sprawie tych rozdziałów, natomiast we wrześniu Rada zwróciła się do Czarnogóry o przedstawienie stanowiska negocjacyjnego. Prace toczą się zgodnie z nowym podejściem do tych rozdziałów, określonym w ramach negocjacji przyjętych dla Czarnogóry.

Spotkania poświęcone przeglądowi zgodności prawa krajowego z prawem wspólnotowym w odniesieniu do wszystkich rozdziałów negocjacyjnych zakończyły się pod koniec czerwca 2013 r. Do tej pory tymczasowo zamknięto negocjacje w sprawie dwóch rozdziałów (nauka i badania naukowe; edukacja i kultura). Cele referencyjne określono dla sześciu rozdziałów (swobodny przepływ towarów, prawo przedsiębiorczości i swoboda świadczenia usług, polityka konkurencji, rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo żywności, polityka weterynaryjna i fitosanitarna; polityka regionalna i koordynacja instrumentów polityki strukturalnej).

Priorytetem jest reforma administracji publicznej, która ma zagwarantować, że Czarnogóra będzie w stanie stosować dorobek prawny UE, poradzić sobie z problemem upolitycznienia, a także zwiększyć przejrzystość i poprawić profesjonalizm służby cywilnej. Zdarzenia, do jakich doszło w ciągu ostatnich miesięcy, przede wszystkim zarzut wykorzystania środków publicznych na cele partii politycznych, uzmysłowiły, jakie znaczenie ma zwiększenie zaufania obywateli do instytucji publicznych. W takiej sytuacji należy zapewnić szybkie i dokładne przeprowadzenie dochodzeń oraz podjęcie wszelkich stosownych działań. Konieczne są odpowiednie działania następcze w związku z pracami grupy parlamentarnej nad procesem wyborczym. Czarnogóra musi również zapewnić podjęcie odpowiednich działań w następstwie wieloletnich zaleceń OBWE/ODIHR odnoszących się do krajowych przepisów wyborczych oraz ustanowić jasny i powszechnie akceptowany podział między interesami publicznymi i interesami partii. Czarnogóra nadal w wystarczającym stopniu spełnia **polityczne kryteria** członkostwa w UE. Wybory parlamentarne w październiku 2012 r. i wybory prezydenckie w kwietniu 2013 r. nie wpłynęły na strategiczny nadrzędny cel kraju, jakim jest przystąpienie do UE. Zdaniem OBWE/ODIHR wybory te przeprowadzono w sposób profesjonalny i skuteczny, stwierdzono jednak pewne nieprawidłowości. Opozycja nie uznała wyników wyborów prezydenckich, co doprowadziło do dwumiesięcznego bojkotu parlamentu przez największe ugrupowanie opozycyjne. Bojkot zakończył się z chwilą osiągnięcia porozumienia ponadpartyjnego w sprawie powołania dwóch organów parlamentarnych mających za zadanie przeprowadzenie dochodzenia w sprawie oskarżeń o nadużycie środków publicznych na cele wyborów, a także w sprawie opracowania zaleceń dotyczących usprawnienia procesu wyborczego. Parlamentarna komisja śledcza prowadząca

dochodzenie w sprawie domniemanego sprzeniewierzenia środków publicznych zakończyła prace w lipcu. Parlament nie osiągnął porozumienia w sprawie wniosków, w których mowa m.in. o ustanowieniu odpowiedzialności politycznej, i ograniczył się do sprawozdania technicznego. Nie zagwarantowano jeszcze, że podjęte zostaną działania następcze przed wymiarem sprawiedliwości.

Grupa robocza ds. budowania zaufania do procesu wyborczego przyjęła już projekt ustawy w sprawie jednej listy wyborczej i zastąpienia ustawy o rejestrze wyborców, jak również projekt zmian do ustawy o dowodach osobistych. W dziedzinie praworządności parlament przyjął od dawna oczekiwane poprawki do konstytucji zmierzające do zwiększenia niezawisłości sądów. Poprawki te w dużej mierze pokrywają się z zaleceniami Komisji Weneckiej.

Czarnogóra aktywnie angażuje się we współpracę policyjną i sądową zarówno na poziomie regionalnym, jak i międzynarodowym. Choć wydano kilka wyroków w sprawach związanych z przemytem narkotyków, to spraw dotyczących takich przestępstw jak handel ludźmi i pranie pieniędzy było niewiele. Część wyroków skazujących wydanych przez sądy pierwszej instancji w sprawach związanych z przestępczością zorganizowaną i korupcją została unieważniona. Poważnym problemem pozostaje bezkarność w sprawach o złe traktowanie więźniów.

Czarnogóra przyjęła wiodącą rolę w promowaniu współpracy regionalnej, przede wszystkim wychodząc z wnioskiem dotyczącym inicjatywy utworzenia tzw. „bałkańskiej szóstki”.

Jeśli chodzi o Międzynarodowy Trybunał Karny, Czarnogóra nadal utrzymuje w mocy dwustronną umowę ze Stanami Zjednoczonymi z 2007 r. o niedostarczaniu osób, która przewiduje zwolnienia spod jurysdykcji Trybunału. Czarnogóra musi dostosować swoje stanowisko do stanowiska UE.

Kraj ten musi także w przyszłości zapewnić podjęcie kroków politycznych i sądowych w związku z zarzutem sprzeniewierzenia środków publicznych na cele partii politycznych. Konieczne jest również kontynuowanie przez grupę parlamentarną prac nad procesem wyborczym poprzez przyjęcie różnych środków, w tym ustawodawczych, w celu zwiększenia wsparcia politycznego i wzmocnienia zaufania społeczeństwa do procesu wyborczego oraz instytucji państwowych.

Pogłębianie zaufania społecznego do państwa wiąże się ściśle z dalszym wzmocnieniem praworządności. Skuteczne i terminowe wdrożenie planów działania Czarnogóry w tych dziedzinach będzie zatem odgrywać kluczową rolę. Szczególną uwagę należy poświęcić reformom zmierzającym do poprawy niezawisłości, rozliczalności i profesjonalizmu sądownictwa poprzez wzmocnienie środków ochrony rzetelności, a także do poprawy systemu mianowania na stanowiska według kryterium kompetencji. Duże znaczenie w tym zakresie będzie miało wprowadzenie poprawek do konstytucji. Równocześnie Czarnogóra musi osiągnąć wyniki w zakresie systematycznego dochodzenia i ścigania przypadków korupcji i przestępczości zorganizowanej, w tym spraw na wysokim szczeblu, jak również w zakresie wymierzania kar współmiernych do wagi popełnionych przestępstw.

Należy wzmocnić wolność wypowiedzi, m.in. poprzez właściwe badanie wszystkich przypadków stosowania przemocy i gróźb wobec dziennikarzy oraz doprowadzanie sprawców przed wymiar sprawiedliwości. Konieczne jest położenie większego nacisku na wyeliminowanie wad w systemie ochrony praw człowieka przez organy sądowe i organy ścigania, w szczególności w odniesieniu do grup szczególnie wrażliwych. Romowie doświadczają dyskryminacji, zwłaszcza w zakresie praw socjalnych i gospodarczych, i nadal są słabo reprezentowani na szczeblu politycznym. Działacze na rzecz praw lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych (LGBTI) są wciąż narażeni na

dyskryminację, a ataki wymierzone przeciwko nim rzadko są zgłaszane; nadal konieczne jest zaostrzenie kar.

Do pozytywnych działań należy przyjęcie planu reorganizacji sektora publicznego oraz wejście w życie nowej ustawy o służbie cywilnej i urzędnikach państwowych. Uczciwa rekrutacja urzędników służby cywilnej w formie konkursu jest warunkiem koniecznym do utworzenia profesjonalnej administracji. Obawy budzą wypowiedzenia nieopatrzone datą, które powinny zostać zwrócone pracownikom, którzy je podpisali.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Czarnogóra poczyniła pewne dalsze postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. W perspektywie średniookresowej kraj ten powinien być w stanie sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w Unii, pod warunkiem że będzie dążył do wyeliminowania obecnych słabych punktów poprzez odpowiednią politykę makroekonomiczną oraz właściwe reformy strukturalne.

W 2012 r. Czarnogóra pogrążyła się w recesji, z której wyszła w 2013 r. Prężnie działający sektor turystyczny i sektor bezpośrednich inwestycji zagranicznych (BIZ) oraz wzrost eksportu energii elektrycznej przyczyniły się do ożywienia gospodarczego, kompensując słaby popyt krajowy. Deficyt obrotów bieżących maleje, jednak nadal utrzymuje się na bardzo wysokim poziomie. W lipcu producent aluminium KAP został objęty postępowaniem upadłościowym, co stwarza zagrożenie dla finansów publicznych z uwagi na jego znaczne zobowiązania warunkowe. Wskaźnik bezrobocia był wciąż bardzo wysoki. Wzrost akcji kredytowej znów wykazuje tendencję zwykłą po czterech latach spadku, ale wysoki poziom kredytów zagrożonych nadal wpływa na kapitalizację banków, a tym samym na podaż kredytów.

Aby sprostać istniejącym wyzwaniom gospodarczym oraz ograniczyć nierównowagę zewnętrzną, Czarnogóra powinna wzmocnić konkurencyjność poprzez zwiększenie produktywności i przyciągnięcie dalszych bezpośrednich inwestycji zagranicznych do wielu innych sektorów niż sektor turystyki i nieruchomości. Korupcja oraz słabo rozwinięta praworządność w dalszym ciągu stanowią przeszkodę dla stworzenia stabilnego otoczenia biznesu. W związku z wysokim wskaźnikiem bezrobocia konieczne jest wyeliminowanie różnicy między podażą i popytem w zakresie umiejętności zawodowych oraz umożliwienie bardziej niezależnego systemu ustalania wynagrodzenia na poziomie przedsiębiorstwa. Konieczne jest ponadto wzmocnienie publicznej służby zatrudnienia w celu wdrożenia polityki aktywizacji zawodowej oraz ustanowienia wydajnego rynku pracy sprzyjającego włączeniu społecznemu. Władze powinny obiektywnie rozważyć rentowność konglomeratu aluminium w warunkach rynkowych i zastanowić się nad najbardziej optymalnym rozwiązaniem bez pogłębiania presji na finansach publicznych. Należy nadal zmierzać do konsolidacji budżetowej, w tym podejmować wysiłki w zakresie poboru zaległości podatkowych. Wysoki poziom kredytów zagrożonych pozostaje niepokojącą kwestią i wymaga wzmocnionego nadzoru bankowego w celu egzekwowania odpowiednich rezerw. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Jeśli chodzi o **zdolność do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa w UE**, stopień dostosowania przepisów przez Czarnogórę jest zróżnicowany. Wzmocnienie zdolności administracyjnych jest wszechstronnym wyzwaniem w wielu obszarach. W rozdziałach takich jak zamówienia publiczne, prawo spółek, prawo własności intelektualnej, społeczeństwo informacyjne i media, opodatkowanie oraz polityka w zakresie przedsiębiorstw i przemysłu Czarnogóra jest na tyle zaawansowana, że Komisja zaleciła rozpoczęcie negocjacji akcesyjnych.

W innych obszarach, takich jak swobodny przepływ towarów, prawo przedsiębiorczości oraz swoboda świadczenia usług, rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich, bezpieczeństwo

żywności, polityka weterynaryjna i fitosanitarna oraz polityka regionalna i koordynacja instrumentów strukturalnych, ustanowiono cele referencyjne, często obejmujące strategie dostosowania do unijnego dorobku prawnego. Wspomniane cele referencyjne powinny wyznaczać kierunek działań podejmowanych przez Czarnogórę w najbliższych miesiącach. Jeśli chodzi o rozdział dotyczący polityki konkurencji, szczególnie pilną kwestią jest dopracowanie planu restrukturyzacji producenta aluminium KAP, tak aby Czarnogóra mogła wywiązać się ze zobowiązań wynikających z układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. W dziedzinie ochrony środowiska i zmiany klimatu konieczne są znaczne wysiłki, w tym bardziej strategiczne planowanie, aby zapewnić dostosowanie i wdrożenie unijnego dorobku prawnego.

Serbia

Rok 2013 okazał się historycznym rokiem dla Serbii na jej drodze do Unii Europejskiej. Serbia podejmuje aktywne i konstruktywne działania na rzecz widocznej i trwałej poprawy stosunków z Kosowem. W kwietniu Serbia zaangażowała się w dialog, w którym pośredniczyła UE, poświęcony „pierwszemu porozumieniu w sprawie zasad regulujących normalizację stosunków” (pierwsze porozumienie), które zostało uzupełnione w maju o plan wykonania. Obie strony uzgodniły przede wszystkim, że żadna z nich nie będzie blokować czy też nakłaniać innych do blokowania postępów drugiej strony na jej drodze do integracji z UE. Stanowi to zasadniczy zwrot w stosunkach między stronami. Serbia kontynuowała realizację pierwszego porozumienia, które już przyniosło szereg trwałych zmian w kraju. Strony osiągnęły porozumienie w sprawie energii i telekomunikacji. Odnotowano również postępy w realizacji porozumień zawartych w ramach dialogu technicznego; ponadto współpraca Serbii z misją Unii Europejskiej w zakresie praworządności (EULEX) stale się poprawiała w wielu dziedzinach.

Serbia ożywiła tempo reform i zintensyfikowała kontakty na wysokim szczeblu z krajami sąsiadującymi, aby zapewnić pozytywny wkład we współpracę regionalną. Kraj ten podjął pewne kroki w celu skonsolidowania swojej sytuacji budżetowej i poprawy otoczenia biznesu. Ponadto Serbia kontynuowała dostosowywanie swoich przepisów prawnych do wymogów ustawodawstwa UE w wielu dziedzinach, które obecnie są monitorowane w ramach krajowego planu na rzecz przyjęcia unijnego dorobku prawnego w okresie 2013–2016. Układ o stabilizacji i stowarzyszeniu między Unią Europejską i Serbią wszedł w życie w dniu 1 września br.

Dzięki osiągnięciu znacznych postępów stosunki między Serbią i Unią Europejską weszły w nową fazę. Po wydaniu przez Komisję zalecenia w dniu 22 kwietnia br., dnia 28 czerwca br. Rada Europejska podjęła decyzję o rozpoczęciu negocjacji akcesyjnych. Dnia 22 lipca br. Komisja przedłożyła Radzie swój wniosek dotyczący ram negocjacji. We wrześniu Komisja rozpoczęła również przegląd zgodności prawa krajowego z dorobkiem prawnym UE („screening”). Wkrótce ramy negocjacji mają zostać przyjęte przez Radę i potwierdzone przez Radę Europejską w celu przeprowadzenia – najpóźniej w styczniu 2014 r. – pierwszej konferencji międzyrządowej w sprawie przystąpienia Serbii do UE.

W tej nowej ambitnej fazie stosunków z UE Serbia będzie musiała zwiększyć wysiłki na rzecz zapewnienia pełnej zgodności ze wszystkimi kryteriami członkostwa. Konieczne będzie także regularne informowanie o korzyściach i możliwościach, jakie proces akcesyjny przynosi wszystkim obywatelom w Serbii aż do momentu przystąpienia.

Wśród głównych wyzwań, przed jakimi stoi Serbia, znajdzie się konieczność zwrócenia szczególnej uwagi na kluczowe obszary praworządności, zwłaszcza reformę systemu sądownictwa, walkę z korupcją i przestępczością zorganizowaną, reformę administracji publicznej, niezależność najważniejszych instytucji, wolność mediów, zakaz dyskryminacji i ochronę mniejszości.

Serbia musi nadal w pełni angażować się w dalszą normalizację stosunków z Kosowem i wdrażanie wszystkich porozumień zawartych w ramach dialogu, m.in. poprzez współpracę, w stosownych przypadkach, z misją EULEX. Serbia musi zakończyć realizację pierwszego porozumienia, zwłaszcza w dziedzinie policji, wymiaru sprawiedliwości i wyborów samorządowych w Kosowie. Serbia powinna w dalszym ciągu wspierać szeroki udział kosowskich Serbów w nadchodzących wyborach lokalnych w Kosowie. Należy przede wszystkim zapewnić pełne stosowanie zasady współpracy regionalnej obejmującej wszystkie strony, m.in. poprzez unikanie problemów takich jak ten, który pojawił się w trakcie szczytu dotyczącego procesu współpracy w Europie Południowo-Wschodniej (SEECF). Oczekuje się, że Serbia będzie nadal aktywnie działać na rzecz współpracy regionalnej i pojednania.

Serbia w wystarczającym stopniu spełnia **kryteria polityczne**. Rząd aktywnie realizuje program integracji z UE, osiągając konsensus w kluczowych decyzjach politycznych i usprawniając proces konsultacji. Parlament poprawił przejrzystość swoich prac, proces konsultacji w sprawie prawodawstwa, jak również nadzór nad organami wykonawczymi. Jednak nadal często stosuje on procedury w trybie pilnym, co nadmiernie skraca terminy i ogranicza dyskusje dotyczące analizy projektów aktów prawnych.

Serbia zwraca szczególną uwagę na poprawę praworządności, która będzie zasadniczą kwestią zgodnie z nowym podejściem do rozdziału 23 (sądownictwo i prawa podstawowe) oraz rozdziału 24 (sprawiedliwość, wolność i bezpieczeństwo). Kraj ten przyjął nowe kompleksowe strategie w kluczowych dziedzinach takich jak sądownictwo, walka z korupcją i zakaz dyskryminacji na podstawie szeroko zakrojonego procesu konsultacji. Serbia przyjęła wyraźnie proaktywne podejście w dochodzeniach w zakresie walki z korupcją, w tym w sprawach na wysokim szczeblu. Współpraca regionalna i międzynarodowa również przyniosła pewne efekty w obszarze walki z przestępczością zorganizowaną. W wielu przypadkach wszczęto dochodzenia w sprawach karnych, lecz prawomocne wyroki skazujące nadal należą do rzadkości w tych obszarach. Serbia kontynuowała również pełną współpracę z Międzynarodowym Trybunałem Karnym dla Byłej Jugosławii.

Jeśli chodzi o wolność wypowiedzi, zniesławienie przestało być karane. Zgodnie z wcześniejszymi zobowiązaniami w dziedzinie integracji Romów Serbia wdrożyła środki oraz przyjęła nowy plan działania. Ramy prawne dotyczące ochrony mniejszości są zasadniczo respektowane, lecz należy pracować nad ich spójnym wdrożeniem w całym kraju w dziedzinach takich jak edukacja, posługiwanie się innymi językami, a także dostęp do mediów i nabożeństw w językach mniejszości. Wprowadzcie władze i niezależne instytucje podjęły pewne dodatkowe wysiłki na rzecz ochrony innych grup szczególnie wrażliwych, w szczególności lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych, to jednak brak jest dostatecznego wsparcia politycznego. Niestety po raz trzeci z rzędu zakazano parady równości, tłumacząc to względami bezpieczeństwa; tym samym zaprzepaszczo okazję, by wyrazić poszanowanie dla praw podstawowych.

W przyszłości Serbia będzie musiała zwrócić szczególną uwagę na wzmocnienie niezależności kluczowych instytucji, zwłaszcza systemu sądownictwa. Porządek konstytucyjny i ramy legislacyjne nadal stanowią pewne pole do wywierania nadmiernych nacisków politycznych, zwłaszcza jeśli chodzi o rolę, jaką parlament odgrywa w zakresie nominacji i zwolnień. Dalsze reformy będą wymagały kompleksowej analizy funkcjonalnej sądownictwa pod kątem kosztów, wydajności i dostępu do wymiaru sprawiedliwości. Serbia musi zdecydowanie poprawić swoje wyniki w zakresie skutecznego prowadzenia dochodzeń, ścigania i skazywania sprawców korupcji i przestępczości zorganizowanej. Wprowadzenie niedawnych zmian do przepisów prawnych dotyczących „nadużycia stanowiska” powinno być uważnie monitorowane w celu wszechstronnego przeglądu przestępstw gospodarczych. Należy ustanowić skuteczne przepisy prawne w zakresie ochrony osób zgłaszających

przypadki naruszenia. Skuteczna realizacja strategii i planów działania w dziedzinie sądownictwa i zwalczania korupcji będzie testem na gotowość i chęć Serbii do poczynienia postępów. W następstwie przeglądu zgodności prawa krajowego z dorobkiem prawnym UE konieczne może się okazać wprowadzenie poprawek do tych strategicznych dokumentów.

Rząd musi również poprawić swoją kontrolę w dziedzinie reformy administracji publicznej i dalszego rozwijania przejrzystego, merytokratycznego systemu służby cywilnej. Konieczne jest jeszcze odpowiednie stosowanie i opracowanie ram prawnych dla służby cywilnej na szczeblu lokalnym.

Kwestią wymagającą dalszej uwagi jest wolność mediów. Serbia musi teraz poczynić postępy we wdrażaniu strategii w dziedzinie mediów, w pierwszej kolejności przyjmując oczekiwane przepisy dotyczące informacji publicznych oraz mediów, nadawców publicznych oraz komunikacji elektronicznej. Do głównych kwestii, jakimi należy się zająć, należy bezpośrednio finansowanie z budżetu państwa i kontrola mediów, jak również zdolność utrzymania się na rynku nadawców publicznych. Konieczne jest przyjęcie i wprowadzenie w życie planu działania dotyczącego strategii przeciwdziałania dyskryminacji. Władze muszą wzmocnić ochronę mediów, obrońców praw człowieka oraz innych grup szczególnie wrażliwych, w tym osób LGBTI, przed groźbami i atakami ze strony radykalnych ugrupowań. Należy stopniowo zwiększać postępy, jakie w niedawnym czasie poczyniono na rzecz poprawy sytuacji mniejszości, w tym Romów. W tym celu należy m.in. udostępnić dodatkowe środki finansowe. Ciągłej uwagi wymaga problem warunków mieszkaniowych i dostępu do dokumentów w przypadku Romów. Należy zwrócić większą uwagę na regiony borykające się z trudnymi warunkami społeczno-gospodarczymi, zwłaszcza w południowej i wschodniej Serbii. Wybory do krajowych rad mniejszości w 2014 r. będą dobrą okazją dla Serbii, by potwierdzić swoje zaangażowanie na rzecz ochrony mniejszości. Konieczne będzie staranne przeprowadzenie procesu wyborczego zgodnie z wcześniejszymi zaleceniami wydanymi przez niezależne instytucje.

Serbia powinna w dalszym ciągu aktywnie przyczyniać się do współpracy regionalnej i dalej rozwijać kontakty z krajami sąsiadującymi, m.in. poprzez rozwiązanie nierozstrzygniętych kwestii dwustronnych.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Serbia osiągnęła pewne postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Serbia musi podejmować znaczące działania na rzecz restrukturyzacji swej gospodarki, aby w perspektywie średnioterminowej móc sprostać presji konkurencyjnej oraz unijnym siłom rynkowym.

W 2012 r. Serbia doświadczyła kolejnej recesji, a jej gospodarka skurczyła się o 1,7 %. Wysoki wzrost wywozu złagodził skutki spadku popytu krajowego i doprowadził do łagodnego i nierównomiernego ożywienia gospodarczego w pierwszej połowie 2013 r. Szereg działań na rzecz konsolidacji budżetowej podjęto głównie po stronie dochodów. Wznowiono proces restrukturyzacji przedsiębiorstw państwowych. Poczyniono pewne postępy w zakresie zwalczania korupcji i poprawy praw własności.

Wzrost gospodarczy wciąż opiera się na niestabilnych podstawach, a pierwsze oznaki ożywienia gospodarczego w 2013 r. nie miały wpływu na rynek pracy. Bezrobocie i deficyt budżetowy utrzymują się na wysokim poziomie. Na rynku pracy utrzymywały się ograniczenia, a głównym wyzwaniem pozostaje tworzenie trwałych miejsc pracy. Do tej pory nie przyjęto wiarygodnego średniookresowego programu korekty budżetowej. Obecność państwa w gospodarce jest znacząca, a przedsiębiorstwa państwowe nadal odnotowują duże straty. Serbia musi nadal pracować nad poprawą otoczenia biznesu i powinna poczynić znaczne wysiłki na rzecz rozwoju konkurencyjnego sektora prywatnego. Funkcjonowanie mechanizmów rynkowych jest utrudnione ze względu na niepewność prawa i korupcję. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Jeśli chodzi o **zdolność do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa**, Serbia w dalszym ciągu dostosowuje swoje przepisy prawne do wymogów ustawodawstwa UE w wielu dziedzinach. Podstawą tych wysiłków było przyjęcie krajowego planu na rzecz przyjęcia unijnego dorobku prawnego. Odnotowano zadowalające postępy w dziedzinie zamówień publicznych w związku z przyjęciem nowej ustawy o zamówieniach publicznych, która przewiduje dalsze dostosowanie do dorobku prawnego UE i zawiera zmienione przepisy w zakresie zapobiegania korupcji. Kwestię niezależności banku centralnego częściowo rozwiązano dzięki zmianom w przepisach prawnych. Serbia uchwaliła dwie nowe ustawy w dziedzinie rachunkowości korporacyjnej i audytu w celu dalszego dostosowania w zakresie prawa spółek. Poprawiły się instytucjonalne ramy polityki na rzecz małych i średnich przedsiębiorstw oraz dostęp tych przedsiębiorstw do finansowania. Pozytywną zmianę stanowią środki podjęte w celu poprawy otoczenia biznesu, w szczególności jeśli chodzi o ocenę wpływu nowych przepisów prawnych na przedsiębiorstwa. Pomyślnie zakończono spis powszechny oraz spis rolny. Jednakże zmiany ustawy o prawie autorskim dotyczące pobierania opłat i zwolnień z takich opłat stanowią krok wstecz na drodze do dostosowania prawodawstwa do dorobku prawnego UE.

W przyszłości Serbia powinna zdwoić swoje wysiłki na rzecz dostosowania przepisów do dorobku prawnego UE, kładąc szczególny nacisk na skuteczne wdrażanie przyjętego prawodawstwa. Serbia będzie musiała w szczególności zwiększyć wysiłki na rzecz dostosowania w dziedzinie gospodarki wodnej, gospodarki odpadami, jakości powietrza i ochrony przyrody, a także w kierunku otwarcia rynku, rozdzielenia elementów działalności oraz ustanowienia taryf odzwierciedlających koszty w sektorze energii. Należy również podjąć dalsze wysiłki w zakresie kontroli pomocy państwa, gdzie konieczne jest dalsze umacnianie niezależności Komisji w zakresie kontroli pomocy państwa, oraz należy uchylić przepisy przewidujące zwolnienie prywatyzowanych przedsiębiorstw z zasad pomocy państwa. Należy znacząco wzmocnić systemy ochrony socjalnej, stosunki pracy i dialog społeczny, w szczególności na trójstronnym poziomie dialogu społecznego. Ustawa w sprawie GMO wymaga dostosowania do ustawodawstwa UE, tak aby umożliwić przystąpienie do WTO. Konieczne są dalsze istotne działania w celu rozwoju zarządzania finansami i kontroli finansów w sektorze publicznym w oparciu o podstawową zasadę odpowiedzialności kierowniczej oraz w celu osiągnięcia pełnego potencjału w zakresie audytu zewnętrznego.

Serbia sprawnie kontynuowała wdrażanie umowy przejściowej układu o stabilizacji i stowarzyszeniu.

Była jugosłowiańska republika Macedonii

Była jugosłowiańska republika Macedonii była pierwszym krajem, który podpisał układ o stabilizacji i stowarzyszeniu z UE; miało to miejsce w 2001 r. Ma ona status kraju kandydującego od ośmiu lat – od chwili przedstawienia przez Komisję pozytywnej opinii w listopadzie 2005 r. oraz wydania przez Radę decyzji w grudniu 2005 r. Od 2009 r. Komisja ocenia, że kraj ten w wystarczającym stopniu spełnia kryteria polityczne, i zaleca rozpoczęcie negocjacji. Od 2009 r. Komisja zaleca również rozpoczęcie drugiego etapu stowarzyszenia w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Rada nie podjęła żadnej decyzji w odniesieniu do powyższych zaleceń. Dwadzieścia lat po przystąpieniu tego kraju do Organizacji Narodów Zjednoczonych konieczne jest bezzwłoczne rozwiązanie kwestii jego nazwy.

Wobec braku procesu negocjacyjnego główne fora dyskusji i monitorowania reform to organy ustanowione na mocy układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, jak również ustanowiony w 2012 r. dialog na wysokim szczeblu w sprawie przystąpienia. Dialog ten przyczynia się do osiągania postępów w większości obszarów priorytetowych. Postępy poczynione w ramach dialogu będą miały dla tego kraju duże znaczenie, gdy rozpoczną się negocjacje, jednak

dialog nie zastąpi, i nie może zastąpić, przejścia do rozpoczęcia negocjacji w sprawie przystąpienia.

Kryzys polityczny, który nastąpił po wydarzeniach w parlamencie pod koniec ubiegłego roku, obnażył głębokie podziały pomiędzy partiami politycznymi, mające wpływ na funkcjonowanie parlamentu, i wykazał potrzebę konstruktywnej polityki w interesie narodowym. W trakcie uchwalania budżetu na 2013 r. usunięcie siłą posłów opozycji oraz dziennikarzy z izby parlamentu doprowadziło do największego bojkotu parlamentu przez opozycję oraz zagroziło bojkotem wyborów lokalnych. Przedłużający się impas został przełamany za sprawą wprowadzenia w życie dnia 1 marca br. porozumienia politycznego. Zakładało ono powrót do parlamentu posłów opozycji, udział w wyborach samorządowych, zalecenia na przyszłość wydane przez komisję śledczą, podpisanie ponadpartyjnego protokołu ustaleń w sprawie strategicznych euroatlantyckich celów kraju oraz dalsze prace nad reformami wyborczymi. Nierozstrzygniętą kwestią pozostaje wznowienie dialogu między rządem a dziennikarzami. Konsensus w sprawie sprawozdania komisji śledczej pokazał, że możliwe jest znalezienie konstruktywnych rozwiązań, gdy obecna jest wola polityczna, w drodze dialogu i kompromisu. Należy w pełni wykonać zalecenia komisji śledczej.

Zasadniczo była jugosłowiańska republika Macedonii nadal w dostateczny sposób spełnia **kryteria polityczne**. Zdaniem OBWE/ODIHR wybory samorządowe na przełomie marca i kwietnia 2013 r. zostały przeprowadzone w sposób profesjonalny i skuteczny, chociaż odnotowano brak wyraźnego rozdziału między państwem a partią i zalecono dalsze zmiany w ordynacji wyborczej. W latach 2004–2010 kraj zakończył większość reform sądownictwa. W tym roku poczyniono dalsze postępy w dziedzinie wydajności sądownictwa. Postępy odnotowano także w zakresie gromadzenia kompleksowych danych dotyczących wyników w dziedzinie walki z korupcją; w przyszłości zakres tych danych powinien się poszerzać. Jeśli chodzi o wolność wypowiedzi, dialog na temat mediów utknął w martwym punkcie po tym, jak dziennikarze zostali siłą usunięci z parlamentu, i pomimo postępu prac nad ramami legislacyjnymi ucierpiał wizerunek państwa w dziedzinie wolności mediów. W wyniku zamknięcia licznych środków masowego przekazu w ostatnich latach zmalała różnorodność światopoglądów, do jakich obywatele mają dostęp.

Jako że kraj ten osiągnął już wysoki poziom dostosowania jak na etap, na którym znajduje się jego proces akcesyjny, priorytetem na najbliższe lata powinno być skuteczne wdrożenie i egzekwowanie istniejących ram prawnych i politycznych, podobnie jak w przypadku państw, które już prowadzącą negocjacje w sprawie przystąpienia do UE.

W dziedzinie praworządności konieczna jest dalsza poprawa niezawisłości i kompetencji sądów; należy również położyć większy nacisk na jakość wymiaru sprawiedliwości dla obywateli. Korupcja w dalszym ciągu jest zjawiskiem powszechnym w wielu dziedzinach i stanowi poważny problem. Była jugosłowiańska republika Macedonii musi wykazać, że istniejące środki antykorupcyjne mają wymierny wpływ, a także musi skutecznie wdrożyć środki mające na celu walkę z przestępczością zorganizowaną. W dziedzinie wolności wypowiedzi wysoki stopień polaryzacji mediów, która często przebiega według klucza politycznego, utrudnia przygotowanie obiektywnych sprawozdań, powoduje wywieranie presji gospodarczej na dziennikarzach i właścicielach środków masowego przekazu (w tym poprzez niejasne stosowanie reklam rządowych) oraz promuje niskie standardy zawodowe. Należy wznowić dialog między rządem a przedstawicielami mediów; taki dialog musi przynieść konkretne rezultaty w postaci zmian w kulturze medialnej, jak również ustanowienia klimatu sprzyjającego budowaniu zaufania. Należy w pełni wykonać pozostałe zalecenia ODIHR oraz proaktywnie realizować strategię wobec Romów. Konieczne są dalsze działania potępiające brak tolerancji, np. wobec lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych.

Pilną kwestią jest dokończenie przeglądu *umowy ramowej z Ochrydy*, mającej szczególne znaczenie dla stosunków wewnątrz wspólnoty i między grupami etnicznymi, oraz wykonanie sformułowanych w niej zaleceń. Wspomniane wyżej kwestie oraz dalsza decentralizacja, stanowiąca kluczowy element umowy, przyczynią się do stabilizacji w kraju i poza jego granicami.

Kraj zasadniczo utrzymuje dobre stosunki z innymi krajami objętymi procesem rozszerzenia i odgrywa aktywną rolę we *współpracy regionalnej*. Konstruktynne podejście do stosunków z sąsiadującymi państwami członkowskimi UE nadal ma istotne znaczenie. Należy unikać działań i stwierdzeń mających negatywny wpływ na stosunki dobrosąsiedzkie.

Pod względem **kryteriów gospodarczych** była jugosłowiańska republika Macedonii pozostaje bardzo zaawansowana, a w niektórych dziedzinach osiągnęła dalsze postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Kraj ten powinien w perspektywie średniookresowej móc sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w Unii, pod warunkiem że energicznie zrealizuje programy reform w celu zmniejszenia znacznych słabości strukturalnych.

W 2012 r. nastąpiła stagnacja aktywności gospodarczej; wzrost gospodarczy ponownie osiągnięto w pierwszej połowie 2013 r. W kontekście pełnego wyzwania otoczenia zewnętrznego zachowano stabilność makroekonomiczną. Utrzymuje się wysoka stopa bezrobocia, szczególnie wśród młodych ludzi. Rosnący deficyt i dług publiczny osłabiły pozycję kraju.

Należy podjąć środki w celu wyeliminowania głównych przyczyn wysokiej stopy bezrobocia, w szczególności rozwiązując problem niedopasowania umiejętności do potrzeb rynku pracy. Należy wzmocnić stabilność finansów publicznych. Polityka budżetowa musi być dostosowana do głównych celów reformy strukturalnej kraju oraz ukierunkowana na wydatki stymulujące wzrost gospodarczy. Wprowadzenie średnioterminowych ram budżetowych i strategiczne planowanie przyczyniłyby się do wzmocnienia dyscypliny budżetowej. Konieczne są dalsze wysiłki na rzecz skutecznego wdrożenia zarządzania finansami publicznymi, aby zapewnić jak najbardziej efektywne i przejrzyste korzystanie ze środków publicznych i unijnych. W celu zagwarantowania większej liczby inwestycji w sektorze prywatnym niezbędne są dalsze działania na rzecz poprawy otoczenia biznesu, na które negatywny wpływ mają korupcja oraz zbyt długie i kosztowne procedury wyjścia z rynku. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Kraj ten prowadzi pogłębioną i szeroko zakrojoną współpracę z UE we wszystkich obszarach dorobku prawnego i jest na zaawansowanym poziomie dostosowania do prawodawstwa UE na poziomie strategicznym i instytucjonalnym, kładąc obecnie nacisk na potencjał administracyjny oraz mechanizmy koordynacji działań w ramach administracji krajowej, by zapewnić ich skuteczne wdrożenie. Kraj ten poczynił dalsze postępy, jeżeli chodzi o poprawę **zdolności do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa w UE**. Była jugosłowiańska republika Macedonii nadal wypełnia swoje zobowiązania podjęte w ramach układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, który wszedł w życie prawie dziesięć lat temu.

W dziedzinie rynku wewnętrznego osiągnięto zadowalający poziom dostosowania ustawodawstwa w zakresie przepływów kapitału, usług pocztowych oraz prawa spółek. W dziedzinie sprawiedliwości i spraw wewnętrznych kraj jest na zaawansowanym etapie przygotowań w zakresie polityki wizowej, granic zewnętrznych i strefy Schengen oraz współpracy policyjnej. Jeśli chodzi o reformę administracji publicznej, należy kontynuować prace nad wdrażaniem zasad przejrzystości, stosowania kryteriów merytorycznych oraz równej reprezentacji. Konieczne są dalsze wysiłki, zwłaszcza w zakresie polityki regionalnej, środowiska i zmiany klimatu, w przypadku których należy poprawić realizację przedsięwzięć finansowanych ze środków UE, jak również w zakresie jakości wody, kontroli zanieczyszczeń

przemysłowych i zarządzania ryzykiem. W dziedzinie polityki społecznej i zatrudnienia potrzebne są środki zmierzające do osiągnięcia wydajnego rynku pracy sprzyjającego włączeniu społecznemu. Trzeba wzmocnić i rozwijać publiczną wewnętrzną kontrolę finansową w sektorze administracji publicznej. Zasadniczo była jugosłowiańska republika Macedonii osiągnęła wystarczający poziom dostosowania przepisów do dorobku prawnego UE, aby przystąpić do kolejnego etapu procesu akcesyjnego.

Albania

W październiku zeszłego roku Komisja zaleciła Radzie przyznanie Albanii statusu kraju kandydującego pod warunkiem ukończenia kluczowych działań w obszarach reformy sądownictwa i administracji publicznej oraz przeglądu regulaminu parlamentu. W grudniu 2012 r., z myślą o podjęciu decyzji w sprawie przyznania statusu kraju kandydującego, Rada zwróciła się do Komisji o złożenie sprawozdania, jak tylko osiągnięte zostaną niezbędne postępy, biorąc również pod uwagę podjęcie dalszych działań przez Albanię w walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną, w tym poprzez proaktywne dochodzenie i ściganie takich przypadków. Albania przyjęła – przy zgodnym stanowisku stron – pozostałe kluczowe środki reformy sądownictwa, administracji publicznej i parlamentu. Międzynarodowa misja obserwacji wyborów pod przewodnictwem OBWE/ODIHR oceniła, że czerwcowe wybory parlamentarne odbyły się w warunkach konkurencji i charakteryzowały się aktywnym udziałem obywateli w trakcie całej kampanii i autentycznym poszanowaniem podstawowych wolności. W walce z korupcją i przestępczością zorganizowaną Albania podjęła wstępne działania na rzecz poprawy efektywności dochodzeń i ścigania oraz wzmocnienia współpracy między organami ścigania. Wzrosła liczba wyroków skazujących w sprawach dotyczących korupcji i prania pieniędzy, podobnie jak liczba dochodzeń w sprawie handlu ludźmi i narkotykami. Wszystkie wydane ostatnio przez Radę Europy zalecenia w sprawie finansowania partii politycznych i przepisów prawnych dotyczących zwalczania korupcji wykonano w sposób zadowalający. Nowy albański rząd poważnie zobowiązał się do zwalczania korupcji i potraktował tę kwestię priorytetowo w swoim programie.

Zgodnie z opinią Komisji z 2010 r. Albania musi osiągnąć następujące kluczowe cele, by można było rozpocząć negocjacje akcesyjne: 1) kontynuować reformę administracji publicznej w celu zwiększenia profesjonalizmu administracji publicznej i jej odpolitycznienia; 2) podejmować dalsze działania w celu wzmocnienia niezależności, skuteczności i rozliczalności instytucji sądowych; 3) podejmować dalsze zdecydowane wysiłki w walce z korupcją, m.in. wysiłki na rzecz uzyskania rzetelnych wyników w zakresie proaktywnego dochodzenia i ścigania spraw oraz w zakresie wyroków skazujących; 4) podejmować dalsze zdecydowane kroki w walce z przestępczością zorganizowaną, m.in. wysiłki na rzecz uzyskania rzetelnych wyników w zakresie proaktywnego dochodzenia i ścigania spraw oraz w zakresie wyroków skazujących; 5) podejmować skuteczne środki w celu wzmocnienia ochrony praw człowieka, w tym Romów, oraz polityk zwalczających dyskryminację, a także wprowadzić prawa własności.

Konstruktywny i trwały dialog między rządem a opozycją w kwestii reform związanych z UE będzie miał zasadnicze znaczenie dla zapewnienia Albanii przyszłego członkostwa w UE. Bardzo ważne pozostaje konstruktywne zaangażowanie Albanii we współpracę regionalną.

Kraj ten poczynił dalsze postępy w wypełnianiu **politycznych kryteriów** członkostwa w UE. Rządząca większość i opozycja podjęły współpracę na rzecz przyjęcia przez parlament szeregu aktów prawnych, w tym ustawy o służbie cywilnej, ustawy o sądzie najwyższym i regulaminu parlamentu oraz zmian kodeksu postępowania karnego i kodeksu postępowania cywilnego.

Choć proces prowadzący do wyborów parlamentarnych w dniu 23 czerwca br. przebiegał w napiętej atmosferze, zagrażając czasami pracom organów administracji wyborczej, wybory

odbyły się w warunkach konkurencji i przeprowadzono je w ogólnie uporządkowany sposób przy dużej frekwencji wyborczej. Albania poczyniła dalsze postępy w zakresie reformy administracji publicznej, w szczególności poprzez przyjęcie ustawy o służbie cywilnej.

Podjęto dalsze działania mające na celu przeprowadzenie reformy sądownictwa, w tym usprawnienie systemu sądownictwa. Ulepszone metody pracy organów antykorupcyjnych, większa liczba wyroków skazujących i lepsza współpraca międzyinstytucjonalna przyczyniły się do pewnych postępów w walce z korupcją, przynosząc tym samym pierwsze wyniki, które należy dalej wzmacniać. Lepsze monitorowanie i przejrzystość w kluczowych dziedzinach, takich jak proces rejestracji własności, cła, szkolnictwo wyższe i zdrowie, świadczą o większym wyczuleniu na kwestię zapobiegania. Wykonano zalecenia Rady Europy w sprawie finansowania partii politycznych i przepisów prawnych dotyczących zwalczania korupcji. Korupcja pozostaje jednak szczególnie poważnym problemem, a jego rozwiązanie będzie wymagało determinacji i wspólnych wysiłków. Jeśli chodzi o przestępczość zorganizowaną, poprawiła się współpraca międzynarodowa policji, podobnie jak wykorzystanie oceny zagrożenia; skonfiskowano też więcej narkotyków i mienia pochodzącego z działalności przestępczej. Wykonano zalecenia Rady Europy w sprawie zwalczania prania pieniędzy. Do kodeksu postępowania karnego wprowadzono istotne poprawki dotyczące handlu ludźmi i innych poważnych przestępstw.

W dziedzinie praw człowieka zasadniczo przestrzegano wolności zgromadzeń i zrzeszania się, a także wolności myśli, sumienia i wyznania. Poczyniono postępy w zakresie zapobiegania dyskryminacji, np. dzięki planowi działania na rzecz praw lesbijek, gejų, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych. Jeśli chodzi o wolność wypowiedzi, ustawa o mediach audiowizualnych znacząco poprawiła ramy prawne w zakresie mediów audiowizualnych w Albanii.

W przyszłości Albania musi przyspieszyć reformę sądownictwa. Struktury prawne i instytucjonalne sądownictwa powinny zostać poddane przeglądowi i wzmocnione. W celu zapewnienia niezawisłości, przejrzystości, rozliczalności i wydajności sądownictwa należy przyjąć istotne przepisy prawne czekające na sfinalizowanie i przyjęcie, w tym poprawki konstytucyjne mające na celu odpolitycznienie procesu mianowania na stanowiska w Wysokim Trybunale. Przyjęte niedawno przepisy prawne należy skutecznie wprowadzić w życie przy pełnym wsparciu zarówno polityków, jak i pracowników wymiaru sprawiedliwości.

Ponadto Albania musi zwrócić szczególną uwagę na wdrożenie reformy administracji publicznej, w szczególności w odniesieniu do przepisów strukturalnych i aktów administracyjnych. Należy szybko przyjąć i wprowadzić w życie prawo wtórne dotyczące nowej ustawy o służbie cywilnej. Należy zapewnić ciągłość administracji publicznej oraz dążyć do poprawy w zakresie profesjonalizmu, odpolitycznienia i rozliczalności.

Niezbędne będą ukierunkowane środki w walce z korupcją, m.in. poprzez przyznanie centralnemu organowi koordynującemu niezbędnych uprawnień i możliwości, jak również udzielenie mu silnego wsparcia politycznego. Należy poprawić możliwości w zakresie zapobiegania i zwalczania przestępczości, a także niezależność organów ścigania. Należy również zagwarantować, że parlament podejmie stosowne działania następcze w związku ze sprawozdaniami niezależnych instytucji.

Należy dalej poprawiać osiągnięcia w zakresie skutecznego dochodzenia i ścigania przestępczości zorganizowanej, opierając się na pierwszych uzyskanych wynikach. Konieczne są dalsze wysiłki w kierunku wprowadzenia zmian do kodeksu postępowania karnego i skutecznego rozszerzenia zakresu stosowania oceny zagrożenia, zakresu wymiany danych wywiadowczych i ukierunkowanych proaktywnych dochodzeń. Konieczne jest

również bardziej proaktywne podejście do badania źródeł nielegalnego wzbogacenia i podejrzeń o pranie pieniędzy.

W dziedzinie praw człowieka priorytetem powinno być opracowanie nowych przepisów prawa i wdrożenie obowiązujących przepisów, ze szczególnym naciskiem na prawa osób niepełnosprawnych, prawa dzieci i integrację Romów. Jeśli chodzi o wolność wypowiedzi, konieczne są dodatkowe wysiłki w celu pełnego zagwarantowania niezależności urzędu regulacji mediów.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Albania poczyniła pewne postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Albania powinna być w stanie sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w ramach Unii w perspektywie średniookresowej, pod warunkiem że przyspieszy reformy strukturalne.

Albania zachowuje stabilność makroekonomiczną. Wzrost PKB zmniejszył się, lecz nadal był dodatni, głównie za sprawą popytu zewnętrznego. Niska inflacja stworzyła możliwość złagodzenia polityki monetarnej w celu stymulowania wzrostu gospodarczego, ale nie wiadomo jeszcze, czy znajdzie to przełożenie w gospodarce realnej, gdyż osłabił wzrost akcji kredytowej przy wysokich i stale rosnących kredytach zagrożonych. Deficyt budżetowy utrzymuje się na wysokim poziomie, natomiast zwiększył się dług publiczny, co doprowadziło do naruszenia ustawowego pułap długu wynoszącego 60 % PKB i w efekcie do jego zniesienia. Odnotowano niewielką poprawę na rynku pracy, lecz bezrobocie utrzymuje się na wysokim poziomie. Deficyt obrotów bieżących zmniejszył się, choć nadal pozostaje wysoki. Gospodarka w dalszym ciągu narażona jest zarówno na słabości strukturalne gospodarki krajowej, jak i niestabilność gospodarki światowej.

Albania powinna uzupełnić politykę budżetową i monetarną ukierunkowaną na osiągnięcie stabilności o reformy strukturalne, tak aby zapewnić długotrwały i zrównoważony wzrost gospodarczy. Albania będzie musiała stawić czoła problemowi, jakim jest wysoki poziom deficytu budżetowego i długu publicznego, oraz zaradzić tendencji do krótkoterminowego zadłużenia. Ponadto kraj ten będzie musiał zwiększyć przewidywalność budżetową poprzez ograniczenie wielokrotnie obserwowanych przeszacowań dochodów oraz poprzez bardziej skuteczny pobór podatków. Poprawa otoczenia biznesu i otoczenia inwestycyjnego ma zasadnicze znaczenie dla dywersyfikacji gospodarki i pobudzenia jej długoterminowego potencjału wzrostu. Można to osiągnąć m.in. poprzez wzmocnienie praworządności, walkę z korupcją, przeciwdziałanie zaległościom w płatnościach i rozwój infrastruktury oraz wzmocnianie kapitału ludzkiego. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Proces wdrażania układu o stabilizacji i stowarzyszeniu w dalszym ciągu przebiegał sprawnie, a Albania kontynuowała dostosowywanie swoich przepisów prawnych do wymogów ustawodawstwa UE w wielu dziedzinach, zwiększając swoją **zdolność do przyjęcia obowiązków wynikających z członkostwa w UE**. Osiągnięto postępy w obszarach takich jak zamówienia publiczne, statystyka, sprawiedliwość, wolność i bezpieczeństwo oraz cła. Albania musi podjąć dodatkowe wysiłki, aby zapewnić skuteczne egzekwowanie praw własności intelektualnej i przemysłowej, oraz zwrócić szczególną uwagę na sektor energii, w tym dywersyfikację źródeł energii i funkcjonowanie rynku energii elektrycznej, a także rozwiązać problem, jakim są straty sieciowe oraz niskie wskaźniki poboru opłat za usługi. Kraj ten musi ponadto w zdecydowany sposób zająć się zwrotami podatku VAT, w tym w odniesieniu do istniejących zaległości, oraz poprawić ochronę środowiska, w tym poprzez zrównoważone inwestycje w dziedzinie gospodarki odpadami i oczyszczania ścieków. Konieczne są dalsze wysiłki w dziedzinie zatrudnienia i polityki społecznej. Należy zwiększyć potencjał administracyjny i profesjonalizm organów odpowiedzialnych za wdrażanie dorobku prawnego UE oraz zapewnić niezależność organów regulacyjnych. W

kilku obszarach unijnego dorobku prawnego, w szczególności w zakresie zamówień publicznych i kontroli finansowej, duże znaczenie ma poprawa przejrzystości i rozliczalności.

Bośnia i Hercegowina

Podczas gdy inne kraje w regionie posuwają się do przodu, Bośnia i Hercegowina znalazła się w martwym punkcie procesu integracji europejskiej. Układ o stabilizacji i stowarzyszeniu podpisano w 2008 r., a proces jego ratyfikacji zakończył się w 2011 r. Do tej pory układ ten nie wszedł w życie, ponieważ Bośnia i Hercegowina nie wypełniła pozostałych wymogów, w szczególności wymogu dotyczącego wiarygodnych wysiłków na rzecz wykonania wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w sprawie Sejdić-Finci dotyczącego dyskryminacji obywateli ze względu na pochodzenie etniczne. W związku z powyższym stosunki między UE a Bośnią i Hercegowiną w dalszym ciągu są regulowane umową przejściową z 2008 r.

Przedstawiciele polityczni nie mają wspólnej wizji dotyczącej ogólnego kierunku i przyszłości kraju ani tego, jak kraj ten powinien funkcjonować. Nie prowadzi się również dogłębnego wewnętrznego dialogu politycznego na tematy fundamentalne, takie jak proces integracji z UE; brakuje również ustalania priorytetów w tym zakresie. Agenda UE nie była priorytetem dla przedstawicieli politycznych w Bośni i Hercegowinie, w konsekwencji czego kraj ten nie osiągnął postępów w ramach perspektywy członkostwa w UE. Krótkoterminowe interesy partii politycznych lub grup etnicznych przeważają nad zorientowaną na przyszłość polityką zakotwiczenia Bośni i Hercegowiny w UE. Impas polityczny w Federacji, który trwa już ponad rok, ma negatywny wpływ na zarządzanie zarówno na poziomie Federacji, jak i państwa. Niektórzy uczestnicy na arenie politycznej nadal kwestionują jedność Bośni i Hercegowiny jako jednego państwa.

Nie wypełniono dwóch najważniejszych zobowiązań określonych w planie działania z 2012 r. dotyczącym wniosku o członkostwo w UE – nie wdrożono wyroku w sprawie Sejdić-Finci oraz nie ustanowiono skutecznego mechanizmu koordynacji ds. UE. UE prowadzi intensywne działania mediacyjne mające pomóc przywódcom politycznym Bośni i Hercegowiny znaleźć wspólną płaszczyznę wykonania wspomnianego wyroku, lecz nie udało im się uzgodnić rozwiązania.

Zajęcie się wyrokiem ma nie tylko decydujące znaczenie dla postępów tego kraju na drodze do UE, ale także dla legitymacji i wiarygodności Prezydium i Izby Narodów Bośni i Hercegowiny, do których wybory mają się odbyć w 2014 r. Odblokowałyby ono proces akcesyjny, który ma zasadnicze znaczenie dla przekształcenia się Bośni i Hercegowiny z kraju pokonfliktowego w państwo członkowskie UE w przyszłości. Bez odwagi politycznej i determinacji Bośni i Hercegowinie nie uda się urzeczywistnić perspektywy członkostwa w UE.

Równie pilne i istotne jest ustanowienie mechanizmu koordynacji w sprawach związanych z UE pomiędzy różnymi szczeblami rządowymi. W tak zdecentralizowanym kraju, jak Bośnia i Hercegowina, taki mechanizm ma zasadnicze znaczenie, aby właściwy przedstawiciel Bośni i Hercegowiny mógł zabrać głos w imieniu całego kraju i podejmować wiążące zobowiązania w kontaktach z UE. Kraj ten musi niezwłocznie wypracować mechanizm zgodny z tym podstawowym wymogiem.

Coraz trudniej jest uzasadnić zapewnianie funduszy przedakcesyjnych dla kraju, którego przedstawiciele polityczni nie wykazują woli, by osiągnąć konsensus potrzebny do osiągnięcia postępów na drodze przedakcesyjnej. Bez tego konsensusu istnieje poważne ryzyko, że pomoc przedakcesyjna nie przyniesie oczekiwanych rezultatów. Jako że do tej pory nie znaleziono rozwiązania dotyczącego wykonania wyroku w sprawie Sejdić-Finci i nie ustanowiono mechanizmu koordynacji ds. UE, utrzymanie tego samego poziomu finansowania w ramach instrumentu pomocy przedakcesyjnej (IPA) nie jest możliwe.

Komisja postanowiła przełożyć dalsze dyskusje na temat IPA II do czasu, aż Bośnia i Hercegowina wróci na właściwe tory procesu integracji z UE. Wobec braku konkretnych postępów Bośnia i Hercegowina ryzykuje utratę znacznych funduszy przedakcesyjnych.

Przygotowania kraju do dostosowania się do akcesji Chorwacji przebiegają powoli, lecz niezbędne umowy związane z przepływem osób i towarów na granicy z Chorwacją zostały w porę podpisane przed dniem 1 lipca br. Komisja uważa za niemożliwy do zaakceptowania fakt, że Bośnia i Hercegowina do tej pory odmawia dostosowania umowy przejściowej/układu o stabilizacji i stowarzyszeniu, tak by uwzględniły one tradycyjną wymianę handlową z Chorwacją. Komisja wzywa Bośnię i Hercegowinę do przemyślenia swojego stanowiska w trybie pilnym, tak aby móc możliwie szybko zakończyć proces dostosowania w oparciu o tradycyjne przepływy handlowe.

Bośnia i Hercegowina poczyniła bardzo ograniczone postępy w wypełnianiu **kryteriów politycznych**. Jako że nie wykonano wyroku w sprawie Sejdić-Finci, kraj ten nie zakończył jeszcze stosowania dyskryminacyjnej praktyki polegającej na tym, że obywatelom Bośni i Hercegowiny, którzy nie uznają się za należących do jednego z trzech składowych narodów, uniemożliwia się start w wyborach do Prezydium lub Izby Narodów Bośni i Hercegowiny. Procesy ustawodawcze przebiegają zasadniczo bardzo powoli z powodu braku woli politycznej do osiągania kompromisów. Częste wykorzystywanie trybu pilnego w celu wprowadzenia przepisów prawnych w Zgromadzeniu Parlamentarnym Bośni i Hercegowiny spowodowało, że na bardzo szeroką skalę korzysta się z procedury dotyczącej ważnych interesów krajowych. Wobec braku porozumienia politycznego ustawodawstwo było często blokowane przy użyciu weta jednostek wchodzących w skład kraju.

Nadal występuje wysoki poziom korupcji, brakuje skutecznych środków zapobiegania praniu pieniędzy oraz osiągnięto ograniczony postęp w walce z przestępczością zorganizowaną i terroryzmem. Choć postępy ogólnej reformy systemu sądownictwa są ograniczone, wykonywanych jest szereg zaleceń wydanych przez Komisję w ramach usystematyzowanego dialogu na temat wymiaru sprawiedliwości: w dziedzinie ścigania zbrodni wojennych proces wyznaczania jurysdykcji w danych sprawach znacznie się poprawił zgodnie z krajową strategią dotyczącą zbrodni wojennych oraz za sprawą przydziałów odpowiednich zasobów finansowych i ludzkich w ramach właściwych budżetów oraz znaczących wkładów z instrumentu pomocy przedakcesyjnej (IPA). Zmniejszyły się zaległości w rozpatrywaniu spraw. Obiecująco wygląda zawarcie protokołów z Chorwacją i Serbią w sprawie współpracy przy ściganiu sprawców zbrodni wojennych, zbrodni przeciwko ludzkości i zbrodni ludobójstwa. Ogólnie rzecz biorąc, w Bośni i Hercegowinie nadal istnieją poważne niedociągnięcia, jeśli chodzi o niezawisłość, skuteczność, rozliczalność i bezstronność sądownictwa.

Wdrażanie istniejących aktów prawnych w dziedzinie praw człowieka, m.in. aktów prawnych mających zapewnić ochronę lesbijek, gejų, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych przed przemocą i nawoływaniem do nienawiści, jak również wdrażanie planów działania na rzecz Romów wciąż odbywa się w ograniczonym zakresie. Luki w ustawodawstwie nadal utrudniają trwały powrót uchodźców i osób wewnątrznie przesiedlonych i ich integrację z lokalną społecznością. Pomimo istnienia przepisów prawnych gwarantujących wolność wypowiedzi, niepokojącym problemem nadal jest zastraszanie dziennikarzy i wydawców oraz presja finansowa wywierana na nadawcach publicznych. Bośnia i Hercegowina aktywnie uczestniczy we współpracy regionalnej i utrzymuje dobre stosunki sąsiedzkie. Należy rozwiązać utrzymujące się problemy graniczne i własnościowe z krajami ościennymi.

Dokładne przygotowania na wszystkich szczeblach, wspierane przez UE i inne organizacje międzynarodowe, umożliwiły przeprowadzenie dawno oczekiwanego spisu powszechnego w Bośni i Hercegowinie – pierwszego od 1991 r.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Bośnia i Hercegowina poczyniła niewielkie postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Konieczne są dalsze zdecydowane reformy, aby kraj mógł w perspektywie długoterminowej sprostać presji konkurencyjnej oraz siłom rynkowym w Unii Europejskiej.

W 2012 r. gospodarka skurczyła się o 1,1 %. Wskaźniki w pierwszym półroczu 2013 r. pokazują jednak pewne oznaki ożywienia gospodarczego. Bezrobocie wciąż utrzymuje się na wysokim poziomie. Finanse publiczne charakteryzowały się niską jakością, mimo że zarządzanie finansami publicznymi zostało nieco wzmocnione. Pomimo nieznacznej poprawy konsensus w sprawie podstawowych zasad polityki gospodarczej i budżetowej jest słaby, co utrudnia przeprowadzenie reform na szczeblu krajowym. Rozbudowany i niewydajny sektor publiczny, w którym nakłada się wiele kompetencji na poziomie państwa, jednostki administracyjnej i miasta lub kantonu (w szczególności w Federacji) nadal zagraża stabilności finansów publicznych. Nieefektywny system prawny i sądowy ogranicza możliwości w zakresie egzekwowania przepisów i jest wyraźnym środkiem odstrasającym inwestorów, jak również źródłem korupcji.

Problemem pozostają w dalszym ciągu skład i niska wydajność wydatków publicznych w Bośni i Hercegowinie. W tym kontekście należy dalej ulepszać sprawozdawczość budżetową w celu podniesienia jakości analizy i opracowywania polityki. Ograniczenia strukturalne, takie jak nadmierne opodatkowanie pracy i źle ukierunkowane transfery socjalne, będą wymagały podjęcia środków w celu zwiększenia popytu na pracę. Władze Federacji powinny kontynuować rozwój reformy systemu emerytalnego. Z uwagi na duży udział procentowy przedsiębiorstw publicznych w gospodarce, władze powinny nadać nowy impuls prywatyzacji, która może przyczynić się do poprawy sytuacji budżetowej oraz doprowadzić do zwiększenia konkurencji. Sektor prywatny musi opierać się na stabilnym otoczeniu biznesu, przede wszystkim poprzez lepsze egzekwowanie umów i stworzenie jednolitej przestrzeni gospodarczej w kraju. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Brak autentycznego wsparcia politycznego dla agendy UE przejawia się pod postacią bardzo ograniczonego postępu również pod względem **zbliżenia przepisów i norm krajowych do przepisów i norm unijnych**. Dotyczy to zwłaszcza weterynarii i bezpieczeństwa żywności, konkurencji, zamówień publicznych, energii, środowiska i zmiany klimatu, transportu, zatrudnienia i polityki socjalnej. W innych dziedzinach, takich jak rozwój obszarów wiejskich lub polityka regionalna, postępy są niewielkie z powodu braku porozumienia w sprawie odpowiednich strategii krajowych. W wielu przypadkach konieczne jest obsadzenie stanowisk w ważnych organach. W przeciwnym razie zahamowany zostanie postęp legislacyjny. Inne instytucje, takie jak Rada ds. Pomocy Państwa, skarżą się na brak zasobów finansowych i w związku z tym do tej pory nie mogły prawidłowo funkcjonować. Jednym z nielicznych pozytywnych wyjątków jest obszar praw własności intelektualnej, przemysłowej i handlowej, w którym odnotowuje się zaawansowane przygotowania do dostosowania do norm unijnych.

Aby Bośnia i Hercegowina mogła mieć możliwość wywozu produktów pochodzenia zwierzęcego do UE, konieczne jest osiągnięcie szybkich postępów w zakresie transpozycji unijnych przepisów weterynaryjnych i dotyczących bezpieczeństwa żywności. Bośnia i Hercegowina jest jedynym krajem w regionie, który nie dostosował swojego ustawodawstwa do unijnej dyrektywy z 2004 r. dotyczącej zamówień publicznych. Musi to uczynić w trybie pilnym. Kraj ten musi konsekwentnie podejmować starania na rzecz trwałej realizacji wszystkich reform wprowadzonych w ramach planu liberalizacji reżimu wizowego, również w odniesieniu do szerszych działań prowadzonych na granicach mających na celu

wzmocnienie bezpieczeństwa krajowego i regionalnego. Konieczne jest kontynuowanie działań związanych z zapobieganiem nadużyciom systemu bezwizowego.

Kosowo

Rok 2013 okazał się historycznym rokiem dla Kosowa na jego drodze do Unii Europejskiej. Decyzje podjęte przez Radę w czerwcu upoważniające do rozpoczęcia negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu stanowią początek ważnego nowego etapu w stosunkach między UE i Kosowem. Negocjacje zostaną formalnie rozpoczęte w tym miesiącu. Komisja zamierza zakończyć je wiosną 2014 r., parafować projekt układu latem, a następnie przedstawić Radzie wnioski w sprawie podpisania i zawarcia układu.

Kosowo podejmuje aktywne i konstruktywne działania na rzecz widocznej i trwałej poprawy *stosunków z Serbią*. W kwietniu Kosowo zaangażowało się w dialog, w którym pośredniczyła UE, poświęcony „pierwszemu porozumieniu w sprawie zasad regulujących normalizację stosunków” (pierwsze porozumienie), które zostało uzupełnione w maju o plan wykonania. Obie strony uzgodniły przede wszystkim, że żadna z nich nie będzie blokować czy też nakłaniać innych do blokowania postępów drugiej strony na jej drodze do integracji z UE. Stanowi to zasadniczy zwrot w stosunkach między stronami. Pierwsze porozumienie jest realizowane i już przyniosło szereg trwałych zmian w kraju. Strony osiągnęły porozumienie w sprawie energii i telekomunikacji. Odnotowano również postępy we wdrażaniu porozumień zawartych w ramach dialogu technicznego przy wsparciu misji Unii Europejskiej w zakresie praworządności (EULEX). Kosowo musi nadal w pełni angażować się w dalszą normalizację stosunków z Serbią i wdrażanie wszystkich porozumień zawartych w ramach dialogu. Ponadto musi ono zakończyć realizację pierwszego porozumienia, zwłaszcza w dziedzinie policji, wymiaru sprawiedliwości i wyborów samorządowych.

Pierwsze porozumienie napotkało opór w *północnym Kosowie*. Udało się zapobiec eskalacji dzięki powściągliwemu i otwartemu podejściu Prisztiny oraz dzięki pozytywnej roli odegranej przez Belgrad. Po pierwszym porozumieniu zamknięto serbskie posterunki policji działające w północnym Kosowie, Serbia przestała wypłacać pensje policjantom zatrudnionym przez Kosowo, serbskie sądy przestały prowadzić sprawy karne w Kosowie i rozwiązano rady miejskie w czterech okręgach na północy. Zaplanowane na listopad wybory samorządowe mają odbyć się również w północnym Kosowie. Ważne jest, aby te wybory przebiegały w zorganizowany sposób i aby wszyscy uprawnieni do głosowania wzięli w nich udział i skorzystali ze swoich demokratycznych praw. W dniu 19 września br. jeden członek misji EULEX został zabity w ataku na konwój misji w północnym Kosowie. Przywódcy Kosowa i Serbii w najostrejszych słowach potępili ten atak.

Kosowo przeprowadziło ważne *reformy* polityczne. W kwietniu Komisja i Wysoki Przedstawiciel Unii do Spraw Zagranicznych i Polityki Bezpieczeństwa potwierdzili¹, że Kosowo wywiązuje się z celów krótkoterminowych w dziedzinie praworządności, administracji publicznej, ochrony mniejszości i handlu, określonych w studium wykonalności² z października ubiegłego roku. W kwietniu Komisja wydała Radzie zalecenie w sprawie podpisania i zawarcia umowy ramowej umożliwiającej uczestnictwo Kosowa w programach Unii Europejskiej.

W grudniu Kosowo zostało członkiem Europejskiego Banku Odbudowy i Rozwoju. W czerwcu Kosowo podpisało umowę ramową z Europejskim Bankiem Inwestycyjnym, a Bank Rozwoju Rady Europy zgodził się na przystąpienie do niego Kosowa. W lutym Rada Współpracy Regionalnej podjęła decyzję o zmianie swojego statutu, by umożliwić Kosowu samodzielny udział w swoich pracach.

¹ JOIN(2013) 8 final.

² COM(2012) 602 final.

W agendzie politycznej Kosowa nadal duże znaczenie ma dialog na temat *liberalizacji reżimu wizowego*. Prisztina podjęła starania, by zapewnić postępy. W lutym Komisja przyjęła pierwsze sprawozdanie w sprawie spełnienia przez Kosovo wymogów planu działania w zakresie liberalizacji reżimu wizowego³. Kosovo przyjęło swój plan działania w zakresie liberalizacji reżimu wizowego w kwietniu. Od tamtej pory odbyły się trzy spotkania urzędników wyższego szczebla. W ścisłej współpracy z Komisją, biurem UE w Prisztinie i misją EULEX Kosovo poczyniło postępy w zakresie zmian w ustawodawstwie zgodnie z zaleceniami zawartymi w sprawozdaniu. Potrzebne są dalsze wysiłki w tym zakresie. Kosovo musi także skoncentrować się na wdrażaniu prawodawstwa.

Szeroki konsensus polityczny w sprawie perspektywy europejskiej Kosowa w istotny sposób przyczynił się do nadania tempa procesowi zbliżania przepisów. Cel ten realizowała również Krajowa Rada ds. Integracji Europejskiej. Ważne jest, by ów konsensus utrzymał się i zataczał szersze kręgi. Wysiłki te powinny stanowić kluczowy wkład w negocjacje w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu.

W studium wykonalności Komisja określa priorytetowe obszary, na jakich Kosovo musi się skoncentrować, aby wywiązać się ze swoich zobowiązań wynikających z układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Są to: praworządność, sądownictwo, administracja publiczna, reforma ordynacji wyborczej, Zgromadzenie Kosowa, prawa człowieka i prawa podstawowe, ochrona mniejszości, kwestie handlu i rynku wewnętrznego, a także kwestie fitosanitarne i weterynaryjne.

W kontekście **kryteriów politycznych** rząd Kosowa zwiększył swoją zdolność do zajęcia się priorytetami procesu integracji europejskiej. Wykazał się nią, podejmując działania następcze w związku z krótkoterminowymi celami priorytetowymi określonymi w studium wykonalności i przygotowując się do negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Podjęto także kroki w kierunku poprawy nadzoru prac rządu przez Zgromadzenie Kosowa. Jednakże decyzja Zgromadzenia, by przeprowadzić debatę na temat wyniku sprawy sądowej, skomplikowała wysiłki Kosowa zmierzające do wzmocnienia swoich instytucji demokratycznego sprawowania rządów.

Kosowo wykazało się zaangażowaniem w osiągnięcie konkretnych rezultatów w walce z przestępczością zorganizowaną i korupcją, m.in. poprzez wszczynanie dochodzeń i wzmacnianie ram legislacyjnych. Podjęto pierwsze kroki w celu sporządzenia zharmonizowanych statystyk w tym obszarze. Kosovo musi również kontynuować dobrą współpracę z misją EULEX. System sądownictwa przeszedł ważną reformę. Spójna realizacja tej reformy będzie miała zasadnicze znaczenie dla zapewnienia dalszych pozytywnych zmian i będzie musiała być ściśle monitorowana. W styczniu weszły w życie przepisy wprowadzające nowe struktury w sądach i prokuraturze. Nowe ramy prawne mają się przyczynić do niezawisłości, skuteczności, rozliczalności i bezstronności systemu sądownictwa. Kosovo kontynuowało również readmisję osób z państw członkowskich.

W następstwie zaleceń w studium wykonalności Zgromadzenie Kosowa wprowadziło zmiany do artykułów kodeksu postępowania karnego w zakresie odpowiedzialności karnej mediów i ochrony źródeł dziennikarzy. Utworzono sprawnie działającą radę ds. monitorowania wdrażania, w skład której wchodzi przedstawiciele władz Kosowa i Serbskiego Kościoła Prawosławnego. Publiczni nadawcy zaczęli również emitować audycje w języku serbskim. Mianowano nowego komisarza ds. języka, a jego biuro rozpoczęło wykonywanie swoich obowiązków. Zwiększył się budżet i personel rzecznika praw obywatelskich, tak więc instytucja ta może teraz wywiązywać się ze swojej roli jako stróża dobrych rządów i praw człowieka w Kosowie.

³ COM(2013) 66 final.

Kosowo musi w dalszym ciągu zagwarantować, że *reforma* ordynacji wyborczej zostanie przeprowadzona do końca i że ramy prawne będą zgodne z najlepszymi praktykami w UE. *Zgromadzenie Kosowa* musi wzmocnić nadzór nad władzą wykonawczą poprzez lepszą kontrolę projektów aktów prawnych oraz monitorowanie wdrażania polityki i przepisów. Rząd musi zapewnić odpowiedni udział w pracach Zgromadzenia. Niezależność finansowa Zgromadzenia poprawiła się, ale konieczne są dalsze działania (np. poprawa regulaminu wewnętrznego i ustawodawstwa dotyczącego Zgromadzenia) w celu zwiększenia jego niezależności finansowej i administracyjnej.

Jeśli chodzi o kwestię *praworządności*, Kosowo musi przede wszystkim przedstawić konkretne dowody, że walka z przestępczością zorganizowaną i korupcją przyniosła rezultaty, oraz wzmocnić ustawodawstwo i jego stosowanie. Kosowo musi dalej poprawić wiarygodność statystyk w tych obszarach. Musi również aktywnie wspierać misję EULEX w sprawowaniu jej mandatu, w tym jej specjalny zespół dochodzeniowy. Kosowo stopniowo przejmuje od misji EULEX coraz więcej obowiązków. Usystematyzowany dialog na temat praworządności jest dla Kosowa i UE ważnym forum, na którym można dokonywać przeglądu postępów w tym zakresie.

Poważnym problemem pozostają ingerencje polityczne w prace *wymiaru sprawiedliwości*. Rady sędziów i prokuratorów muszą zdecydowanie reagować na ataki wymierzone przeciwko sędziom, prokuratorom i instytucjom sądowym. Podobnie muszą postępować Zgromadzenie Kosowa i rząd. Konieczne są odpowiednie środki w zakresie bezpieczeństwa i ochrony sędziów i pracowników sądów, jak również prokuratorów, świadków i skarżących. Kosowo musi podjąć dalsze środki zmierzające do zmniejszenia całkowitej liczby zaległych spraw, w tym wykonania orzeczeń sądowych, a także zapewnić, aby rozprawy odbywały się w odpowiednich pomieszczeniach i w sposób zgodny z procedurą sądową. Należy kontynuować rekrutację sędziów i prokuratorów wśród mniejszości zgodnie z ramami legislacyjnymi. Kosowo musi zapewnić utrzymanie kompetencji przez specjalną prokuraturę odpowiedzialną za sprawy związane z przestępczością zorganizowaną, zbrodniami wojennymi i korupcją.

W odniesieniu do *administracji publicznej* Kosowo musi skoncentrować się na wprowadzaniu w życie ustawodawstwa, strategii i planu działania, co wymaga zdecydowanych wytycznych politycznych. Należy zwiększyć profesjonalizm służby cywilnej, a osoby należące do mniejszości powinny być odpowiednio reprezentowane zgodnie z ustawodawstwem. Musi zakończyć się ingerencja polityczna w rekrutację i mianowania pracowników sektora publicznego. W dziedzinie *praw człowieka i praw podstawowych* należy uprościć złożone i nakładające się na siebie instytucjonalne struktury ochrony i szerzenia tych praw. Konieczne są dalsze wysiłki na rzecz dochodzenia i ścigania spraw dotyczących ataków na dziennikarzy. To samo dotyczy ataków przeciwko lesbijkom, gejom, osobom biseksualnym, transpłciowym i interseksualnym. Konieczne są również postępy w egzekwowaniu praw własności, np. poprzez zmniejszanie zaległości w rozpatrywaniu spraw i lepsze wykonywanie orzeczeń sądowych i decyzji administracyjnych. Należy sprawniej egzekwować przepisy dotyczące ochrony danych osobowych. Zgromadzenie Kosowa musi opracować trwały i długoterminowy mechanizm finansowania nadawcy publicznego; należy zakończyć obsadzanie stanowisk w jego radzie.

W obszarze *ochrony mniejszości* należy wprowadzić w życie przepisy dotyczące dziedzictwa kulturowego i Serbskiego Kościoła Prawosławnego. Samorządy terytorialne potrzebują dalszego wsparcia, by móc kontynuować proces decentralizacji. Należy szybko wdrożyć strategię i plan działania na rzecz społeczności romskich, aszkalskich i egipskich, gdyż rzeczywista sytuacja tych mniejszości pozostaje poważnym problemem. Ma to znacznie również w kontekście procesu liberalizacji reżimu wizowego. Należy prowadzić dochodzenia

w sprawie ataków na tle etnicznym lub religijnym, a ich sprawców ścigać i stawiać przed sądem.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Kosowo osiągnęło pewne postępy na drodze do przekształcenia swojej gospodarki w sprawną gospodarkę rynkową. Należy przeprowadzić głębokie reformy i znaczne inwestycje, aby Kosowo mogło sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w dłuższej perspektywie czasowej.

Trudna sytuacja gospodarcza w regionie i UE zaczęła negatywnie odbijać się na gospodarce Kosowa, choć w mniejszym stopniu niż w innych krajach tego regionu. W 2012 r. PKB Kosowa wzrosło o 2,5 %. Kraj prowadzi ostrożną politykę budżetową, a wykonanie budżetu przebiega planowo. Wprowadzono prawnie wiążącą regułę fiskalną, która ma zostać wdrożona w 2014 r. Bezrobocie utrzymuje się na wysokim poziomie. Kosowo kontynuuje znaczne inwestycje w infrastrukturę.

Konieczne jest podejmowanie stałych wysiłków na rzecz wspierania stabilności makroekonomicznej oraz poprawy sytuacji społecznej. Kosowo musi poprawić swoją konkurencyjność i otoczenie biznesu oraz wspierać sektor prywatny w celu zmniejszenia bezrobocia. Odpowiednie otoczenie biznesu wymaga dalszych działań, by poradzić sobie z problemem słabo funkcjonującej praworządności oraz z problemem korupcji. Należy kontynuować proces prywatyzacji. Dużym wyzwaniem pozostaje sektor nieformalny.

Należy rozwiązać priorytety w dziedzinie **norm europejskich** w kontekście negocjacji w sprawie układu o stabilizacji i stowarzyszeniu. Kosowo zakończyło restrukturyzację ministerstwa handlu i przemysłu, by móc skutecznie negocjować części układu dotyczące wymiany handlowej, oraz zakończyło ocenę wpływu. Kosowo podjęło również wysiłki w celu przygotowania spisu rolnego.

W odniesieniu do *handlu i rynku wewnętrznego* zasadnicze znaczenie ma poprawa kosowskich statystyk dotyczących przedsiębiorstw. Kosowo musi nadal wdrażać ramy prawne dotyczące handlu, konkurencji i rynku wewnętrznego. Zgodnie ze studium wykonalności musi ponadto zdwoić wysiłki w wielu *obszarach fitosanitarnych i weterynaryjnych*, które mają wpływ na bezpieczeństwo żywności. W sektorze *energetycznym* należy zintensyfikować działania w kierunku likwidacji elektrowni Kosowo A. Skoncentrowanie się na priorytetach, o których mowa w studium wykonalności, i przygotowaniach do negocjacji w sprawie układu z UE oraz dialogu w sprawie liberalizacji reżimu wizowego wpłynęło na postępy w innych sektorach.

Turcja

Turcja jest krajem kandydującym i strategicznym partnerem Unii Europejskiej. Z uwagi na swoją dużą i dynamiczną gospodarkę jest ważnym partnerem handlowym UE i cennym elementem konkurencyjności UE w ramach unii celnej. Położenie Turcji ma strategiczne znaczenie, w tym dla bezpieczeństwa energetycznego, a kraj ten odgrywa istotną rolę w regionie. Komisja podkreśla znaczenie trwającej współpracy i dialogu w zakresie polityki zagranicznej. Jednocześnie UE pozostaje ważnym punktem odniesienia dla reform gospodarczych i politycznych w Turcji. Wydarzenia związane z parkiem Gezi uzmysłowiły, jak duże znaczenie ma wspieranie dialogu wśród wszystkich sił politycznych i w całym społeczeństwie, a także zwróciły uwagę na konieczność poszanowania praw podstawowych w praktyce.

Pozytywny program, zainicjowany w 2012 r., nadal stanowi wsparcie i uzupełnienie negocjacji akcesyjnych z Turcją poprzez ściślejszą współpracę w wielu dziedzinach stanowiących przedmiot wspólnego zainteresowania. Program ten przyniósł pewne pozytywne wyniki, niemniej jednak nie zastąpi on negocjacji. Aktywny i wiarygodny proces akcesyjny pozwala optymalnie wykorzystać pełne możliwości wynikające ze stosunków

między UE i Turcją. Proces ten pozostaje najbardziej odpowiednią platformą wspierania reform związanych z UE, rozwoju dialogu na temat polityki zagranicznej i kwestii bezpieczeństwa, wzmocnienia konkurencyjności gospodarczej i coraz szerszej współpracy w dziedzinie energii oraz sprawiedliwości i spraw wewnętrznych. Negocjacje akcesyjne muszą ponownie nabrać tempa, z poszanowaniem zobowiązań UE i ustalonych warunków członkostwa. W związku z tym ważny krok stanowi otwarcie rozdziału 22 dotyczącego polityki regionalnej po ponad trzech latach impasu w negocjacjach. Turcja może przyspieszyć tempo negocjacji, jeśli spełni kryteria referencyjne i wymogi określone w ramach negocjacyjnych oraz wywiąże się z zobowiązań umownych wobec UE dotyczących m.in. pełnego i niedyskryminacyjnego wdrożenia protokołu dodatkowego do układu o stowarzyszeniu w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich.

Jeżeli chodzi o **kryteria polityczne**, z wydarzeń, jakie zaszły w ciągu ostatnich dwunastu miesięcy w Turcji, wyłania się obraz niejednorodny. Kontynuowano istotne wysiłki na rzecz reform. Przyjęty w kwietniu czwarty pakiet reform sądownictwa wzmacnia ochronę praw podstawowych, w tym wolności wypowiedzi, i walkę z bezkarnością w przypadku tortur i brutalnego traktowania. Rząd rozpoczął proces pokojowy, którego celem jest położenie kresu terroryzmowi i przemocy w południowo-wschodniej części kraju i utorowanie drogi dla rozwiązania kwestii kurdyjskiej. Proces ten powinien być realizowany w dobrej wierze przez wszystkie strony. Środki zapowiedziane w przedstawionym we wrześniu 2013 r. pakiecie na rzecz demokratyzacji przewidują dalsze reformy dotyczące szeregu istotnych kwestii, w tym stosowania języków innych niż turecki, praw osób należących do mniejszości, zmian obecnie obowiązujących wysokich progów wyborczych umożliwiających wejście do parlamentu i finansowania partii politycznych, co powinno przyczynić się do zwiększenia pluralizmu. Kluczowe znaczenie mają postępy we współpracy z ugrupowaniami opozycyjnymi oraz wdrożenie zgodnie z normami europejskimi.

Ponadpartyjny komitet pojednawczy parlamentu, którego zadaniem było opracowanie projektu nowej konstytucji, kontynuował swoje prace i osiągnął porozumienie w sprawie szeregu artykułów. Prace powinny być kontynuowane w duchu kompromisu. Przyjęcie obszernej ustawy o cudzoziemcach i ochronie międzynarodowej było ważnym krokiem na drodze do zapewnienia odpowiedniej ochrony osobom ubiegającym się o azyl. Kontynuowano również działania mające na celu ochronę praw kobiet, przede wszystkim poprzez wprowadzenie w życie ustawy o ochronie rodziny i zapobieganiu przemocy. Ustanowiono instytucję rzecznika praw obywatelskich, który rozpoczął już wypełnianie swoich zadań. Działalność rozpoczęła również krajowa instytucja ds. praw człowieka.

Ponadto toczy się szersza debata publiczna na tematy wcześniej uznawane za drażliwe, takie jak kwestia kurdyjska, rola sił zbrojnych, kwestia armeńska czy prawa osób bez względu na ich orientację seksualną. Demokratyczna debata zatacza coraz szersze kręgi, zwłaszcza za pośrednictwem mediów społecznościowych, i toczy się również poza tradycyjnym dyskursem politycznym, przybierając między innymi formę demonstracji. W tym kontekście fala czerwcowych protestów jest także skutkiem szeroko zakrojonych reform demokratycznych, które miały miejsce w ciągu ostatnich dziesięciu lat, i wykształcenia się prężnego i zróżnicowanego społeczeństwa obywatelskiego, które trzeba szanować i z którym należy konsultować się w sposób bardziej systematyczny na każdym poziomie podejmowania decyzji – niezależnie od tego, kto posiada większość w parlamencie.

Jednak dalsze postępy hamuje szereg utrzymujących się czynników. Scenę polityczną nadal cechuje polaryzacja i brak ducha kompromisu. Przy uchwalaniu aktów i podejmowaniu decyzji dotyczących m.in. drażliwych kwestii społecznych rząd ma tendencję do polegania wyłącznie na swojej większości parlamentarnej, bez podejmowania wystarczających konsultacji i dialogu z zainteresowanymi stronami. Związane z tym napięcia i frustracja

ostatecznie sięgnęły zenitu w maju i czerwcu w związku z kontrowersyjnym projektem zagospodarowania przestrzennego parku Gezi w Stambule i wywołały falę poważnych protestów w wielu innych miastach. Próby dotarcia do protestujących były ograniczone i pozostały w cieniu innych faktów: nadmiernego stosowania siły przez policję, polaryzacji języka i ogólnego braku dialogu. W wyniku starć zginęło sześć osób, a ponad 8 000 zostało rannych. Inspekcje przeprowadzone przez tureckie ministerstwo spraw wewnętrznych wykazały, że policja stosowała nadmierną przemoc wobec uczestników majowych i czerwcowych demonstracji.

Fala czerwcowych protestów uwydatniła szereg problemów, którymi należy się pilnie zająć. Jeśli chodzi o nieproporcjonalne użycie siły przez policję, rozpoczęte postępowania administracyjne i sądowe należy doprowadzić do końca zgodnie z orzecznictwem Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, a winnych należy pociągnąć do odpowiedzialności. Należy przyjąć i wprowadzić w życie zgodnie z europejskimi normami przepisy dotyczące powołania komisji monitorującej egzekwowanie prawa jako niezależnego organu nadzoru zajmującego się wykroczeniami popełnionymi przez policję. Minister spraw wewnętrznych podjął pierwszy pozytywny krok, wydając biuletyny regulujące zachowanie funkcjonariuszy policji podczas demonstracji. Ogólne ramy prawne i praktyki w zakresie interwencji funkcjonariuszy organów ścigania należy jednak dostosować do norm europejskich w celu zagwarantowania w każdych warunkach poszanowania praw człowieka, a w szczególności prawa do wolności zgromadzeń.

Kluczowe przepisy tureckich ram prawnych i ich wykładnia przez sędziów nadal ograniczają wolność wypowiedzi, w tym wolność mediów. Struktura własnościowa tureckich mediów, zdominowana przez duże grupy przemysłowe, oraz nierzadko zastraszające stwierdzenia ze strony wysoko postawionych urzędników i ostrzeżenia ze strony władz powodują, że autocenzura w mediach jest powszechna – o czym można się było przekonać, gdy główne media nie donosiły o protestach w czerwcu. Taka sytuacja doprowadziła również do zwolnień dziennikarzy lub złożenia przez nich rezygnacji.

Na skutek restrykcyjnej wykładni przez sądy przepisów prawnych dotyczących nawoływania do publicznej nienawiści wydano wiele wyroków skazujących osoby publiczne za wygłaszanie krytycznych uwag na temat religii. Niejasna definicja członkostwa w organizacji zbrojnej zawarta w prawie karnym nadal jest źródłem licznych aresztowań i przypadków ścigania. Należy ustanowić ramy prawne – zgodne z Konwencją o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności – dotyczące kwestii wiary i odmowy działania sprzecznego z własnym sumieniem. Niezbędne jest podjęcie znacznych wysiłków w celu skutecznego zagwarantowania praw kobiet, dzieci oraz lesbijek, gejów, osób biseksualnych, transpłciowych i interseksualnych. Wciąż poważnym problemem pozostają przemoc domowa, popełniane co pewien czas zabójstwa honorowe oraz przedwczesne i przymusowe małżeństwa. Turcja musi zapewnić pełne poszanowanie wszystkich praw własności, w tym praw społeczności religijnych innych niż muzułmańskie.

Należy wyeliminować takie nieprawidłowości i odpowiednio wdrożyć czwarty pakiet reform sądownictwa zgodnie z normami europejskimi. Władze muszą zwiększyć wysiłki na rzecz ochrony innych podstawowych praw i wolności, aby wszyscy obywatele mogli bez przeszkód korzystać ze swoich praw. Środki zapowiedziane w pakiecie na rzecz demokratyzacji pozwalają spodziewać się postępów w wielu tych kwestiach.

Kwestie te podkreślają znaczenie, jakie dla UE ma pogłębienie współpracy z Turcją na rzecz praw podstawowych. Postępy w negocjacjach akcesyjnych i postępy w zakresie reform politycznych w Turcji są ze sobą ściśle powiązane. W interesie zarówno Turcji, jak i UE leży osiągnięcie porozumienia w sprawie celów referencyjnych dotyczących *rozdziału 23 związanego z sądownictwem i prawami podstawowymi i rozdziału 24 dotyczącego*

sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa i niezwłoczne przedstawienie ich Turcji, by umożliwić rozpoczęcie negocjacji w sprawie tych dwóch rozdziałów. Pomogłoby to w znacznym stopniu zagwarantować, że UE i jej normy pozostaną punktem odniesienia dla reform w Turcji.

W świetle wymaganych reform ogólny proces decyzyjny, zarówno na poziomie krajowym, jak i lokalnym, powinien obejmować bardziej zorganizowane i systematyczne konsultacje ze społeczeństwem obywatelskim. Duże znaczenie ma reforma obecnego otoczenia prawnego i sprawienie, by bardziej sprzyjało ono rozwojowi organizacji społeczeństwa obywatelskiego. Przykładowo, oceny oddziaływania na środowisko należy przeprowadzać przy pełnym poszanowaniu dorobku prawnego UE. Nie można dłużej wykluczać większych projektów infrastrukturalnych. Zdecydowanie zaleca się konsultacje z zainteresowanymi podmiotami społeczeństwa obywatelskiego w ramach innych obszarów polityki.

Podpisanie *umowy o readmisji pomiędzy UE i Turcją i jednoczesne rozpoczęcie dialogu* w sprawie wiz są pierwszym krokiem w kierunku liberalizacji reżimu wizowego, co może nadać stosunkom na linii UE–Turcja nowego impulsu i przynieść obu stronom namacalne korzyści. Należy nadal realizować te dwa procesy i szybko sfinalizować umowę o readmisji w Turcji w celu jej pełnego i skutecznego wykonania.

W zakresie *polityki zagranicznej* Turcja nadal odgrywała istotną rolę w swoim szerszym sąsiedztwie, np. poszerzając swoją działalność jako nietradycyjny darczyńca w Rogu Afryki, wspierając przemiany demokratyczne w Afryce Północnej i zacieśniając współpracę z Afganistanem i Pakistanem i między tymi dwoma krajami. Turcja odegrała szczególnie ważną rolę w sprawie Syrii, wspierając tworzenie bardziej zjednoczonej opozycji i udzielając bardzo istotnej pomocy humanitarnej wielu Syryjczykom uciekającym z kraju. Udzielała ponadto praktycznego wsparcia podczas rozmów grupy E3+3 z Iranem. Ratyfikacja umowy międzyrządowej w sprawie projektu budowy gazociągu transanatolijskiego (TANAP) między Turcją a Azerbejdżanem stanowiła ważny wkład w realizację celu polegającego na promowaniu większego bezpieczeństwa energetycznego w Europie w ramach południowego korytarza energetycznego. Regularny dialog między UE a Turcją nie tracił na intensywności i obejmował zarówno sprawy międzynarodowe leżące we wspólnym interesie, takie jak Bliski Wschód i Azja Środkowa, jak i problemy o zasięgu globalnym, takie jak walka z terroryzmem i nierozprzestrzenianie broni jądrowej. Turcja kontynuowała politykę zaangażowania na Bałkanach Zachodnich, w tym poprzez aktywne uczestnictwo w procesie współpracy w Europie Południowo-Wschodniej oraz poprzez wkład w kierowane przez UE operacje wojskowe, policyjne i misje na rzecz praworządności w Bośni i Hercegowinie oraz Kosowie.

Turcja w dalszym ciągu wyrażała poparcie dla wznowienia rozmów zmierzających do sprawiedliwego i wszechstronnego rozwiązania oraz realistycznego rozstrzygnięcia *kwestii cypryjskiej* pod auspicjami misji dobrych usług Organizacji Narodów Zjednoczonych. Gotowość Turcji i Grecji do zaakceptowania kontaktów z głównymi negocjatorami obu społeczności stanowi pozytywny krok, który mógłby wesprzeć proces rozstrzygnięcia konfliktu.

UE podkreśliła również znaczenie postępów w normalizacji stosunków między Turcją i wszystkimi państwami członkowskimi UE, w tym Republiką Cypryjską. W związku z tym wezwała Turcję, by przestała blokować przystąpienie państw członkowskich do międzynarodowych organizacji i mechanizmów. Ponadto UE po raz kolejny podkreśliła suwerenne prawa swoich państw członkowskich, które obejmują m.in. zawieranie umów dwustronnych oraz poszukiwanie i wydobywanie własnych zasobów naturalnych zgodnie z dorobkiem prawnym UE oraz prawem międzynarodowym, w tym Konwencją Narodów Zjednoczonych o prawie morza.

W tym kontekście w konkluzjach Rady z dnia 11 grudnia 2012 r. UE odnotowała z ubolewaniem, że Turcja, pomimo ponawianych wezwań, nadal odmawia wypełnienia swojego obowiązku, jakim jest pełne wdrożenie, w sposób niedyskryminacyjny, dodatkowego protokołu do układu o stowarzyszeniu w odniesieniu do wszystkich państw członkowskich, i że nie usunęła wszystkich ograniczeń nałożonych na jednostki pływające i statki powietrzne zarejestrowane na Cyprze lub których ostatni port zawinięcia był na Cyprze. UE podkreśliła, że wypełnienie tego obowiązku mogłoby znacząco ożywić proces negocjacyjny. Wobec braku postępów w tej kwestii UE utrzyma swoje środki z 2006 r., które będą miały ciągły wpływ na ogólny postęp w negocjacjach. UE będzie nadal dokładnie śledzić i weryfikować postępy w odniesieniu do wszystkich kwestii, o których mowa w deklaracji Wspólnoty Europejskiej i jej państw członkowskich z dnia 21 września 2005 r. Obecnie oczekuje się natychmiastowych postępów.

Zgodnie z ramami negocjacyjnymi i wcześniejszymi konkluzjami Rady Europejskiej i Rady Turcja musi jednoznacznie zobowiązać się do utrzymywania stosunków dobrosąsiedzkich i do pokojowego rozstrzygania sporów zgodnie z Kartą Narodów Zjednoczonych, odwołując się, w razie konieczności, do Międzynarodowego Trybunału Sprawiedliwości. W tym kontekście UE ponownie wyraziła poważne obawy i wezwała Turcję do unikania wszelkiego rodzaju gróźb lub działań skierowanych przeciwko państwu członkowskiemu, oraz źródeł napięć bądź działań, które mogłyby zaszkodzić stosunkom dobrosąsiedzkim oraz pokojowemu rozstrzygnięciu sporów.

Unia Europejska z zadowoleniem przyjęła fakt, że realizowane są inicjatywy w zakresie współpracy między Grecją i Turcją na rzecz poprawy ich wzajemnych stosunków. Ostatnia, 55. runda wstępnych rozmów w sprawie wytyczenia granicy szelfu kontynentalnego miała miejsce we wrześniu. Grecja i Cypr złożyły formalne skargi dotyczące naruszeń ich wód terytorialnych oraz przestrzeni powietrznej przez Turcję, w tym przelotów nad wyspami greckimi.

Jeżeli chodzi o **kryteria gospodarcze**, Turcja posiada sprawną gospodarkę rynkową. Powinna móc sprostać presji konkurencyjnej i siłom rynkowym w ramach Unii w perspektywie średniookresowej, pod warunkiem że przyspieszy wdrażanie programu szeroko zakrojonych reform strukturalnych.

Po odnotowaniu wysokiego wzrostu gospodarczego na poziomie ok. 9% w ciągu poprzednich dwóch lat, w 2012 r. tempo wzrostu PKB w Turcji zmalało do 2,2%. Tendencji tej towarzyszyło przesunięcie punktu ciężkości wzrostu gospodarczego z popytu wewnętrznego na handel zagraniczny, tymczasowe zmniejszenie deficytu obrotów bieżących oraz spadek inflacji. W pierwszej połowie 2013 r. wzrost PKB ponownie się zwiększył i osiągnął wartość 3,7%. W tym samym okresie po raz kolejny pogłębił się deficyt obrotów bieżących oraz nastąpił ponowny wzrost cen konsumpcyjnych. W dalszym ciągu malał dług publiczny w relacji do PKB; obecnie kształtuje się on zdecydowanie poniżej 40%. Od maja, pod wpływem czynników krajowych i globalnych, rynki finansowe znajdują się pod presją, na co bank centralny zareagował natychmiastowo w celu ustabilizowania kursu wymiany i ograniczenia odpływów kapitału.

Ostatnie wyniki gospodarcze Turcji wskazują zarówno na jej duży potencjał, jak i ciągłe zaburzenia równowagi w gospodarce. Biorąc pod uwagę czynniki zewnętrzne, poleganie na stałych dopływach kapitału w celu finansowania dużego strukturalnego deficytu obrotów bieżących sprawia, że Turcja jest podatna na zmiany w zakresie globalnego poczucia zagrożenia, co powoduje duże wahania kursów wymiany i cykle koniunktury i dekonunktury w działalności gospodarczej. Rozwiązanie problemu podatności na zagrożenia wymaga podjęcia środków w celu zwiększenia krajowych oszczędności; ważną rolę ma tu do odegrania polityka budżetowa. Przyjęcie reguły fiskalnej poprawiłoby przejrzystość budżetu,

zapewniłoby ważną kotwicę budżetową oraz zwiększyłyby wiarygodność. Dużym wyzwaniem pozostaje stosunkowo wysoki poziom inflacji. Zrównoważona makroekonomiczna kombinacja polityki budżetowej i monetarnej pomogłaby zmniejszyć obciążenie polityki pieniężnej. W perspektywie średnio- do długoterminowej należy poprawiać funkcjonowanie rynków towarów, usług i pracy poprzez reformy strukturalne mające na celu zwiększenie międzynarodowej konkurencyjności.

Przeprowadzane właśnie badanie na temat funkcjonowania **unii celnej** między UE i Turcją stanowi ważną okazję, by przemyśleć i omówić niezbędną modernizację tego kluczowego instrumentu w stosunkach UE i Turcji w celu stymulowania wyników handlowych po obu stronach i nadania impulsu integracji gospodarczej.

Biorąc pod uwagę dalszy potencjał rozwoju Turcji jako centrum energetycznego, a także wspólne wyzwania energetyczne stojące przed tym państwem i UE, należy kontynuować pogłębiony dialog na temat wszystkich kwestii będących przedmiotem wspólnego zainteresowania.

W odniesieniu do **zdolności do przyjęcia zobowiązań wynikających z członkostwa** Turcja kontynuowała dostosowywanie przepisów do dorobku prawnego UE. Kraj ten poczynił zadowalające postępy w zakresie swobodnego przepływu towarów, usług finansowych, energii, polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych, nauki i badań oraz edukacji. Zaszły znaczące postępy w zakresie ustanowienia ram prawnych w obszarze migracji i azylu. Poprawiły się ramy prawne dotyczące przeciwdziałania finansowaniu terroryzmu. Dzięki wprowadzeniu nowych przepisów w sprawie energii elektrycznej Turcja w dużym stopniu dostosowała się w tym obszarze do dorobku prawnego UE. Komisja oceniła postępy osiągnięte w grupach roboczych w ramach pozytywnego programu i poinformowała Turcję oraz państwa członkowskie, które cele referencyjne uznaje za spełnione. Ponadto Komisja potwierdziła postępy w wypełnianiu istotnych wymogów w zakresie sądownictwa i praw podstawowych. Osiągnięto ograniczone postępy w niektórych rozdziałach, m.in. rozdziałach dotyczących zamówień publicznych, polityki konkurencji, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej oraz opodatkowania.

Należy kontynuować wszechstronne wysiłki w dziedzinie prawa własności intelektualnej, rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich, bezpieczeństwa żywności, polityki weterynaryjnej i fitosanitarnej, polityki społecznej i zatrudnienia, środowiska naturalnego i zmiany klimatu oraz ochrony konsumentów. Ponadto konieczne są znaczne postępy w dziedzinie sądownictwa i praw podstawowych oraz w obszarze sprawiedliwości, wolności i bezpieczeństwa. Należy w szczególności dążyć do dostosowania przepisów do dorobku prawnego UE w zakresie zamówień publicznych, polityki konkurencji i opodatkowania. Turcja musi wzmocnić swoje możliwości instytucjonalne, zwłaszcza w ramach rozdziałów dotyczących prawa spółek, transportu oraz polityki regionalnej i koordynacji instrumentów strukturalnych.

Islandia

Po wyborach parlamentarnych, które odbyły się dnia 27 kwietnia 2013 r., rząd postanowił zawiesić negocjacje w sprawie przystąpienia do UE i zapowiedział, że zostaną one wznowione, jeśli obywatele opowiedzą się za nimi w referendum. Rozwiązano islandzki komitet ds. negocjacji z UE. Decyzja ta oznacza, że proces akcesyjny został zahamowany. Rząd stwierdził, że przeprowadzi ocenę dotychczasowego statusu negocjacji i rozwoju sytuacji w Unii Europejskiej, a następnie wyniki tej oceny przekaze islandzkiemu parlamentowi do dyskusji w najbliższych miesiącach.

Władze islandzkie przestały wносить wkład do niniejszego sprawozdania, gdy zmienił się rząd. Aby uwzględnić ten fakt, Komisja dostosowała sprawozdawczość w ramach niniejszego komunikatu i objęła nim okres od września 2012 r. do czasu objęcia władzy przez nowy rząd w maju 2013 r.

Dotychczas otwarto 27 rozdziałów negocjacyjnych, a 11 z nich zostało tymczasowo zamkniętych. W okresie sprawozdawczym poczyniono znaczne postępy w tym zakresie: otwarto 9 rozdziałów, a 1 został tymczasowo zamknięty. Islandia jest dla UE ważnym partnerem jako członek Europejskiego Obszaru Gospodarczego, jako kraj należący do strefy Schengen, jak również z względu na wspólne interesy w dziedzinie odnawialnych źródeł energii i zmiany klimatu oraz z uwagi na strategiczne znaczenie polityki Unii Europejskiej w sprawie Arktyki.

Islandia, ze swoim ugruntowanym i sprawnie funkcjonującym systemem demokratycznym, w dalszym ciągu całkowicie spełnia **polityczne kryteria** członkostwa w UE.

Jeśli chodzi o **kryteria gospodarcze**, gospodarkę Islandii można uznać za sprawną gospodarkę rynkową.

Ograniczenia w przepływie kapitału stanowią istotną przeszkodę dla inwestycji i wzrostu gospodarczego. Zniesienie tych ograniczeń i jednocześnie utrzymanie stabilności kursu walutowego pozostaje zasadniczym wyzwaniem. W ramach przystąpienia w czerwcu 2012 r. na wniosek rządu islandzkiego powołano doraźną grupę ds. zniesienia kontroli kapitału, złożoną m.in. z ekspertów z Europejskiego Banku Centralnego, Komisji i Międzynarodowego Funduszu Walutowego, która miała za zadanie ocenić perspektywę zniesienia wspomnianych ograniczeń.

W odniesieniu do **instrumentu pomocy przedakcesyjnej (IPA)** dla Islandii Komisja zawiesiła prace przygotowawcze nad IPA II, mając na względzie cel tego instrumentu i decyzję islandzkiego rządu w sprawie negocjacji akcesyjnych. Komisja nie podpisze żadnych nowych umów w ramach IPA I. Jeśli chodzi o projekty, w sprawie których podpisano już umowy, Komisja przeprowadza indywidualną ocenę każdego projektu we współpracy z władzami islandzkimi, by zdecydować, które projekty będą kontynuowane.

Islandia osiągnęła już **wysoki poziom dostosowania** w wielu obszarach polityki wchodzących w zakres dorobku prawnego UE, głównie za sprawą swojego członkostwa w Europejskim Obszarze Gospodarczym. W okresie sprawozdawczym podjęto dodatkowe kroki w kierunku dostosowania, m.in. w następujących obszarach: swobodny przepływ towarów, prawo spółek, zamówienia publiczne, społeczeństwo informacyjne i media oraz polityka transportowa.